

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MÜZE SERGİLEME MEKANLARINDA GÜNCEL
GÖSTERİM TEKNİKLERİ İLE MİMARİ TASARIM
İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Mimar Melike DENİZ

**FBE Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Çiğdem POLATOĞLU

İSTANBUL, 2008

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMA LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
ÖNSÖZ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	2
1.2 Araştırmanın Önemi	2
1.3 Araştırmanın Kapsamı	3
1.4 Araştırmanın Yöntemi	3
2. MÜZECİLİK VE MÜZE MİMARİSİ.....	4
2.1 Müze Kavramı	4
2.2 Müze İşlevleri ve Programı	6
2.3 Müzeciliğin ve Müze Mimarisinin Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi	7
2.4 Bölüm Sonucu	32
3. MÜZELERDE SERGİLEME VE SERGİ MEKANI TASARIMI	33
3.1 Müzelerde Sergileme	33
3.2 Müzelerde Sergileme Sistemlerinin Gelişimi	33
3.2.1 Müzelerde Sergi Mekanı Tasarımı	36
3.2.2 Müzelerde Sergi Mekanı Tasarımını Etkileyen Unsurlar	37
3.3 Bölüm Sonucu	44
4. SERGİLEME SINIFLANDIRILMASI	45
4.1 Ziyaretçi Niteliğine Göre Sınıflandırılması	45
4.2 Ortamına Göre Sınıflandırılması	45
4.3 Süresine Göre Sınıflandırılması	45
4.3.1 Sürekli Sergileme	45
4.3.2 Geçici Sergileme.....	45
4.3.3 Gezici Sergileme.....	47
4.4 Malzeme ve Mekan Özelliğine Göre Sınıflandırılması	47
4.4.1 Otantik Sergileme	47
4.4.2 Dokümanlı Sergileme	47
4.4.3 Dokümansız Sergileme	48
4.5 Sunum Tiplerine Göre Sınıflandırılması.....	48
4.5.1 Duygu Yoğunluklu Sergiler	49
4.5.2 Eğitici Sergiler.....	50
4.5.3 Eğlendirici Sergiler.....	51
4.6 Bölüm Sonucu	52

5.	SERGİLEMELERDE GÖSTERİM TEKNİKLERİ.....	53
5.1	Durağan Gösterim Teknikleri.....	54
5.2	Dinamik Gösterim Teknikleri (Güncel Gösterim Teknikleri)	59
5.2.1	Dokunmatik ve Etkileşimli (İnteraktif) Gösterim Tekniği	59
5.2.2	Slaytlı Gösterim Tekniği	65
5.2.3	Hareketli Mankenler, Robotlar	66
5.2.4	Taşıyıcı Aletler	69
5.2.5	Drama.....	69
5.2.6	Ayna Yöntemi	73
5.3	Bölüm Sonucu	74
6.	MÜZE SERGİLEME YÖNTEMLERİNDE GÜNCEL GÖSTERİM TEKNİKLERİ VE MİMARİ TASARIM İLİŞKİSİ.....	75
6.1	Sergileme Sistemlerinde Güncel Gösterim Tekniklerinin Kullanımı.....	75
6.2	Güncel Gösterim Tekniklerinin Kullanımının Sergi Mekanı Tasarımı ve Mekan Biçimlenmesine Etkileri ve Örnek Müzelerde İrdeleme	79
6.2.1	Uffizi Müzesi/Musei Galleria degli Uffizi, Floransa.....	81
6.2.2	Tate Modern Müzesi/Tate Modern, Londra.....	83
6.2.3	Doğa Tarihi Müzesi/Natural History Museum, Londra.....	85
6.2.4	Rock and Roll Müzesi/Rock and Roll Hall of Fame and Museum, Cleveland.....	87
6.2.5	Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi/National Museum of Natural Science, Tayvan....	89
6.2.6	Bilbao Guggenheim Müzesi/ Bilbao Guggenheim Museum, İspanya	91
6.2.7	Bilim Kurgu Müzesi/ The Science Fiction Museum and Hall of Fame, Seattle...	93
6.2.8	İstanbul Teknik Üniversitesi-İTÜ Bilim Merkezi, İstanbul.....	95
6.3	Bölüm Sonucu	98
7.	SONUÇ	99
	KAYNAKLAR.....	101
	ÖZGEÇMİŞ.....	104

KISALTMA LİSTESİ

ICOM International Council of Museums/Uluslararası Müzeler Komitesi

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 Victoria/Albert Müzesi /Victoria and Albert Museum, Londra, 1852, (www.milesfaster.co.uk)	8
Şekil 2.2 Victoria/Albert Müzesi Plan Şeması, (www.dkimages.com/discover/previews).....	9
Şekil 2.3 Victoria/Albert Müzesi Dolaşım Ağı, (www.dkimages.com/discover/previews).....	9
Şekil 2.4 Victoria/Albert Müzesi Sergileme Düzeni, (www.e-architect.co.uk).....	10
Şekil 2.5 Uffizi Müzesi Sergileme Düzeni, (www.isac.cnr.it).....	11
Şekil 2.6 Louvre Müzesi, Paris, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	12
Şekil 2.7 Louvre Müzesi Planı, Paris, (www.louvre.fr/llv/pratique).....	12
Şekil 2.8 Louvre Müzesi Sergileme Düzeni, Paris, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	13
Şekil 2.9 Glyptotek, Münih, 1816, Leo Von Klenze, (www.antike-am- koenigsplatz.mwn.de/glyptothek)	15
Şekil 2.10 Glyptotek Sergileme Düzeni, (www.antike-am-koenigsplatz.mwn.de/glyptothek) 15	
Şekil 2.11 Eski Müze/Altes Museum, Berlin, 1823–1830, Karl Friedrich Schinkel, (www.museumsinsel-berlin.de).....	16
Şekil 2.12 Eski Müze Plan Şeması, (www.pitt.edu).....	16
Şekil 2.13 Eski Müze Sergileme Düzeni, (www.mypigsty.com).....	17
Şekil 2.14 Ashmolean Müzesi, Oxford, 1883, (www.ashmolean.org)	18
Şekil 2.15 Ashmolean Müzesi Sergileme Düzeni, (www.ashmolean.org).....	18
Şekil 2.16 Kristal Saray/Crystal Palace, Londra, 1850–51, Joseph Paxton, (www.britannica.com).....	19
Şekil 2.17 Kristal Saray Plan Şeması, (www.vam.ac.uk)	19
Şekil 2.18 Kristal Saray Sergileme Düzeni, (www.flatrock.org.nz)	20
Şekil 2.19 Yirminci Yüzyıl Galerisi, Berlin, 1962–68, Mies van der Rohe, (www.smogr.com)	21
Şekil 2.20 Yirminci Yüzyıl Galerisi Planı, (www.greatbuildings.com/buildings/New_National_Gallery).....	21
Şekil 2.21 Yirminci Yüzyıl Galerisi Sergileme Mekanı, (www.greatbuildings.com/buildings/New_National_Gallery).....	22
Şekil 2.22 Washington Ulusal Galerisi Batı Kanadı, 1937, (www.visitingdc.com)	23
Şekil 2.23 Washington Ulusal Galerisi ve Yeni Eklenen Doğu Kanadı, 1974–78, I.M. Pei, (www.architecture.about.com)	23
Şekil 2.24 Washington Ulusal Galerisi Plan Şeması, (www.nga.gov)	24
Şekil 2.25 Orsay Müzesi, Paris, 1980–87, Gae Aulenti, (M.Deniz fotoğraf arşivi).....	25
Şekil 2.26 Orsay Müzesi Plan Şeması, (www.musee-orsay.fr).....	25
Şekil 2.27 Orsay Müzesi Sergileme Mekanı, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	26
Şekil 2.28 İstanbul Harbiye Askeri Müzesi, İstanbul, 1959, (www.tsk.mil.tr).....	28
Şekil 2.29 İstanbul Harbiye Askeri Müzesi Sergileme Düzeni, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	28
Şekil 2.30 San Francisco Modern Sanatlar Müzesi/SFMOMA, Kaliforniya, 1995, Mario Botta, (www.lightrhythmvisuals.com).....	29
Şekil 2.31 San Francisco Modern Sanatlar Müzesi Plan Şeması, (www.sfmoma.org/visit/building_floorplans)	29
Şekil 2.32 San Francisco Modern Sanatlar Müzesi Sergi Mekanı, (www.sfmoma.org)	30
Şekil 2.33 San Francisco Modern Sanatlar Müzesi Sergi Mekanı, (www.sfmoma.org)	30
Şekil 2.34 Pompidou Kültür Merkezi, Paris, 1977, Richard Rogers/Renzo Piano, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	31
Şekil 2.35 Pompidou Kültür Merkezi Sergilemesinden Bir Örnek. (www.cnac- gp.fr/Pompidou)	31

Şekil 2.36 Sainsbury Görsel Sanatlar Merkezi, Londra, 1977, Norman Foster, (http://www.scva.org.uk).....	31
Şekil 2.37 Sainsbury Görsel Sanatlar Merkezi Sergilemesinden Bir Örnek, (www.scva.org.uk).....	32
Şekil 3.1 19. yüzyıl klasik müze sergilemesine örnekler.....	35
Şekil 3.2 Günümüz müze sergilemesine bir örnek, Londra Bilim Müzesi, (www.sciencemuseum.org.uk)	36
Şekil 3.3 Koridor tipi yönelim.....	39
Şekil 3.4 Tarak tipi yönelim.....	40
Şekil 3.5 Zincir tipi yönelim.....	40
Şekil 3.6 Yıldız tipi yönelim	41
Şekil 3.7 Blok tipi yönelim	41
Şekil 5.1 Klasik sergileme sistemlerine örnek, vitrin içi sergileme, (M.Deniz fotoğraf arşivi)54	
Şekil 5.2 Klasik sergileme sistemlerine örnek, vitrin içi sergileme, (M.Deniz fotoğraf arşivi)54	
Şekil 5.3 Klasik sergileme sistemlerine örnek, vitrin içi sergileme, (http://www.clicksystems.co.uk)	55
Şekil 5.4 Harbiye Askeri Müze, Çanakkale Savaşının anlatıldığı dioramalı gösterim, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi).....	56
Şekil 5.5 Napoli Kalesi Kent Sergisinde bulunan maketli gösterimler, Napoli, İtalya, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi).....	57
Şekil 5.6 Matera Kent sergisinde bulunan, farklı şehir dokusunu gösteren maketli gösterim, Matera, İtalya, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	57
Şekil 5.7 Londra Madam Tausseau Müzesi sergisinde bulunan manken ve mumya gösterimleri, (www.madame-tussauds.co.uk)	58
Şekil 5.8 Harbiye Askeri Müzesi Sergisinde bulunan manken gösterimleri, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	58
Şekil 5.9 İnteraktif bir sergileme örneği, elektrik akımının oluşumunu gösteren bir düzenek, Santral İstanbul Sergisi, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	61
Şekil 5.10 Dokunmatik bir sergileme örneği, elektrik akımının oluşumunu gösteren bir düzenek, Santral İstanbul Sergisi, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	61
Şekil 5.11 Müzelerde kullanılan işitsel sistemler, kulaklıklılı dinleme cihazı, (M.Deniz fotoğraf arşivi).....	62
Şekil 5.12 Müzelerde kullanılan işitsel sistemler, kulaklıklılı dinleme cihazı, Napoli Kalesi Kent Sergisi, Napoli,İtalya, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi).....	62
Şekil 5.13 Gaudi Müzesi'nde kullanılan işitsel ve görsel gösterim yöntemi, Barselona, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi).....	63
Şekil 5.14 Doğal Tarih Müzesi /Natural History Museum, dokunmatik aletlerin kullanıldığı sergi gösterimleri, (www.nhm.ac.uk).....	64
Şekil 5.15 Figueras Salvador Dali Müzesi, Mae West'in yüzünün mercek aracılığı ile yansması, İspanya, (www.movietreasures.com).....	65
Şekil 5.16 Londra Gökbilimi Müzesi/London Planetaryum, birden fazla projeksiyon makinesinin oluşturduğu Dünya Görüntüsü, Londra	66
Şekil 5.17 Londra'da Bilim Müzesi'nde kullanılan robot dinozorlar, (www.sciencemuseum.org.uk)	67
Şekil 5.18 Milano Tasarım Haftası/ Design Week Sergisinde, Milano Saraylarındaki Eski Yaşamı Anlatmak için Kullanılan Hareketli Robot, Milano, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	68
Şekil 5.19 Müzelerde drama yönteminin kullanımı, (www.spectrumdrama.com)	71
Şekil 5.20 Müzelerde drama yönteminin kullanımı, (www.spectrumdrama.com)	71
Şekil 6.1 Müze Sergilemesinde Kullanılan Sinevizyon Gösterisi, (www.sciencemuseum.org.uk)	76

Şekil 6.2 The Earth Vision slaytlı uzay gösterisi, Japan Pavyonu, Nagakute of Expo 2005, (http://futurefeeder.com)	76
Şekil 6.3 Spherics Projection, ses, ışık ve görüntüye dayalı sistemler, Osaka, (http://futurefeeder.com)	77
Şekil 6.4 Londra Bilim Müzesi/London Science Museum Sergi Mekanı, (www.sciencemuseum.org.uk)	78
Şekil 6.5 Londra Bilim Müzesi, Digitopolis Sergisi Mekanı, (www.sciencemuseum.org.uk)	78
Şekil 6.6 Sayısal Pavyon (Digital Pavilion), Seul, (gallery.pasty.com/dmahoney)	79
Şekil 6.7 Uffizi Müzesi, Floransa (www.aboutflorence.com)	81
Şekil 6.8 Uffizi Müzesi, Floransa (www.italyguides.it)	81
Şekil 6.9 Uffizi Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Koridor Tipi	82
Şekil 6.10 Uffizi Müzesi Plan Şeması, (www.aboutflorence.com)	82
Şekil 6.11 Uffizi Müzesi Sergileme Mekanı, (www.freewebs.com)	82
Şekil 6.12 Tate Modern Müzesi, Londra, (www.house.ofdoom.com)	83
Şekil 6.13 Tate Modern Müzesi Sergileme Mekanı, (www.roadsofstone.com)	83
Şekil 6.14 Tate Modern Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi	84
Şekil 6.15 Tate Modern Müzesi Plan Şeması, (www.tate.org.uk)	84
Şekil 6.16 Tate Modern Müzesi Sergileme Mekanı, (www.davids-world.com)	84
Şekil 6.17 Doğa Tarihi Müzesi, Londra, (www.common.wikimedia.org)	85
Şekil 6.18 Doğa Tarihi Müzesi Sergileme Mekanı, (www.uniquevenuesoflondon.co.uk)	85
Şekil 6.19 Doğa Tarihi Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız ve Zincir Tipi	86
Şekil 6.20 Doğa Tarihi Müzesi Plan Şeması, (www.essential-architecture.com)	86
Şekil 6.21 Doğa Tarihi Müzesi Sergileme Mekanları, (www.nhm.ac.uk)	86
Şekil 6.22 Rock and Roll Müzesi, Cheveland, (www.rockhall.com)	87
Şekil 6.23 Rock and Roll Müzesi, Cheveland, (www.rockhall.com)	87
Şekil 6.24 Rock and Roll Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi	88
Şekil 6.25 Rock and Roll Müzesi Plan Şeması, (www.essential-architecture.com)	88
Şekil 6.26 Rock and Roll Müzesi Sergileme Mekanları, (www.rockhall.com)	88
Şekil 6.27 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi, Tayvan, (www.nmns.edu.tw)	89
Şekil 6.28 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi Sergileme Mekanı, Tayvan, (www.nmns.edu.tw)	89
Şekil 6.29 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi	90
Şekil 6.30 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi, Multimedya Tiyatro Plan Şeması	90
Şekil 6.31 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi Multimedya Tiyatro, (www.nmns.edu.tw)	90
Şekil 6.32 Bilbao Guggenheim Müzesi, İspanya (www.arcchicago.blogspot.com)	91
Şekil 6.33 Bilbao Guggenheim Müzesi, İspanya (www.guggenheim-bilbao.es)	91
Şekil 6.34 Bilbao Guggenheim Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi	92
Şekil 6.35 Bilbao Guggenheim Müzesi Plan Şeması, (www.students.sbc.edu)	92
Şekil 6.36 Bilbao Guggenheim Müzesi Sergileme Mekanları, (www.guggenheim-bilbao.es)	92
Şekil 6.37 Bilim Kurgu Müzesi, Seattle (www.analogsf.com)	93
Şekil 6.38 Bilim Kurgu Müzesi Sergileme Mekanları, (www.empsfm.org)	93
Şekil 6.39 Bilim Kurgu Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi	94
Şekil 6.40 Bilim Kurgu Müzesi Sergileme Mekanları, (www.empsfm.org)	94
Şekil 6.41 Bilim Kurgu Müzesi Sergileme Mekanları, (www.images.businessweek.com)	94
Şekil 6.42 İTÜ Bilim Merkezi, İstanbul, 2008, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	95
Şekil 6.43 İTÜ Bilim Merkezi Sergileme Mekanları, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	96
Şekil 6.44 İTÜ Bilim Merkezi Sergi Yönelim Şeması, Tarak ve Koridor Tipi	96
Şekil 6.45 İTÜ Bilim Merkezi Sergileme Mekanları, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	97
Şekil 6.46 İTÜ Bilim Merkezi Sergileme Mekanları, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	97
Şekil 6.47 İTÜ Bilim Merkezi Sergileme Mekanları, (M.Deniz fotoğraf arşivi)	97

ÖNSÖZ

Bilişim teknolojilerinin hızla geliştiğı son yıllarda her alanda birçok yenilik yaşanmıştır. Bunlardan biri de müze alanında yaşanan değişimdir. Gelişen teknolojinin tanıdığı olanaklar sayesinde, ziyaretçi-sergi iletişimi, müze sergileme sistemlerinde kullanılan gösterim teknikleri 20. yüzyılda büyük değişim yaşamış, müzeleri ziyaret etmek daha zevkli, eğlenceli ve eğitici hale gelmiştir. Buna paralel olarak müzelerin sahip olduğu kimlikte değişmeye başlamış, müzelerin toplum gelişimi ve eğitimi açısından önemi ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın konusu; müze sergi sistemlerinde ziyaretçi isteklerine ve teknolojiye bağılı olarak yenilenen ve gelişen güncel gösterim tekniklerinin mimari tasarım ile ilişkisinin irdelenmesidir.

Tez süresince verdiği büyük destek, gösterdiği sonsuz ilgi ve değerli katkıları için danışmanım Doç. Dr. Çiğdem Polatoğlu'na, mimarlık eğitimime verdikleri katkılar için tüm Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı öğretim üyelerine, her zaman sevgilerini ve desteklerini yanımda hissettiğim aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

MÜZE SERGİLEME MEKANLARINDA GÜNCEL GÖSTERİM TEKNİKLERİ İLE MİMARİ TASARIM İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖZET

Günümüzde müzeler, kültür nesnelerinin korunduğu ve vitrinlerde sergilendiği yerlerin ötesinde, izleyiciyi meraklandıracak, daha fazla görme, öğrenme isteğini heveslendirecek, nesnenin kendisi kadar sunumunu da ilginç kılan tasarım ve gösterim teknikleriyle meşgul edecek sergileme sistemlerine ve mekanlarına gereksinim duymaya başlamışlardır. Buna bağlı olarak yeni müzecilik çalışmaları son 10 yıl içinde hızlı bir değişim yaşamaktadır. Müzelerde yeni teknikler kullanılmaya başlanmış, ziyaretçi-sergilenen iletişimine verilen önem artmıştır. Ziyaretçilerin istekleri yeniden gözden geçirilmiş ve buna göre yeni sergi mekan tasarımlarına gidilmiştir.

Ziyaretçinin öğrenmesinde etkili olan dinamik gösterim teknikleri sergi sistemlerinde daha sık kullanılmaya başlanılmıştır. Gelişen bilgisayar teknolojisi sayesinde, müzeler sadece objelerin izlendiği mekânlar olmaktan çıkmış, farklı işlevleri de üstlenmiştir. Kullanılan gösterim tekniklerinin gelişimi müzenin üstlendiği eğitim, toplumsal gelişime etki vb. kimliklerini ön plana çıkarmış ve müze, sergi ve ziyaretçi arasındaki iletişimi en üst düzeye çıkarmıştır.

Son dönem müze örneklerinin incelenmesi sonucu, bilgisayar çağında sosyo-kültürel bir değişim yaşayan müze ziyaretçilerinin, güncel gösterim tekniklerinin kullanıldığı sergileme düzeneklerine ilgilerinin arttığı, baştan sona çizgisel bir kurgu yerine sürprizli iç içe geçmiş mekânlara yönelim olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, müze sergi mekanı tasarımlarında, bilgisayar çağının taşıdığı yeni estetik anlayışının yaygınlaştığı, video, bilgisayar ekranları, teknolojik araçlar, elektronik panoların vb. kullanımı ile sergi mekânlarının, iletişim kurulan elemanlara dönüşümü irdelenmiştir. Müze tipolojisi üzerinde yapılan araştırmalar, teknoloji-mimarlık etkileşimine bağlı olarak müze sergileme sistemlerinde gösterim tekniklerinin değişimleri özellikle son dönem müze örnekleri ile sunulmuştur. Bu genel çerçevenin kapsamında çalışmada: Müzecilik, Müzelerde Sergileme ve Sergi Mekanı Tasarımı, Sergileme Sistemlerinin Sınıflandırılması ve Sergileme Yöntemlerinde Güncel Gösterim Teknikleri ve Mimari Tasarım İlişkisi üzerine inceleme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzecilik, müzelerde sergileme, sergi mekanı tasarımı, sergileme yöntemleri, dinamik gösterim teknikleri

AN ANALYSIS ON CONTEMPORARY PRESENTATION METHODS IN MUSEUMS EXHIBITION HALLS AND ITS RELATIONSHIP WITH ARCHITECTURAL DESIGN

ABSTRACT

Nowadays, beyond the idea of that museums are only sites that cultural heritage preserved and exhibited, it increased to consider necessary of exhibition design, to intrigue of visitors, to make eager visitors to see and to learn more, to make as interesting as the way of exhibition for visitors as much as exhibited objects, to occupy the visitors with concept and presentation methods and for exhibition halls. Depending on this, in new museum concepts, it occurs a rapid improvement for the last decade. In museums new methods are started to be used, it is given more attention to communication between visitors and exhibiting objects. The demands of visitors are reviewed and according to this, new exhibition concepts are created.

Dynamic presentation methods which are effective in visitors learning are started to put in practice more often. According to improvement in informatics technology, not anymore museums are only sites for exhibiting of objects, also museums have new functions. Development of presentation methods used, increased the importance of education, influence of social improvement etc. which museums undertake and maximize the communication between museum, exhibition and visitor.

Result of analyses of last epoch museum examples, it is seen that in computer age, visitors who have a social-cultural change has more interest in exhibition set up which current presentation methods used and there is a tendency to installations not linear and not predicted instead of linear from beginning to end.

In this study, design of exhibition hall of museums, it is determined that comprehension of computer age aesthetics become more common. Video, computer screen, technological media, electronic panel etc. usage and exhibition halls are transformed to elements which are communicated with. Determination on museum typology, changes of presentation methods in museum exhibitions depending on interaction of technology and architecture are presented with last epoch museum examples. Analysis of museum concept and presentation in museums, exhibition hall design, classification of exhibition methods and contemporary presentation methods in exhibition methods and architectural design relation are made.

Keywords: Museum concept, exhibition in museums, exhibition hall design, exhibition methods and dynamic presentation methods

1. GİRİŞ

Müzeler insanlık tarihinin gelişim çizgisi içinde üretilen nesneleri toplamakta ve çağın gelişimini bünyelerinde barındırmaktalar.

Tarihsel süreç içinde müzelerdeki gelişime teknoloji açısından bakıldığında ziyaretçi ile iletişimin önemsendiği ve bunun mimariye yansıdığı yılların 1900 ortalarına rastladığı ve değişen anlayışla 1970'lerde iletişim teknolojisi araçlarının müzelere, müze sergileme sistemlerine girmeye başladığı görülebilmektedir. Yüksek teknolojinin müzelerde kullanılmaya başlamasındaki ana neden okul müze işbirliği olmuştur. Müzelerin bilgi aktarımında önemli bir role sahip olması, eğitim alanında da önemini ortaya koymaktadır. Bu sebeple, teknolojinin geldiği nokta, aynı zamanda müze sergileme sitemlerinin, gösterim tekniklerinin geldiği noktayı etkilemeye başlamıştır.

1970'lerde başlayan bu gelişmeler özellikle bilgisayar kullanımının yaygınlaşmasıyla ve daha önce belirtilen teknolojik değişimler nedeniyle 1980'lerden sonra ve özellikle son on yılda toplumun sosyo-kültürel yaşamını değiştirecek kadar hızlanmış ve diğer tüm disiplinleri etkilediği gibi müze mimarisini de etkisi altına almaya başlamıştır. Bu yeni dönemin etkisiyle alışkanlıkları, ihtiyaçları, beğenileri değişen müze ziyaretçileri için tasarlanacak bir müzede, değişimlerin ne boyutta olduğunu saptayabilmek için, özellikle son on yılın müze örneklerine, müze sergileme sistemlerinde dinamik gösterim tekniklerinin kullanımına, gösterim tekniklerindeki bu değişimlerin planlamaya, sergi düzeneklerine, sergi mekanı tasarımına etkilerine bakarak anlayabilmek mümkündür.

Çağdaş müzecilik anlayışına göre müzelerin toplama, biriktirme, koruma, belgeleme, araştırma, sergileme gibi temel işlevlerine eğitim ve iletişimin eklenmesi, müze tasarımındaki ilkeleri de etkilemiştir. Müzede bilgi aktarımı ve eğitim açısından sergileme ve kurgunun önemi ortaya çıkmıştır. Müze mekânlarının tasarımında müzeciliğin ve mimari akımların gelişimi paralelinde çeşitli yaklaşımlar oluşmuştur ve bu yaklaşımlar eser ve mekan açısından etkilerini göstermektedir.

Bunun sonucunda klasik müze sergileme sistemleri de değişime uğramaya başlamıştır. Durağan gösterim teknikleri yerine, ziyaretçiyi etkileyecek, müze etkinliğini eğlenceli hale getirerek bilgi aktarımını sağlayacak, müzenin eğitim kimliğini ön plana çıkaracak olan yeni gösterim tekniklerine yönelme başlanmıştır. Dinamik (Güncel) gösterim teknikleri olarak sınıflandırılan bu teknikler ile teknolojinin en üst seviyede kullanıldığı, etkileşimli (interaktif) yöntemleri ile ses, ışık ve görüntüye dayalı sistemlerin bulunduğu müze sergilemesi ve bu doğrultuda tasarlanmış müze sergi mekanları, müzelerde yerini almaya başlamıştır.

Teknolojinin ağırlık ve önem kazandığı günümüz toplumunda gelişmiş ve gelişmekte olan aygıtların müzelerde kullanılması, çağın görüntülenmesinin göstergesi olma açısından önemli olduğu açıkça gözlenebilmektedir.

1.1 Araştırmanın Amacı

Müzelerin kültür nesnelerinin korunduğu, vitrinlerde güvenlik içinde sergilendiği yerlerin ötesinde, izleyiciyi meraklandırarak, daha fazla görme, öğrenme isteğini heveslendirecek ve dinamik, güncel gösterim teknikleriyle, etkileşimli (interaktif) yöntemlerle meşgul edecek sergi tasarımlarına gereksinim duyması son 20 yıl içinde artmıştır. Teknolojideki hızlı gelişim, her alanda olduğu gibi, mimarlık alanında müze yapılarını da etkilemeye başlamıştır. Böylece günümüzde müzelerin kimliği değişmeye başlamış, eski klasik sistemlerinden kurtulup, eğitim odaklı bir yapılanma içine girmiştir.

Doğal olarak her müzenin hedefi, izleyiciyi daha uzun bir süre mekânında tutarak, vermek istediği bilgiyi ziyaretçiye aktarabilmektir. Bunun için müzelerin ilgi çekici konulara yöneldiği, etkileşimli (interaktif) düzeneklerin, ses, ışık, görüntüye dayalı sistemlerin, bireysel öğrenme teknolojilerinin esas alındığı, yeni iletişim ortamlarını kullandıkları gözlemlenmiştir.

Bu araştırmada amaçlanan, sergi yöntemlerindeki değişen bu yeni anlayışı ve bu anlayışın etkisini gösterdiği güncel gösterim tekniklerinin müzelerde kullanımını irdelemek ve son on yıl içinde büyük gelişim sağlayan bu teknolojik ilerlemeye ayak uydurarak yapılan sergileme sistemlerini kullanan müzeleri inceleyerek, gösterim teknolojisindeki gelişmelerin günümüzdeki durumunu ve bu güncel gösterim tekniklerinin müzelerde kullanımının ziyaretçi, eser vb. olan etkilerini, aynı zamanda da mimari tasarım ile olan ilişkisini göstermektir.

1.2 Araştırmanın Önemi

Artık birçok müzede tercih edilen dinamik (güncel) gösterim teknikleri, her gün yenilenmekte ve günümüzün araştırma konusu olmaktadır. 20. y.y. başından günümüze uzanan süreçte, müze sergilemelerinde gösterim teknikleri olarak edilgin (pasif) yerine etkin (aktif) bir çalışma yapılmasının gereği kabul edilmiştir. Araştırmanın önemi, güncel gösterim teknikleri olarak adlandırdığımız bu tekniklerin müze sergilemesinde nasıl yer aldığı, bunun müze sergileme mekanlarında yarattığı değişimin, müzelerin klasik sergileme mekanlarından, alternatif, ziyaretçinin aktif katılımcı olduğu sergi mekanlarına geçişine olan etkilerinin, bunun sonucunda eğitim ve bilgi aktarımı konusunda sunduğu imkânların, müze-ziyaretçi ilişkisinde oluşturduğu gelişim ve değişimin incelenmesinden doğmaktadır.

1.3 Araştırmanın Kapsamı

Tezde müze sergileme yöntemlerinde kullanılan gösterim tekniklerine yer verilirken, teknolojik araçların kullanımıyla değişen ve gelişen sergileme anlayışından da bahsedilmiştir. Müzelerde sergileme, sergileme mekanı tasarımı ve etkileyen unsurlar, ziyaretçi isteklerine, teknolojinin getirdiği imkan ve gelişimine bağlı olarak yenilenen güncel gösterim teknikleri, bu tekniklerin kullanımı ile değişen sergileme mekanı anlayışı ve mimari tasarım ilişkisi ve örnek müzeler tezin kapsamını oluşturmaktadır.

1.4 Araştırmanın Yöntemi

- “Müzelerde, sergilenen-ziyaretçi arasındaki ilişkiyi aktif şekilde sağlamak ve amaçlanan bilgi aktarımını sağlayabilmek için müze sergilemesinde hangi yöntemleri kullanabiliriz?” sorusu ile araştırmaya başlanmıştır.
- Bu soruya cevap olacak araştırmanın, “Müze Sergileme Mekanlarında Güncel Gösterim Teknikleri ile Mimari Tasarım İlişkisi Üzerine Bir İnceleme” tez başlığı altında yapılmasına karar verilmiştir.
- Tez başlığı seçiminden sonra, kaynak ve internet araştırmaları yapılarak tezin kapsamına karar verilmiştir.
- Bir yandan konuyla ilgili genel çerçeveyi oluşturacak olan, “Günümüzde her alanda etkili olan teknolojinin müze sergileme mekanlarında gösterim tekniklerinde kullanımı ve bunun sergileme mekanında mimari açıdan yarattığı değişim ve gelişim” üzerine araştırma yapılırken bir yandan da günümüze kadar müze tipolojisi, müze sergilemesinin gelişimi incelemeye başlanmış, sergileme yöntemlerinde güncel gösterim tekniklerinin kullanımı örnek müzeler üzerinde ele alınarak irdelenmiştir.

2. MÜZECİLİK VE MÜZE MİMARİSİ

2.1 Müze Kavramı

Uluslararası Müzeler Komitesi ICOM müzeyi şu şekilde tanımlamaktadır: “Müze, kültürel değer taşıyan unsurlardan oluşan bir bütünü türlü biçimlerde korumak, incelemek, değerlendirmek, özellikle halkın beğenisinin yükselmesi ve eğitimi için sergilemek amacıyla, toplum adına sürekli yönetilen kurumdur”. Bu tanımda görüldüğü gibi, müzelerin, araştırma, koruma, toplama, belgeleme ve sergileme görevlerinin temel amacının, toplumun kültürel birikimini korumak ve bunları topluma sunarak, gelişimine katkıda bulunmak üzere bilgilendirmek olduğu anlaşılmaktadır.

Geçmişin materyal kalıntılarından oluşan müzeler, hem toplumun bilgi bankaları olarak hem de tarihin yeniden kurulması anlamında tekrar yapılanmasının gösteri alanlarıdır.

Müze, insanların tarihle ve otantik objelerle buluştukları yerdir. Müzelerde otantik objelerle, nesnelerle tarih sunulur. Müzecilik bir kitap yazmak veya film çevirmek gibi senaryo üretmeye dayanır

Öte yandan bir an için ICOM' un tanımında müze ayrıca "kar amacı gütmeyen, topluma hizmet etmeyi ve onun gelişmesini hedefleyen, araştırma, eğitim ve eğlenceye yönelik eylemleri gerçekleştirmek üzere, satın alan, koruyan, araştıran, iletişim kuran ve sergileyen halka açık ve kalıcı kurumdur." açıklamasıyla ifade edilmektedir. Bu çok kapsamlı tanım içinde kurumsal etiğin öngördüğü müzenin "minimum standartları" karşılamasıdır.

Peter Van Mersch isimli, Hollandalı bir sosyolog; müze tanımlarının genellikle, yönetici mekanizmasının bakış açısıyla, kavramsallaştırıldığına dikkat çekip, izleyicinin bakış açısından, alternatif felsefi bir tanım getirmeyi uygun bulmuştur: " Müze; insanının gerçek, iyilik ve güzellik arayışına ve düşünmeye davet edildiği bir ortamdır. Bu düşünceye davet; bir taraftan, insanoğlunun, nihilistlik (hiçlik) ve geçicilik kavramlarını aydınlatırken, bir taraftan da, onun hassas ve bozulabilir doğayla olan, gizemli ilişkisi ve bağını güçlendirir." İnsana kendisi için bu denli anlamlı bir ortam hazırlayan "müzeler", soyut ve somut anlamda algılanabilmesi için, öncelikle bu bağlamda çeşitli tanımları ile irdelenmelidir (İnel, 2000).

Müze tanımında başlıca 4 parametreden bahsedilmektedir:

1. Geniş anlamı:

19. yüzyıla kadar "müze" terimi, genelde koleksiyonlarla özdeşleşmiştir. Bugün de bazı müzeologlar, halen müzeyi koleksiyonla eşdeğer olarak, hatta bazıları da bina olarak görseler de genel fikir müzenin bir kurum olduğu şeklindedir.

2. Aktiviteler, görev, işlev ve sorumluluklar:

Çoğu tanım birçok müzeolojik fonksiyon içerir: Satın alma, koruma, saklama, dokümantasyon, araştırma ve sergileme.

Müzeler; müze birliğinin tanımına göre toplayıcı, arşiv ve koruma, sergi ve yorumlama özelliklerini içerirler. Amerikan Müzeler Birliği'nin tanımı da müzelerin, somut objeleri kullanmasından, bakımından ve sergilemesinden bahseder.

3. Konu:

Birçok yazara göre bu; en önemli parametredir. Müzelerde, objelerin başlıca mesaj iletme öğeleri olarak kullanılması, karar verici ölçüt olarak görülür. Bazı tanımlar koleksiyonlardan, bazıları da objelerden bahseder. "Konu" ile ilgili kavram karışıklığı, müzeleri arşiv, kütüphane ve tarihi eser korumacılığı ile ilgili kurumlardan ayıracak oranda açık değildir.

4. Amaç:

Bazı tanımlar; "amaç"tan bahsetmezler ki bunun başlıca sebebi genelde, müzelerin fonksiyonel tanım çerçevesinde değerlendirilmesi eğilimidir. Birçok yazara göre, bu şaşırtıcı değildir. Çünkü müzelerin tek değişik ve ayırt edici özelliği; toplama, koruma ve bunun gibi fonksiyonlardır ve bunu daha büyük bir amaç, yani kamu yararına yapmaları, ne değişik ne de ayırt edicidir.

Yeni bir tanıma doğru parantez açtığımızda, 1983'de Prof. August yasal tanımdan yola çıkarak, "Müzenin insanoğlunun ilgisini çeken materyal objelerin toplandığı, düzenlendiği ve konulduğu yer" olduğunu söylemiş ve buna objelerin, analiz, araştırma ve sergilenmesini dahil etmediğini de eklemiştir. Bu tanıma göre müze, bireysel materyal objelere, mümkün oldukça uzun koruma görevini görse de bu tanımı müzenin toplama, saklama, özelliklerinin ve mülkiyetin sürekliliğini garanti etmez.

Müze olgusu hakkında diğer bir tanımda şöyledir: "Müze, kamu yararına eser ve doküman koleksiyonlarını koruyan ve bu eserler için bilgi üreten kalıcı bir kurumdur."

Burada kalıcılık, müzeyi somut bir kurum olmanın ötesinde resmi bir kuruluş olarak gösterir. "Koruma" genel anlamda kullanılmıştır ki, bunun sebebi toplama, saklama ve

dokümantasyonun en önemli ölçütler olup olmadığı konusundaki tartışmaları azaltmasıdır. Tanımda koleksiyonlardan amaç, müzeleri anıtlardan ayırt etmektir. Doküman Koleksiyonları da müzeleri, arşiv ve kütüphanelerden ayırt etmek için belirtilmiştir. Müzelerin "bilgi üretimi" özelliği de onları galeri ve sergi alanlarından ayırmaktadır (İnel, 2000).

2.2 Müze İşlevleri ve Programı

20. y.y. başından günümüze uzanan süreçte, müzelerin, kültürel birikime olduğu kadar topluma karşı sorumlulukları olduğu ve bunun doğrultusunda sergilemenin ve toplumun farklı kesimlerini hedefleyen etkinlikleri gerçekleştirmenin edilgen (pasif) yerine etkin (aktif) bir çalışma yapılmasının gereği kabul edilmiştir.

Müze, girdi ve çıktıları ile ilişki içinde yapılandırılır. Müzenin girdileri, koleksiyonlar, koleksiyonlar hakkındaki bilgi, personelin ve diğer insanların uzmanlığı, binalar, bütçe ve diğer kaynaklardır. Müzenin çıktıları ise, eğitim programları, sergilemeler, olaylar, gelecek için koruma, eğlence v.b. gibi fırsatlar sağlayan bir kültürel çevredir.

Bir müze tasarımında tüm bu girdi ve çıktılar hakkında bilgi sahibi olunması gerekir. Fakat asıl önemli olan bu girdi ve çıktıların hangilerinin ön plana çıkacağı ve ne şekilde ilişkilendireceğidir. Bunu belirleyen ise müzenin işlevleridir. Günümüzde müzelerin üç ana işlevi ön plana çıkarılmaktadır (Hooper, 1996).

1. Koruma:

Koleksiyonlarındaki tarihsel, kültürel ve sanat nesnelerini geleceğe aktarmak üzere korumak müzelerin en önemli işlevlerinden biridir.

2. Araştırma:

Müzeler üretilen tarihsel, kültürel ve sanatsal nesnelerin kayıtlarının tutulduğu, belgelendiği ve sergilendiği yerlerdir. Bu özellikleri ile sadece geçmişin birikimlerini korumakla kalmaz, yeni değerlerin oluşmasında katkıda bulunur.

3. İletişim:

Müzeler içinde tarihi ve kültürel mirası, sanat yapıtlarını saklayan boş odalar ve koridorlar olmamalıdır. İzleyicilere açık, onların özgür dolaşımını, izlemelerini ve incelemelerini sürdürecekleri davet edici çekiciliğe sahip olmaları, öğretici kimlikleri yakınlaştıracı, samimi ve sıcak bir sistemi içermeleri gerekir. Daha da önemlisi, giriş bölümünden başlayarak istek uyandırıcı bir plan geliştirmiş olmalıdırlar. Bu noktada müzelerin iletişim işlevi müzelerin en önemli işlevi olarak devreye girmektedir.

İletişim, izleyiciyi müzeye çekmek (reklam, pazarlama), gereksinimlerini belirlemek (araştırma-geliştirme) ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılamak (eğitim-eğlence) gibi faaliyetleri içeren günümüz müzeciliğinin en önemli işlevi olarak kabul edilmektedir. Müze iletişimi, eğitim ve eğlence, sergiler, çalışma toplantıları, gösteriler vb. aracılığıyla sağlanır.

Müzeler kitle iletişimi yöntemlerini kullanarak halkla ilişkiye geçmişlerdir. Kitle izleyicisine baktığımızda çok büyük, birbirlerinden habersiz, tanışsız ve pasiftirler. Müzelerde kitle iletişim araçları sergiler, yayınlar videolar vb.dir. Bir kitle iletişiminde temel yöntem basittir. İleten bir kanal aracılığıyla alıcıya mesaj gönderilir. Bu modelde mesaj, küratör tarafından tanımlanır, yediden yetmişe tüm halka hitaben yapılır, alıcının bireysel ihtiyaçları göz önünde tutulmaz ve geri bildirim yoktur. Yakın bir geçmişe, neredeyse 1990'lara kadar müzeler hep kitle iletişim yöntemlerini kullanmışlardır.

Müzelerin kitle iletişim aracı olarak kullanımı üzerine az sayıda araştırma yapılmıştır. Diğer kitle iletişim araçları ile ilgili olarak yapılan araştırmalar ve bunların sonuçları müze kullanıcısı hakkında da bilgi vermektedir. Örneğin, TV izleyici araştırmaları herkesin gündeme aynı tepkiyi vermediğini göstermiştir. İnsanların verilen mesajları kişisel deneyim, yaşam, kişilik ve değer yargılarına göre algıladıkları anlaşılmıştır. Kitle iletişim teorisinde pasif izleyici kavramı, aktif izleyici ile yer değiştirmiştir. Son 20–30 yıldır izleyici aktif, kararlı, kendi gündemini belirleyen, istemediği mesajları reddeden olarak bilinmektedir. Artık kişisel seçim, bireysel öğrenme deneyimi ve bütün içinde seçilmiş ilgiler önem kazanmış, bireylerin özel ihtiyaçlarına göre gruplara ayrılması gerektiği anlaşılmıştır. Aktif izleyici kavramının gelişimi ile kitle iletişimin yerini kişilerarası iletişim almıştır. Çünkü kişilerarası iletişimde yüz yüze karşılaşma ve aynı zemini paylaşma vardır. İzleyici küçük gruplar halinde, aktif, birbirinin farkında ve ilişki içindedirler, geri bildirim vardır. İletişim el ve vücut hareketleriyle desteklenir. Artık müze iletişiminde yeni kavramlar, izleyici grupları, hedef kitle ve pazarlama, diğer bir deyişle özel izleyici grupları için farklı iletişimler söz konusu olmaktadır (Hooper, 1996).

2.3 Müzeciliğin ve Müze Mimarisinin Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi

Müze mimarisinin gelişimi, müzecilik kavramının gelişimi ile paralel olarak ilerlemiştir. Müzenin temel işlevlerinden olan toplama ve biriktirme eylemlerinin tarihini antik çağlara kadar dayandırmak mümkündür. Bu iki eylem insanoğlunun temel güdülerindendir. Müze yapıları ortaya çıkmadan önce çeşitli toplumlar önemli olduklarına inandıkları nesneleri, tapınak ve mezarlar gibi kutsal yerlerde toplamışlardır. Asya'da kıymetli nesnelerin emniyetle

korunması için sık sık tapınaklara emanet edildiği, Avrupa kiliselerinde hazinelerin ve nadir olduğuna inanılan dinsel nesnelerin toplandığı bilinmektedir (Ambrose, 1995).

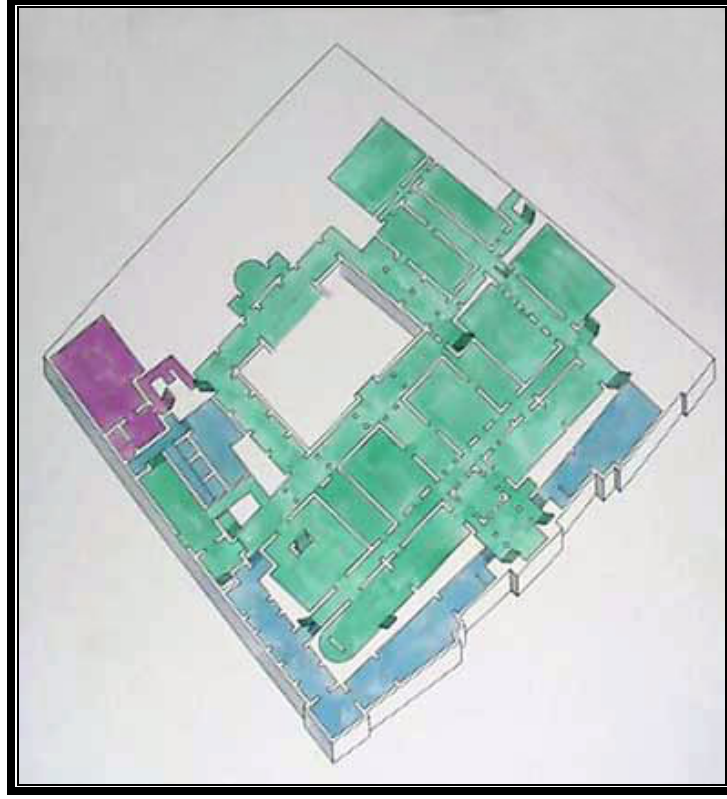
Toplama ve koleksiyonculuk tarih sürecinin çok erken dönemlerine dayanırken, müzecilik ancak Ortaçağ'dan sonra, sanat eserlerini korumak amacıyla ortaya çıkmıştır (Gökhan, 1992). Müze tipolojisinin gelişim perspektifinde müzecilik anlayışının ve dolayısıyla müze mimarisinin değişime uğradığı belirli tarih dilimleri saptanabilmektedir. Müze sınıflandırılması, müzeografi uzmanı Tomur Atagök'ün belirttiği kurgu doğrultusunda incelenmiştir (Atagök, 1992).

• 19. yy'a Kadar Müzeler; Saray-Villa Müzeler:

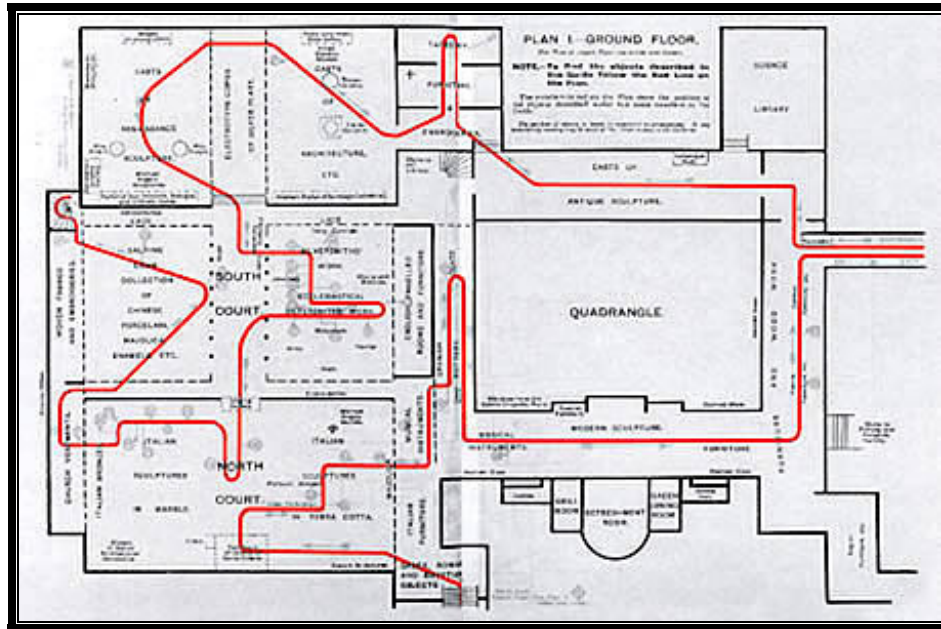
Devlet yöneticilerinin koleksiyonlarındaki değerli nesne ve sanat yapıtları bulundukları yerlerde (saraylarda) halka açılarak ilk müzeler oluşturulmuştur. Koleksiyonların büyük sarayların ihtişamlı mekânlarında sergilenmeleri, bu tür yapıların uzun süre müze binaları olarak tartışmasız kabul edilmelerine neden olmuştur. Paris'te Louvre, Londra'da Victoria/Albert Müzesi (Victoria and Albert Museum) ve Washington Ulusal Galeri (Washington National Gallery) bu tür ünlü müzelerin başında yer alırlar. 19. yy. başına kadar müzecilikte bu anlayış sarayların ve daha sonra büyük villaların, sanat yapıtlarının sergilenmesi için uyarlanması şeklinde devam etmiştir.

Şekil 2.1 Victoria/Albert Müzesi /Victoria and Albert Museum, Londra, 1852, (www.milesfaster.co.uk)

Şekil 2.2 Victoria/Albert Müzesi Plan Şeması, (www.dkimages.com/discover/previews)

Şekil 2.3 Victoria/Albert Müzesi Dolaşım Ağı, (www.dkimages.com/discover/previews)

Şekil 2.4 Victoria/Albert Müzesi Sergileme Düzeni, (www.e-architect.co.uk)

Müzeciliğin ilk yıllarında halk, genelde ayrıcalıklı elit gruplara ait olan, onların görsel zevklerine hitap eden hazineleri tanımak ve bu zevklere katılmaktan başka bir beklentide değildi (Huber, 1993). Bu nedenle müzelerde ziyaretçilerin sergilenenleri daha iyi anlayabilmesi gibi bir endişe ve düzenleme yoktu. Saray müzelerde halkla iletişim esas alınmadığından ve yeterli teknolojik gelişme olmadığından sergi düzeneklerinde herhangi özel bir uygulamaya gidilmemiştir.

Gotik dönem sonrasında ticaretin gelişmesi, ekonomik ve sosyal yapıdaki değişiklikler, ardından gelen Rönesans döneminde burjuva sınıfının ortaya çıkması ile birlikte Avrupa'da saray üyeleri ve soylular tarafından saraylarda ve konaklarda bir iktidar göstergesi kabul edilen koleksiyonlar toplanmaya başlandı. Bu koleksiyonların sadece toplumun aristokrat sınıfına ve din adamlarına açılmasıyla, bir koleksiyonculuk anlayışı gelişmeye başladı. Rönesans döneminde doğaya dönük araştırmaların başlaması, gözlem ve deneyin önem kazanması ve bilim dallarının temellerinin oluşması ile birlikte sanat-bilim ilişkisi kurulmuş ve sanat nesnelerinin yanında, bilimle ilgili nesneler de önem kazanmıştır. Alkol içinde hayvan saklama, vitrin ve kutularda sergileme, sınıflandırma gibi sergileme örnekleri ile araçları Rönesans' tan itibaren gelişmeye başlamıştır. Doğanın sırlarını bulma ve öğrenme isteğinde olan bilim adamları ve filozoflar, doğa varlıklarından koleksiyonlar yapmaya başladılar. 16. ve 17. yüzyılda bilim adamları ve doğa filozoflarının topladıkları koleksiyonlarla birlikte bilim müzelerinin temelleri de atılmıştır (Atasoy, 1983).

17. yüzyıl Aydınlanma döneminde bilimin gelişmesi, beraberinde bilimsel düşüncüyü de getirmiş, her alanda sistem ve metodun kolay ve çabuk çözümler için gerekliliği ortaya konmuş, 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sistemli bir koleksiyonculuk anlayışı gelişmeye başlamış, her şeyin en ilgi çekici olanı koleksiyon kapsamına girmiştir. Avrupa ve İngiltere’de ilginç doğa örneklerini, tarih ve sanat eserlerini toplayanlar çoğalmaya başlamıştır.

18. yüzyılda gelişen milliyetçilik anlayışı doğrultusunda, kültür ve sanat anlayışının gelişmesi ve sınıf ayrımının ortadan kalkmaya başlamasıyla saraylarda biriktirilen kültürel birikiminin topluma miras olarak bırakılması görüşü egemen olmaya başlamıştır. Devlet yöneticilerinin "müzelerin milli kimliği ifade ettiği" düşüncesiyle, devletin malı olarak görülen fakat özel beğenileri doyuran koleksiyonların halka açılması gerekli görülmüş; özel koleksiyonların halka açılmasıyla saray müzeler ve galeriler kurulmuştur (Akmehmet, 2002).

İtalya’da, Floransalı Medici ailesinin koleksiyonunu 1737’de şehre bağışlamasıyla bu koleksiyondaki nesneler Uffizi Müzesi, Pitti Sarayı ve Laurentian Kütüphanesinde halka sunulmuştur.

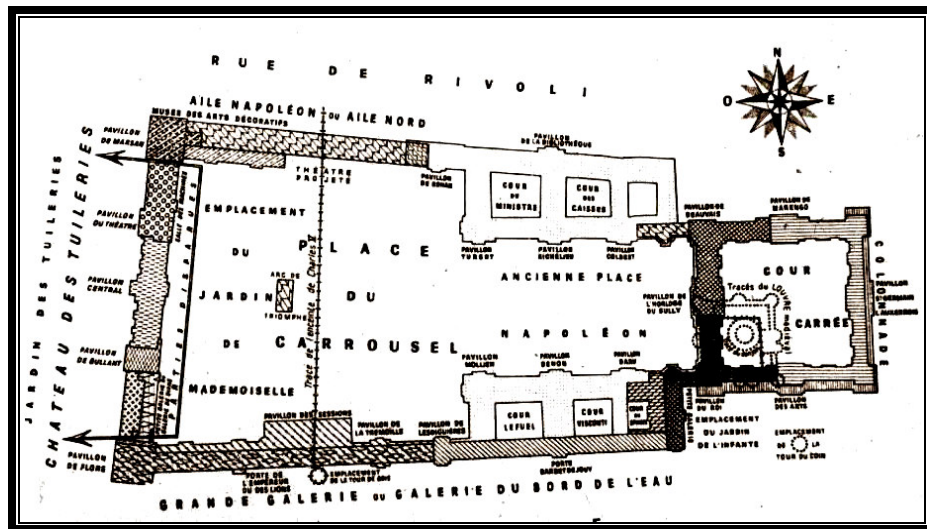
Şekil 2.5 Uffizi Müzesi Sergileme Düzeni, (www.isac.cnr.it)

Fransa’da 1750–1785 yılları arasında kral XV. Louis’in en güzel tablolarının Lüksemburg Sarayı’nda sergilemesi ilgiyle karşılanmıştır. Bu sergilemeden sonra Louvre Sarayı’nda bir müze kurulması düşünülmüş ve bu tasarı, Fransız Devrimi’nden sonra 1793’te gerçekleşmiştir (Yumrukçular, 1996).

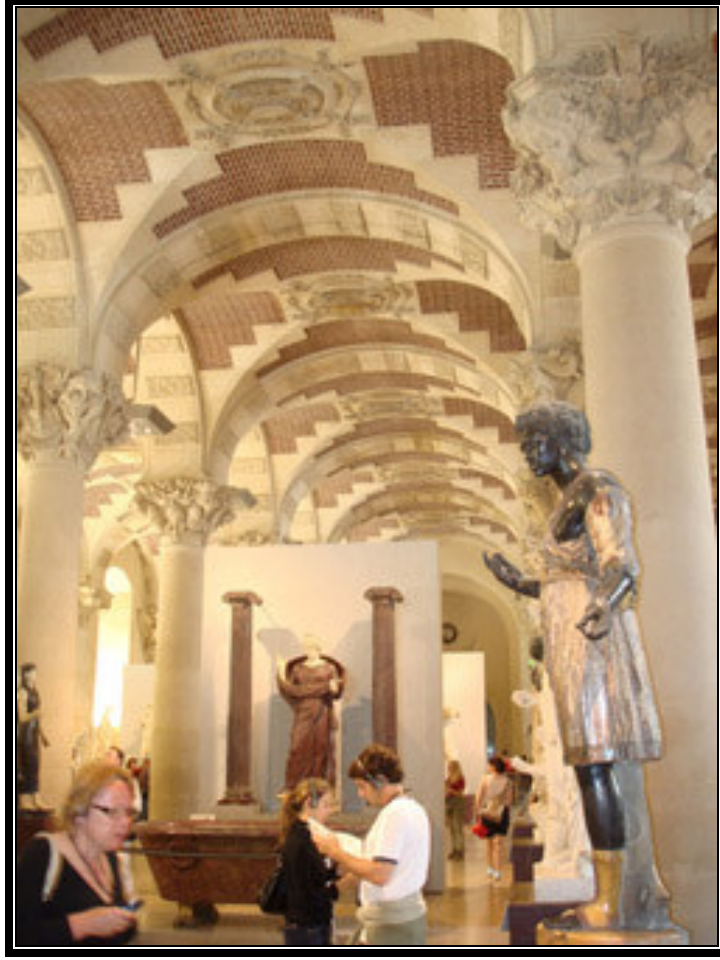
Louvre, halka açık ilk müze olmuş, devlet eğitim sisteminin bir parçası olarak kurulmuştur. Kütatörden çok ziyaretçiler için kataloglar üretilmiş ve çeşitli dillere çevrilmiştir. Louvre önderliğinde ülke çapında kurulan müzeler ile feodal köylüyü bir cumhuriyet vatandaşına dönüştürme amaçlanmıştır. Louvre ile birlikte halk kültürü önem kazanmıştır. Nesne ve örneklerle ilgilenirken ilk olarak müze, bir halk eğitim aracı olmuş, özellikle Almanya'da kurulmaya başlanan yeni kurumlarla birlikte Avrupa'da büyük bir etki yaratmıştır (Hooper, 1996).

Şekil 2.6 Louvre Müzesi, Paris, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 2.7 Louvre Müzesi Planı, Paris, (www.louvre.fr/llv/pratique)

Şekil 2.8 Louvre Müzesi Sergileme Düzeni, Paris, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Napolyon 1793'de krallığın koleksiyonlarını halka açtığında, Vasari'nin ilk sergileme mekânı olarak Floransa'da Medici Ailesi için 1581 'de gerçekleştirdiği galerinin de etkisiyle, Louvre'un salonları ve uzun koridorları sergilemeler için en uygun alanlar olarak kabul edilmiştir.

Paris'te Louvre Müzesi, Floransa'da Uffizi Müzesi kadar, Madrid'de Prado, St. Petersburg'da Ermitage, Londra'da Victoria/Albert Müzesi (Victoria and Albert Museum) ve Washington Ulusal Galerisi (National Gallery) bu alanda ünlü müzelerin başında yerlerini aldılar. Koleksiyonların büyük sarayların ihtişamlı mekânlarında sergilenmeleri bu tür yapıların uzun süre müze binaları olarak tartışmasız kabul edilmelerine neden oldu. "Saray Müzeler" olarak sınıflandırılacak bu müze binaları, sergiledikleri zenginliklere eşdeğerde görkemleri ile örnek müze anlayışına uzun süre hâkim olarak yeni bir müze mimarisinin gelişmesini geciktirdiler. Saraylar ve onları takiben daha sonraki yıllarda büyük villalar, sanat yapıtlarının sergilenmesi için uyarlanarak müzeye dönüştürüldüler. Müzeler toplumun yararına kurumlar

olarak önemseniş kuruldukça, koleksiyonların en uygun koşullarda sergilenmesi için araştırmalar yapıldı. Ama yinede Fransız Devrimi mimarlarından Louis Etienne Boullee tarafından geliştirilen ve Fransız kuramcı J N. Durand'ın, bir rotunda çevresinde birbirinden koridorlarla ayrılan dört kare alanı içeren bir projesinin 1802'de yayınlanmasına kadar yeni bir müze tipolojisine geçilememiştir (Atagök, 1999).

18. yüzyılda Pompei ve Herculaneum' da yapılan arkeolojik kazılarla Antik eserlere duyulan ilgi artmış; bu ilgi ve hayranlıkla, arkeolojik koleksiyonculuk ve eski uygarlıklara ilgi başlamış; bunun sonucunda her boyutta esere yönelme olmuştur. Önce kullanım ve süs eşyaları gibi küçük objelerden oluşan taşınabilir eserlerle başlayan koleksiyon yapma merakı ve tutkusu giderek her ölçüdeki esere yönelmiş, özellikle ticari ilişkilerin yoğun olduğu yerlerden de tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Yapılan kazılarla birlikte antik döneme ve antik dönem mimarisine ilgi artmıştır.

• 19. yy.da Müzeler; Tapınak-Anıt Müzeler:

1800'lerin başından itibaren özellikle Almanya, Amerika ve İngiltere' de müzelerde neo-klasik mimari benimsenmeye başlamıştır. Neo Klasik Dönem olarak adlandırılan bu dönemde, N. L Durand'ı takiben Leo Von Klenze'nin 1816'da tasarladığı proje ile başlayan müzeler, farklı aşamalardan geçerek, yeni tipolojilerin oluşumuna katkıda bulundular. Leo Von Klenze'nin Münih'teki Glyptotek'i (1816), Karl Friedrich Schinkel'in Berlin'deki Eski Müze/Altes Museum (1823–1830) Yunan tapınaklarının kolonlu girişleri ve alınlıkları, daire "rotunda" biçiminde tapınak alanları ve girişi ikinci kata bağlayan anıtsal merdivenleri ile görkemli tapınakları çağrıştıran müze tipolojisine yöneldi. Bu bağlamda "Tapınak Müze" olarak adlandırılan müze tipi gelişmiştir. Amerika Washington D.C.'deki John Russel Pope'ın 1941'de tamamlanan Ulusal Galeri'si/National Gallery bu tipolojinin kareden dikdörtgen alana dönüştürülen en önemli örneklerinden birini oluşturmuştur.

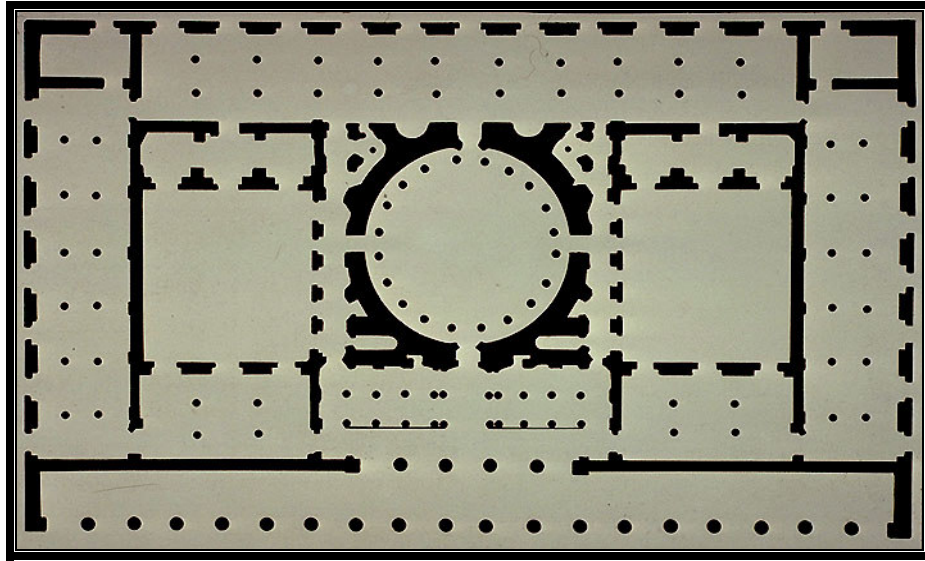
Şekil 2.9 Glyptotek, Münih, 1816, Leo Von Klenze, (www.antike-am-koenigsplatz.mwn.de/glyptothek)

Şekil 2.10 Glyptotek Sergileme Düzeni, (www.antike-am-koenigsplatz.mwn.de/glyptothek)

Şekil 2.11 Eski Müze/Altes Museum, Berlin, 1823–1830, Karl Friedrich Schinkel,
(www.museumsinsel-berlin.de)

Şekil 2.12 Eski Müze Plan Şeması, (www.pitt.edu)

Şekil 2.13 Eski Müze Sergileme Düzeni, (www.mypigsty.com)

Müzeleştirilmeye başlanan anıtların geçmişteki benzerlerinden farkı, mekanın çok fazla malzeme ile sıkıştırılmış olmaması ve sergilenecek malzemeyi ve ziyaretçiyi kabul edecek nitelikte düzenlenmesiydi. Ancak anıt-müzelerde de her obje müzenin kesin olarak saptanmış bir yerine yerleştirilmekteydi. Bu durum katı, esnekliği olmayan bir müze tipini doğurmuştur. Ayrıca, öğretici içeriklerinin eksikliği bu müzelerin ancak kültür düzeyi çok yüksek bir kitleye hitap etmesine neden olmaktaydı.

19. yüzyılda özel koleksiyonların kamulaşması, sadece üst sınıfın ayrıcalığı olan kültür birikiminin tüm topluma gösterilmesi düşüncesi ile koleksiyonlar halka açılarak bireysellikten çıkarılmış ve tüm insanlığın ortak malı olmuşlardır. Kültürel varlıkların korunması bilimsel bir bağlamda ele alınırken, müzelerin geçmişi belgeleyen merkezler olarak diğer görevleri üstlenmeleri toplumun kendi kültürünü tanıması ve öğrenmesi için bilim ve eğitim merkezi konumuna doğru yönelmeleri gereğini ortaya koymuştur (Atagök, 1994).

Bunun nedeni, Fransız Devrimi (1789) ve Sanayi Devrimi'nin (1830-33) ardından değişen toplum yapısıyla birlikte, çalışanların ve orta sınıfın eğitim fırsat eksikliği ve radikal reformcuların çalışan sınıfa, akılcı, eğlenceli şekilde toplumun tüm kesimlerinin buluşabileceği tarafsız yerler, boş zaman geçirme fırsatları sunmak istemesi ve sanatın insanlaştırma ve uygarlaştırma gücüne duyulan inanç olmuştur. Bu dönemde kütüphane, konferans salonları ve laboratuvarlarıyla birlikte, özellikle eğitim amacıyla kurulmuş olan müzeler vardır. Örneğin 1883'te açılan Ashmolean Müzesi, Oxford niversitesi'ne bağlı olarak kütüphaneler, bir konferans salonu ve kimya laboratuvarıyla birlikte inşa edilmiştir (Hooper, 1999). Bu müze binası Yunan Tapınaklarını andıran kolonlu üçgen alınlığı ile tapınak müze tipine örnek bir yapıdır.

şekil 2.14 Ashmolean Müzesi, Oxford, 1883, (www.ashmolean.org)

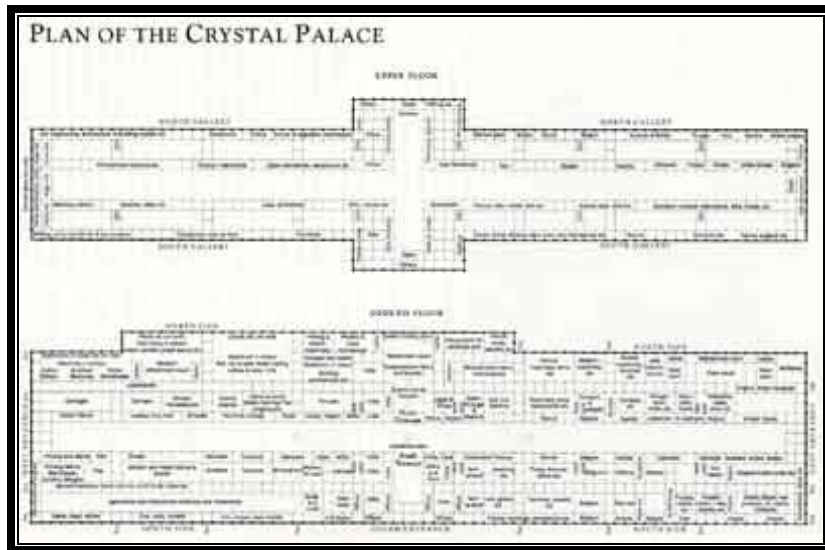

şekil 2.15 Ashmolean Müzesi Sergileme Düzeni, (www.ashmolean.org)

19. yüzyılın ortalarında, sanayi devrimi ile betonarmenin yanında çelik kullanımı ve bunun sağladığı imkânlar, müze mimarisinde büyük bir gelişim yaşanmasına zemin oluşturmuştur. İngiltere, Londra'da 1850-51'de üretim malları ve makinelerin sergilenmesi için Joseph Paxton tarafından yapılan Kristal Saray/Crystal Palace gibi saydam ve camlı yapılar, 20. yüzyıl ortalarında inşa edilen müze binalarını etkilemeleri açısından önemlidir (Atagök, 1999).

Şekil 2.16 Kristal Saray/Crystal Palace, Londra, 1850-51, Joseph Paxton, (www.britannica.com)

Şekil 2.17 Kristal Saray Plan Şeması, (www.vam.ac.uk)

Şekil 2.18 Kristal Saray Sergileme Düzeni, (www.flatrock.org.nz)

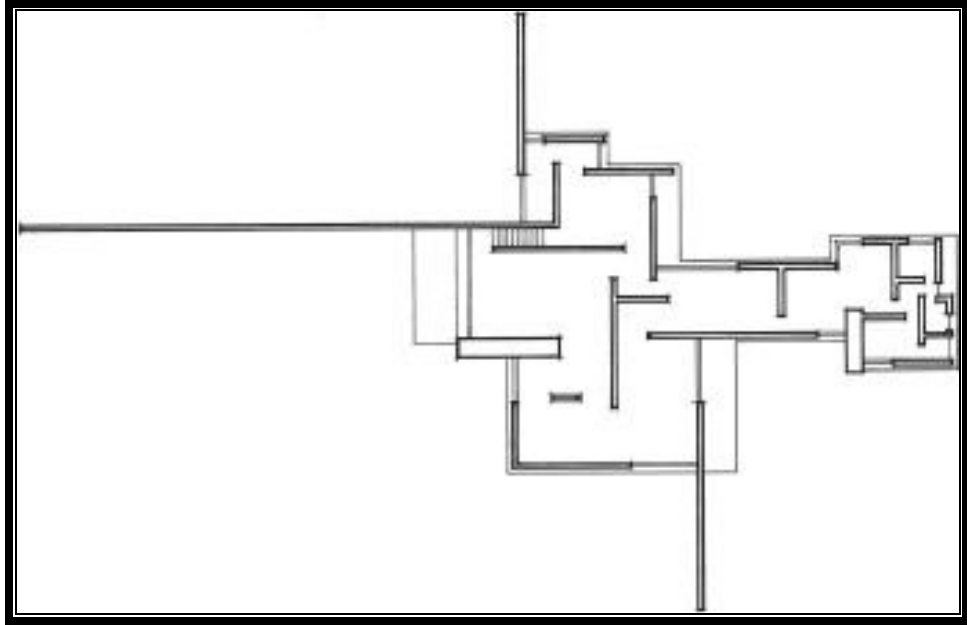
• **20. yy. Başlarında Müzeler; Şeffaf ve Esnek Mekanlı Müzeler:**

20. yüzyılda müze mimarisi anlayışında köklü değişiklikler meydana gelmiş, müzenin bir saray veya tapınak gibi anıtsal anlayışta bir mimari ile yapılması fikri terk edilmeye başlanmış, anıtsal müze yapılarına girmekten çekindiği anlaşılan halkın, içine çekinmeden kolayca girebileceği bir bina görünümü yaratılmaya çalışılmıştır (Bakırküre, 1992).

Sanayi Devriminin (18–19.yy.) getirdiği teknik olanaklarla ve çağın yeni görüşleriyle biçimlenen ve modern mimari sürecinde önemli bir kavram olan tümel mekan, II. Dünya Savaşı'nı (1939) takip eden süre boyunca müze mimarisini etkileyen en önemli kavram olmuştur. Bu anlayışla tasarlanan yapılar, değişen ihtiyaçlara uyum sağlayabilecek, tekrar bölümlenebilecek bir avantaja sahip olarak müze sergilemeleri için bir esneklik sunmuştur. Mies van der Rohe tarafından yapılan Yirminci Yüzyıl Galerisi/New National Gallery, bu mekan türünün karakteristik örnekleridir.

Şekil 2.19 Yirminci Yüzyıl Galerisi, Berlin, 1962-68, Mies van der Rohe,
(www.smogr.com)

Şekil 2.20 Yirminci Yüzyıl Galerisi Planı,
(www.greatbuildings.com/buildings/New_National_Gallery)

Şekil 2.21 Yirminci Yüzyıl Galerisi Sergileme Mekanı,
(www.greatbuildings.com/buildings/New_National_Gallery)

• **20. yy. Ortasında Müzeler, Müze Kompleksi ve Müze Olarak Yeniden İşlevlendirilen Binalar:**

1950'lere kadar içe dönük olarak çalışan müzeler, bu yıllardan itibaren iki yeni yaklaşımla karşılaştılar. Bir kısım müzeler kültür ve eğlence amaçlı birçok mekânı bünyelerine alarak müze kompleksi haline geldiler. Bu ek işlevler eski müze binalarına yeni ekler ve kültür-eğlence mekânlarının sergilemeyle iç içe olduğu yeni tasarımlara neden oldu. Diğer yaklaşım ise özellikle 1960'lardan sonra, sanatçıların kendilerini atölye dışına atmaları, yeni mekan arayışlarına girmeleri ile terkedilen otogar, fabrika, endüstri yapıları gibi yapıların müzelere dönüştürülmesidir.

Washington Ulusal Galerisi'nin/Washington National Gallery (1937) sonradan eklenen doğu kanadı konumu nedeniyle batı kanadının dikdörtgenliğinden daha dinamik bir biçimde üçgenlerden oluşmuştur. I. M. Pei'nin tasarladığı Doğu kanadı (1974–78), hava alanları ve alışveriş merkezleri tasarımıyla karşılaştırılmış ve yürüyen merdivenleri ve köprüleri ile müzelerin günlük hayattan uzak bir kutsal alan değil de modern tüketici ile iç içe bir mekân olduğunu göstermiştir (Turner, 1996).

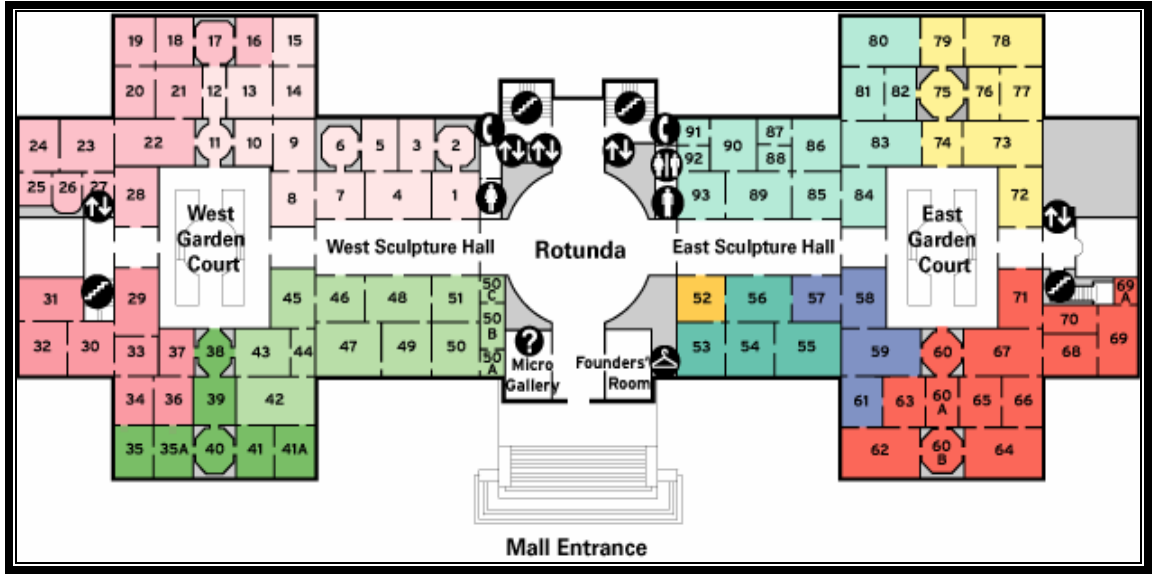
Müze tasarımında 1960'larda, Philip Johnson ve Lois Kahn tarafından tarihi modellere dönüş yaklaşımı başlamıştır. Johnson'ın Nebraska Lincoln'deki Sheldon Memorial Sanat Galerisi/Sheldon Memorial Art Gallery (1963) ilk müzelerin klasik dilini ve simetrik planını yeniden hayata geçiren ilklerden biri olmuştur.

Şekil 2.22 Washington Ulusal Galerisi Batı Kanadı, 1937, (www.visitingdc.com)

Şekil 2.23 Washington Ulusal Galerisi ve Yeni Eklenen Doğu Kanadı, 1974–78, I.M. Pei, (www.architecture.about.com)

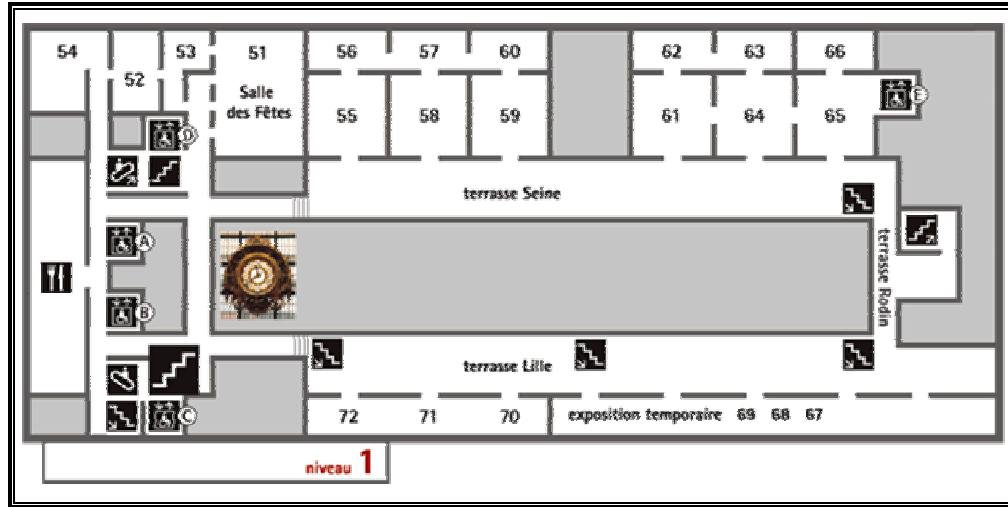

Şekil 2.24 Washington Ulusal Galerisi Plan Şeması, (www.nga.gov)

20. yüzyıl ortalarında başlayan günümüzde de devam eden, müze mimarisindeki başka bir gelişim, sanayi binalarının müzeye dönüştürülerek kullanılmaya başlanmasıdır. Boş, işlevini yitirmiş ya da tam kapasite kullanılamayan geniş alanlara sahip binaların birçok kullanıma kolaylıkla uyarlanması, kamu yararına bina, özellikle kültür yapılarına olan ihtiyacı karşılamak üzere dikkatleri çekmesi çok doğal bir gelişmedir. Diğer taraftan çok boyutlu ve dev eserlerin sergilenmesi için geniş alanlara duyulan ihtiyaç da bunun bir nedenidir. Muhteşem saray ve dini mekânlardan sonra, o ihtişamı devam ettiren neo-klasik mimari ve 1950'lerden itibaren yapılan yeni müze binaları bu kez yerlerini büyük ama yalın alanları olan sanayi binalarına bırakmışlardır. Saray ve villalardan daha az süslü, yüksek tavanlı, geniş mekânların daha kolay onarılabilen yapılara sahip oluşu, onları cazip kılmaktadır. Geniş fabrika, depo, antrepo, gazometre ve tren istasyonları son yıllarda çağdaş sanat yapıları için uygun mekânları oluşturmaktadır (Atagök, 2000). Paris'te bulunan Orsay Müzesi (1980–1987), tren garından müzeye dönüştürülmüş bir müze yapısı olarak bu grubun en tipik örneklerinden biridir.

Şekil 2.25 Orsay Müzesi, Paris, 1980–87, Gae Aulenti, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 2.26 Orsay Müzesi Plan Şeması, (www.musee-orsay.fr)

Şekil 2.27 Orsay Müzesi Sergileme Mekanı, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

• 20. yy. Ortasından Günümüze Kadar Müzeler; Eğitici Müzeler:

1950’lerden itibaren müzelerin halkın eğitimi için ne kadar önemli olduğu anlaşılmaya başlanılmış ve müze kavramında yer alan eğitim fonksiyonu ön plana çıkararak 1970’lerde “Educational Exhibits-Eğitici Sergiler/Müzeler” kavramı yerleşmeye başlamıştır. Bu tip müzelerin özelliği sergileme düzeneklerinde, iç mekan kurgularında eğitimin ön plana alınarak, araştırma merkezlerine, okulların laboratuvarlarına dönüştürülmeleridir. Bu yıllarda birçok müze bünyesine eğitim birimlerini eklemiştir.

İletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle, müze tasarımı ve düzenlenmesine katılan disiplinler artık bilgi edinmenin yöntemlerini esas almaya ve araştırmaya başlanmış ve müzeler eğitici, açık mekanlı ve çok fazla enformatik mesajın bir araya geldiği bir müzecilik anlayışı ile gerçekleştirilmiştir.

“Bir müze çağdaş araçları ne oranda kullanırsa, halkla kuracağı iletişim o denli başarılı olur. Her bakımdan sağlam ve güçlü gelenekleri olan müzeler bile, zaman zaman düzenlerini değiştirmek zorunda kalırlar” (Huber, 1993). İtalya’da müzeografi konusunda uzman Antonella Huber’in bu sözlerle belirttiği anlayışta bu yıllarda benimsenmeye başlanmıştır. ICOM müze için “Halka hizmet eden bir enstitüdür. Objeleri korur, anlaşılır kılar, özellikle insanlık ve doğa ile ilgili delilleri halka sunar. Bunları yaparken de çalışmaya, eğitime ve eğlenceye fırsat yaratır” diyerek bir bakıma eğitici müzenin de tanımını vermektedir.

1970'lerde müzelerin eğitime katkısının anlaşılmasından itibaren geliştirilen tanıtım yöntemleri, rehberlik hizmetleri, grup dersleri, kütüphaneler beklenen başarıyı sağlayamamış ve bilgi için insanların kendilerini eğitebildiği bir ortam aranmıştır. Bu tarihten itibaren de eğitici müze/sergi kavramı yaygınlaşmaya ve bu tip yapılar tasarlanmaya başlanılmıştır (Miles, 1982). Bununla birlikte müzelerde yeni öğretme metotları uygulanmıştır. Bunları; tanımlama (defination), etkileşim (interaktivite), gösteri (demonstrasyon), analoji, katılım, hareketli model, bilgisayarla gösterim, model çeşitleri, sesli ve görüntülü (audio-visial) düzenekler olarak özetleyebiliriz.

Benimsenen eğitici müze/sergi (educational exhibits) kavramı o yıllarda kullanımı yaygınlaşan bilgisayara dayalı ve elektronik sergileme düzenekleri ile desteklenip, teknolojinin tüm imkânlarını kullanmaya başlayınca müzeler daha küçük yaştan müze ziyaretçilerini bu mekânlara çekmeye başladılar. Müzeler artık sadece entelektüel ve konularında uzman insanların gezip bilgilerini arttırdıkları diğerlerinin de kendilerini böyle hissetmek için gezdikleri yerler olmaktan çıkıp, her seviyeden insanın sergilenen objelerle rahatça iletişim kurabildiği ve bilgilendiği, merak uyandıran ve bazen de eğlenceli mekanlara dönüşmüştür.

Artık toplumun boş zamanlarını değerlendirme etkinliği olarak, sporun yanında sanat ve kültür de yer almakta, bilgi ekonomisinin yayıldığı her yerde insan olmanın üzerinde daha özgürce düşünülmekte, sanat aracılığıyla yaşamın anlamı yeniden incelenmektedir. Sanat üretimi, sanatçı ve sanal izleyici sayısındaki bu artışla bir yandan müze sayısı artarken, diğer taraftan açılan yeni müzelere eklenen yeni bölümlerde sergilenen yeni koleksiyon ve sergiler yöre halkı kadar uzaktan gelenlere boş zamanlarını kültür ve sanatla değerlendirme olanağı sunarak turizm sektörünü desteklemektedir. Kentler arasındaki rekabette politik ve ekonomik güç kadar etkin olmaya başlayan sanat ve kültür yaşamı müzelerin bu yapı içinde yaygınlaşmasını sağlamaktadır (Atagök, 1999).

Günümüz Müze binaları, ait oldukları kültürün mimari göstergeleridir. Bu mimari arayışlar, yüksek teknoloji arenasında daha iyiyi, daha güzeli yakalayabilme çabalarıdır. 1990'ların müze mimarisi için ortak özellikler bulmak, daha önceki geçen on yıllara göre daha zor görülmektedir. Müze Mimarisinin teknolojik özellikleri dışında, müze ve içindeki eserlerin birbiri ile ayrılmaz bir bütün oluşturduğu, üstelik albenisi yüksek, çarpıcı eserleri, onu saklayan, koruyan çekim gücü olan yerlerde görebilmenin ve çok daha anlamlı olarak algılamının, yüksek beğeni getirdiği görülmektedir (İnel, 2004).

Türkiye’de, İstanbul Harbiye Askeri Müzesinde de (1959) görüldüğü üzere, özenli sergilemeler, koruma ve saklamada ki titizlik ve içerik tabanlı değişimler, düşünsel, sorgulayıcı, bilgilendirici, rutin olarak devam sempozyumlar ile örnek oluşturacak bir nitelik taşır ve yüz akı oluştururken, müze de etkileyici bir atmosfer oluşmaktadır. Tarihi yapının restorasyonu ile birlikte düşünülen, peyzaj planlaması da, müze için seçkin bir örnek olarak topluma kıvanç vermektedir.

Şekil 2.28 İstanbul Harbiye Askeri Müzesi, İstanbul, 1959, (www.tsk.mil.tr)

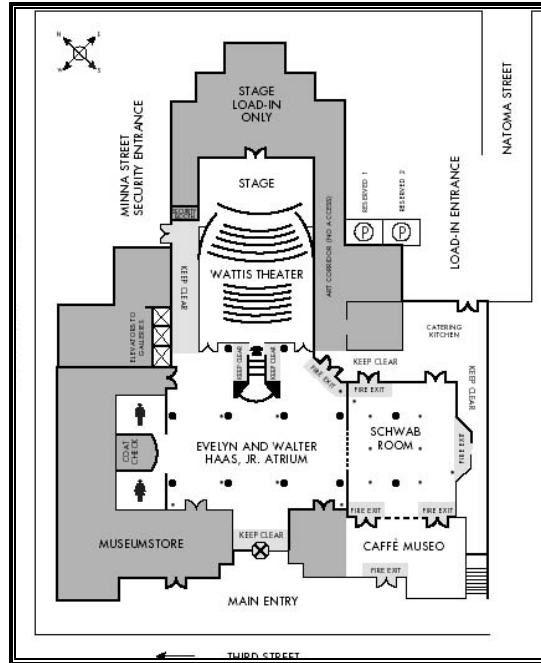

Şekil 2.29 İstanbul Harbiye Askeri Müzesi Sergileme Düzeni, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

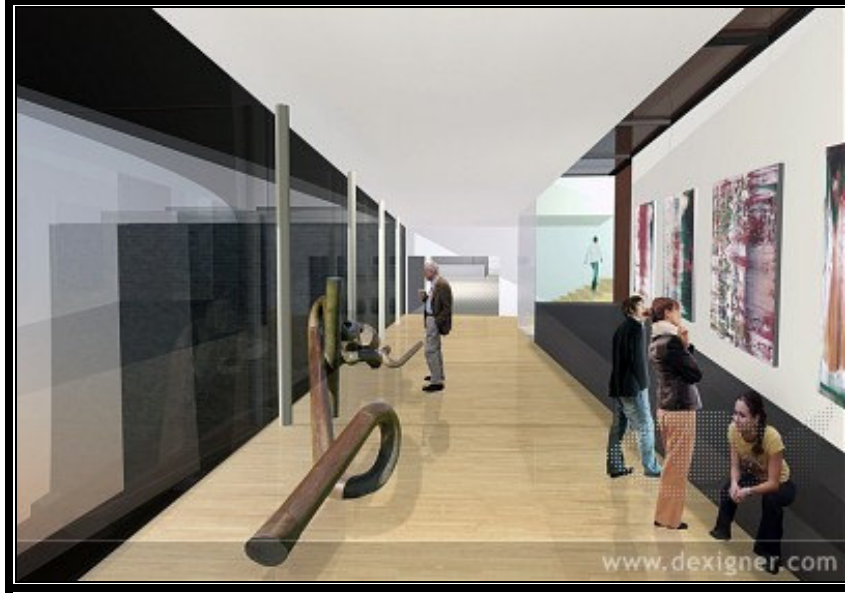
Çağdaş ve yeni müze örneklerine verilecek karakteristik yapılardan biri, Mario Botta'nın mimarı olduğu Kaliforniya'daki SFMOMA/San Francisco Modern Sanatlar Müzesidir. 21.000m² 'ye yakın bir alana sahip olan bina, son on yılın en büyük, yeni Amerikan Sanat Müzelerinden biri sayılmaktadır.

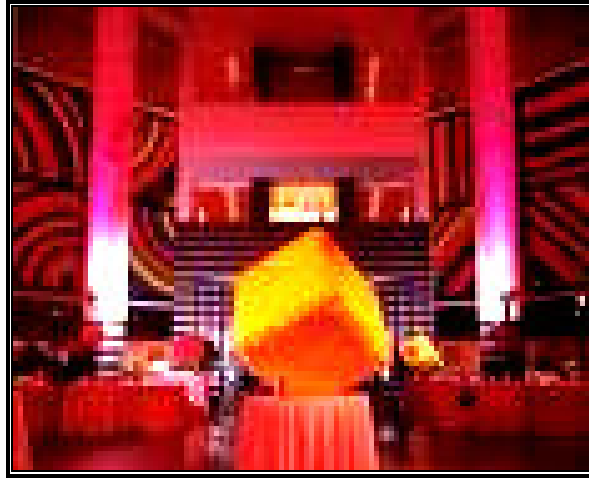
Şekil 2.30 San Francisco Modern Sanatlar Müzesi/SFMOMA, Kaliforniya, 1995, Mario Botta, (www.lightrhythmvisuals.com)

Şekil 2.31 San Francisco Modern Sanatlar Müzesi Plan Şeması, (www.sfmoma.org/visit/building_floorplans)

Şekil 2.32 San Francisco Modern Sanatlar Müzesi Sergi Mekanı, (www.sfmoma.org)

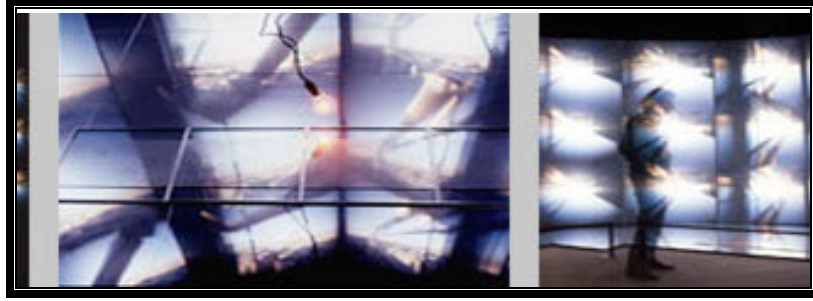

Şekil 2.33 San Francisco Modern Sanatlar Müzesi Sergi Mekanı, (www.sfmoma.org)

Ayrıca, Richard Rogers ve Renzo Piano tarafından 1977'de tamamlanan Pompidou Kültür Merkezi/Pompidou Center (Paris), yine 1977'de Norman Foster tarafından yapılan Sainsbury Görsel Sanatlar Merkezi/Sainsbury Center for the Visual (Londra) bu tür müzelere örnek gösterilebilirler. Malzeme, yapı elemanları ve tesisatın dışarıdan okunmasını sağlayarak objektif bir form yaratmaya çalışan brutalizm akımının en çarpıcı örneği olan Pompidou Kültür Merkezi, aynı zamanda iç mekandaki esnek kurgusuyla da dikkat çekmektedir.

Şekil 2.34 Pompidou Kültür Merkezi, Paris, 1977, Richard Rogers/Renzo Piano, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 2.35 Pompidou Kültür Merkezi Sergilemesinden Bir Örnek. (www.cnac-gp.fr/Pompidou)

Şekil 2.36 Sainsbury Görsel Sanatlar Merkezi, Londra, 1977, Norman Foster, (<http://www.scva.org.uk>)

Şekil 2.37 Sainsbury Görsel Sanatlar Merkezi Sergilemesinden Bir Örnek,
(www.scva.org.uk)

2.4 Bölüm Sonucu

Müzeler, bir toplumun varlığını sürdürmesinde ve gelişmesinde temel yapılardan biri olarak devlet kültür politikalarının ve insanlık tarihinin, yaşamının gelişim çizgisinin önemli bir parçası olmuştur. Günümüz toplumunda müze, artık vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Bu bölümde, müze ve müzeciliğin gelişimi irdelenerek, toplumsal değişikliklerin, yönelimlerin müze gelişimi ve değişimi üzerindeki etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Müzeciliğin ilk yıllarında elit gruba yönelik olan, halk için olmayan müzecilik anlayışı zamanla değişerek günümüzde özellikle eğitimin ön planda olduğu sergilemelerden oluşan müzeciliğe dönüşmüştür. Ziyaretçinin, müzenin halkla iletişiminin esas alınmadığı, özel bir uygulamaya gerek duyulmadan yapılan müze sergilemelerinden, bilgi aktarımının ve eğitimin önemli olduğu açık mekanlı, eğlenceli, öğretici sergilemeye geçiş olmuştur.

Mevcut müze yapılarındaki belli anlayışlara göre yapılmış mekanların dönüşümü ile yeni müzecilik anlayışına göre tasarlanan binalardaki sergi mekanları farkı da, bu tarihsel gelişim irdelemesi ile ortaya konulmuştur. Eski müzelerin bu gelişime ayak uydurabilmesi için, müze kapsamında yeni sergi mekan tasarımı yapılmış veya ek sergi mekanları/ek müze binaları tasarlanmıştır. Yeni müze yapılarında ise klasikten uzak, çağın getirdiği gereksinimlere, müzelerin kazandığı yeni kimliklere uygun sergileme mekanlarına sahip tasarımlar yapılmıştır.

Bu bölümde anlatıldığı üzere, toplum için yararlı olması amacıyla öngörülen her türlü değişikliğin müzelerin önemini ortaya çıkardığını ve toplum gelişimine dönemsel olarak bakıldığında ise bunun müze gelişimiyle bir paralellik içinde olduğunu görmekteyiz.

3. MÜZELERDE SERGİLEME VE SERGİ MEKANI TASARIMI

Bir önceki bölümde müzecilik ve müzelerin 21.yy kadar olan gelişim ve değişimi incelenmiştir. Bu bölümde ise bu değişimin müze sergilemesine olan etkilerini, müze sergilemesinin aynı süreçlerde gelişimini ve değişimini, sergileme tasarımı ve bu tasarımı etkileyen unsurları üzerinde durulacaktır.

3.1 Müzelerde Sergileme

Müzelerin çok disiplinli yapıları ve farklı işlevler içeren hizmetleri içinde sergilemeler yalnızca bir bölüm oluşturmakla birlikte, doğrudan dışa dönük, çok katılımlı bir çerçeve teşkil ettiklerinden özel bir yerleri vardır. Bir anlamda sergiler, müzelerin vitrinidir. Koleksiyonlar, toplama (depolar), koruma ve onarım (laboratuvarlar), araştırma ve tüm bu çalışmaların yönetilmesi ve geliştirilmesi üzerine kurulu bu geniş sistem, müzelerin temel varlıklarını tanımlamaktadır.

ICOM' un tanımlarında müzelerin sunumları sergileri ve özel etkinlikleri maddesi şöyledir: “Öncelikli görevi koleksiyonlarını oluşturan belirleyici malzemenin gelecek için eksiksiz olarak korunması olmakla birlikte, bu koleksiyonların yeni bilgiler yaratılması ve paylaşılması, araştırma için ortam oluşturulması, eğitim çalışmaları, sabit ve geçici sergilerle diğer özel etkinliklerde kullanılması müzenin zorunluluğudur. Bu etkinlikler, ulusal politikalar ve müzenin eğitim hedefleriyle bağlantılı olmalı, koleksiyonların koruma şartları ve kalitesiyle çelişmemelidir. Müze gösterimlerinin ve sergilemelerinin dürüst, yansız olması, efsanelere ve basmakalıp anlatımlara dayanmamasını garanti eder”. Bu tanımdan yola çıkarak, müzelerde “dış dünyayla” kurulan bağ tüm arka plan oluşumlarının anlamlandırılarak sergilenmesinden geçmektedir.

3.2 Müzelerde Sergileme Sistemlerinin Gelişimi

Müzeler tarihinde, kurumsal oluşumların temellerinde de koleksiyonların ve bunların korunmasına doğrudan bağlı etkinlikler ilk hareketleri oluşturur. Sınıflandırma, araştırma, toplama çalışmalarını takip eden sergileme, koleksiyonların elitten bağımsız bir yapı kazanmasıyla gerçekleşir. Müzelerin oluşum süreçlerine bakıldığında, sergilemelerin, öncelikle koleksiyonlara bir ortam yaratılması üzerine kurgulandığı görülür. Örneğin; 1570’li yıllarda I. Francesco Medici’ nin koleksiyonlarını göstermek için, Guiglio Camillo’nun 1550’de çıkan eseri Idea del Teatro’dan esinlenen bir gece atmosferi dekoru oluşturduğu söylenmektedir. Yaklaşık olarak 17. yüzyıla kadar aristokrasinin ve dini yetkililerin elinde kalan koleksiyonlar toplumdan uzak olarak değerlendirilmekteydi. Herhangi bir işleve veya

belirli bütüncül anlama sahip olmayan nesneler “hazine” değerleriyle saklanmaktaydı. Rönesans aydınlanmasıyla birlikte bir anlama kavuştular. Zira antik çağlardan ulaşan metinlerle birlikte değerlendirildiklerinde anlaşılabilirlikleri mümkün olmaktadır.

Koleksiyon ve bunların araştırılması üzerine gelişen çalışmalar, sergilemenin de yolunu açmıştır. Bu bağlamda koleksiyon nesnelere daha çok kişinin ulaşabilmesi, görmesi, bir anlamda bilimi, diğer bir anlamda da toplumun bu nesneler üzerinde hakkı olanlara ve geçmişe hayranlıklarını körükleyebilecek etkiyi yaratma olgusu gündeme gelmiştir. Bilimsel niteliklere uygun ilk müze oluşumu 1675 yılında Elias Ashmole’un koleksiyonlarını öğrencilerin kullanımına sunulmak üzere Oxford Üniversitesi’ne verilmesiyle başlamıştır. 1683’te bu koleksiyonları barındırmak üzere açılan binanın üzerindeki “Musaeum Ashmoleanum Schola Naturalis Historiae, Officina Chimica” ilk müzeye işaret eder.

17. yy.’da birbiri ardına açılmaya başlayan müzelerdeki sergilemeler birer depo görüntüsü yansıtmaktadır. Koleksiyonların bütününe sergilemeye konması, mekanların her hacminin nesnelerin içinde bulundukları dolaplarla, hatta duvarlara monte edilen koleksiyon malzemesiyle donatılması, gelişen anlamıyla bir sergileme olmaktan uzaktı. Herhangi bir sistematik gözetmeden nesnelerin ilişkisi ve bütünselliği düşünülmeden yapılan ilk gösterim çalışmaları sergilerin emekleme adımlarıdır.

18. yüzyılda prensiplerine uydurulan klasik sınıflandırma, müze sergilerini yeni bir program dahilinde düzenlemeye neden oldu. Bilimsel taksonomi prensipleriyle nesneler, gizli benzerliklerinden çok, görülebilen farklılıklarına göre yerleştirilmeye başlandı. Nesneler tek parça olmak yerine, bir dizinin parçası olarak düzenlendi. Böylece anlamlı bütünler oluşturmaya başlayan koleksiyon nesnelerinin gruplar halinde yerleştirilmesi bir arada görülebilmesi, algılanması, mekan içinde bir kurguyu takip eden sistematik içinde dizilmesi gibi sergilemenin ilk koşullarının yerine getirildiği görülmektedir.

Sergileme tarzlarında ve sistemlerinde devrim yaratacak olaylara şahit olmak için 19. yüzyıla ulaşmak gerekmektedir. Müzelerin gelişimini ve sergilemeleri hem doğrudan hem de dolaylı yoldan etkileyen Evrensel Sergiler ya da bugüne ulaşan şekliyle Dünya Fuarları (World Expo) halkın ilgisini çekmeye yönelik, geçici, çekici sergilemeleriyle müzelerin vitrinlerini de etkilemiştir. Özellikle koleksiyonların çeşitlenmesi, antik eserler, doğa tarihi - egzotik doğa malzemeleri ve güzel sanatlar ile ilgili eserlerden uygulamalı sanatlar (applied arts), endüstriyel ürünler, Etnografik nesnelere doğru geçişte sergileme farklılıkları da ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda farklı alanlardaki koleksiyon malzemeleri bir bütün halinde sergilenmekten kurtulmuş, kendilerine uygun gerek bina, gerekse mekânlar düzenlenmiştir.

1851 Londra Evrensel Sergisi'nin gördüğü ilginin devamlılığını sağlamak için kurulan South Kensington Museum, şimdiki adıyla Victoria/Albert Müzesi, koleksiyonları toplumun eğitime hizmet için toplamak ve sergilemek gibi bir görevin ilkinin gerçekleştirmiştir. Sergilemesine de yansıyan ilkeleri doğrultusunda, müze yapısında kütüphaneler, maket, model atölyeleri gibi birimler de yer almaktaydı. Müzenin sergileri bilgi vermek, uygulamalı sanatların tüm dünyadan örneklerini İngilizlere tanıtmak üzere düzenlenmiş, çalışan kesimin de gezebilmesi için özel aydınlatmalarla bazı geceler de ziyaretçiye açılmıştı. Bu müze toplum yönlendirme kurumsallaşmanın ilk örneklerindendir. Sergilemesinde yoğunluk, çokluk, sergileme elemanlarındaki eşdeğerlik gibi günümüzde monoton gelen düzenlemelere gidildiyse de bilimsellik açısından tutarlılığıyla ve 19. yüzyılın müze sergileme tipini yansıtmaması açısından da önemlidir.

Şekil 3.1 19. yüzyıl klasik müze sergilemesine örnekler

20. yüzyılda müzeler daha çok halka dönük yüzleriyle anılmaya başlamış, gerek binaların modernist vurgusu, gerekse sergi düzenlemelerindeki etkileşimsellik ön plana çıkmıştır. Sergilerin yalnızca bir koleksiyon gösteriminden ibaret tutulmaması, nesnelerle ilişkili anlatımların dahil edilmesi yöntemleri de çeşitlendirilmiştir. Aydınlatma, sergi mobilyaları, renkler, dokular, grafik anlatımlar, teknolojik iletişim araçlarının kullanımı müzelerdeki sergilerin koleksiyon düzenlemesinin ötesinde fiziksel ve kurgusal öğelerle tasarlanmasını getirmiştir.

Şekil 3.2 Günümüz müze sergilemesine bir örnek, Londra Bilim Müzesi, (www.sciencemuseum.org.uk)

3.2.1 Müzelerde Sergi Mekanı Tasarımı

Müzelerde sergi tasarımı için hazırlık aşamaları, kurgu ve tasarım, yerleşim aşamalarında birçok üretim ve entelektüel çalışma gerektirmektedir.

Sergi tasarımında nesnelerin anlaşılabilirliği iki yöntemle sağlanmalıdır: (Mardan, 2002)

- **Bilgi Aktarımına İlişkin Uygulamalar:**

Sergilenen koleksiyon nesneleri ile ilgili yalnızca envanter bilgileri ile sınırlı kalmayan, işlevlerine, geldikleri ortama, yapılış veya var oluş nedenlerine ilişkin ortalama ziyaretçi tarafından anlaşılabilir olacak açıklamalar hazırlamak önceliklidir. Yalnızca tekil nesneleri değil,

aynı zamanda da nesne gruplarını değerlendirmek, bu değerlendirmelerde anlamı ve algıyı destekleyici çizim, fotoğraf, harita, dijital görüntü, ses, koku gibi çok bileşenli kurgulara yönelmek çağdaş teknikler arasındadır.

- **Sergi Tasarımına İlişkin Uygulamalar:**

Sergideki nesneleri daha anlaşılır kılmaya, öne çıkarmaya ve koruma koşullarını sağlamaya yönelik vitrin, kaide, dolap, raf, askı sistemleri gibi özelleşmiş sergi mobilyası ve yanı sıra aydınlatma tasarlanmalıdır. Tasarımlarda, nesnelere uygunluk ön planda olmalı, renk, doku, denge, çizgi ve şekil birliktelikleri özenle değerlendirilmelidir.

Genel yönelimler dışında, koleksiyon sergilemelerinde içerikle, içeriği anlamlandıracak metinlerle, destek malzeme, sergi sistemleri, aydınlatma ve mekân düzenlerine dair özelleşmiş kurallar vardır. Bunlar müzelerin ihtiyaçları, müzeoloji alanında yapılan çalışmalarla doğru orantılı olarak gelişmektedir. Bu bildirinin konusunun doğrudan sergi düzenleme yöntemleri olmaması, sergilerin değiştirilmesi ve izlenmesi gereken yollar üzerine yoğunlaşılmasını gerektirmektedir.

3.2.2 Müzelerde Sergi Mekanı Tasarımını Etkileyen Unsurlar

Müzeler sürekliliği olan kurumlardır. Bunun anlamı yine ICOM tanımlarında bahsedildiği gibi, “İnsan ve çevresine tanıklık eden “ koleksiyon malzemelerinin korunması, değerlendirilerek bilgi olarak yayılması ve bu değerlerin, bilgilerin gelecek nesillere aktarılmasıdır. Dolayısıyla müzelerin yapılanmaları, sürekli bir hizmet ve uzun vadeli programlamalara dayanmaktadır. Zamanın yıpratması, teknolojinin gelişimi, “modalar” gibi yaşam süreçlerini, düşünce yapılarını ve fiziksel tercihleri etkileyen tüm bileşenler müzeler için de geçerlidir.

Müzelerin kuruluşlarının ardından belirli sürelerde sergi mekanlarının kısmen ya da tamamen değiştirilmesi alışlageldik bir devinimdir. Belirli bir periyodik tanım olmamakla birlikte, sergileme mekanı tasarımını etkileyen unsurlar, dolayısıyla sergi değişim nedenleri ihtiyaçtan ya da müze stratejilerinin gerektirdiği planlamalardan kaynaklanır.

Bu değişimler çeşitli sebeplerden dolayı yapılmaktadır. Bunlar: (Mardan, 2002/Atasoy, 1993)

- **İşlevsel Etmenlerin Değişimi:**

İşlev, genel mimari tasarım kavramı içerisinde “kullanışlılık veya işleyiş bakımından amaca uygunluk” olarak tanımlanmaktadır.

Müze yapısında işlev, müze yapısının kullanım amacı, şekli ve buna bağlı gereksinimleri belirtir. Amaç ve gereklilikler ise sergi tasarımında biçim, ölçü ve kullanılacak malzemeyi belirler.

Burada müze yapısının kullanım amacı sözünden müze çeşitleri anlamı, gereklilikler sözünden ise sergileme biçimleri, yöntemleri kastedilmektedir.

İşlevsel etmenleri üç başlıkta toplayabiliriz: (Atasoy, 1993)

- Mimari mekan verileri:

Özellikle koşulları belli mevcut yapılarda yapılması düşünülen sergileme işlevine ve gerekli diğer destek işlevsel gereksinimlere yapının mekansal verilerinin uyup uymadığı ve yeterli gelip gelmediği önemlidir.

Mekanın mevcut işlevine cevap verebilmesi şu ölçütlere uygun olmalıdır;

- Mevcut koleksiyonun niteliği ve kapasitesi açısından mekanın yeterliliği
- Planlanan sergileme yöntemi açısından mekanın yeterliliği
- Sergi düzenlemesinde sirkülasyon planı açısından mekanın yeterliliği

- Kullanım Amacı (Koleksiyon Çeşitlenmesi):

Sergi tasarımı yapılacak olan, sergi mekanının içinde bulunacağı müze çeşidi tasarım açısından önemlidir. Buna göre sergi sınıflandırması yapılarak ve tasarımı etkileyecek diğer kriterler de göz önüne alınarak sergileme mekanı tasarımı yapılmaktadır.

- Sergilemede Yönelim:

Sergilemede yönelim planlaması yapılırken dikkat edilmesi gerekli hususları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Müzelerin genel oluşumuna uygunluk
- Sergileme mekanının mimari biçimine uygunluk
- Sergilenen materyallerin niteliğine uygunluk
- Sergilemede ziyaretçiye verilmek istenilen mesaja uygunluk

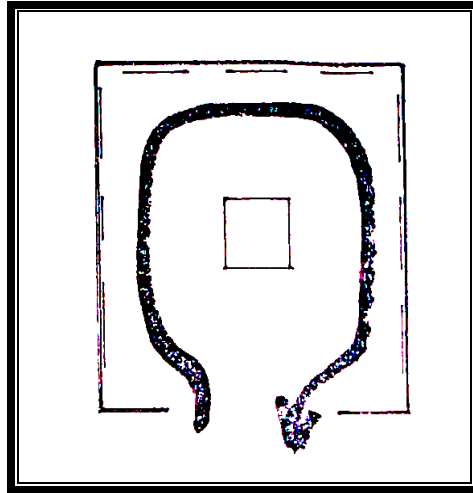
Çeşitli müze araştırmalarına göre ziyaretçiler, müze ziyaretinin ilk başında vitrinleri izlemek için gereğinden fazla zaman harcamaktadır. Bu çıkışa doğru ise gereğinden az zaman harcanmasına neden olmaktadır. İyi bir sergi düzeninde, bu zaman dağılımı, izleyicinin sıkılmadan, ilgisinin en yüksek noktada ziyaretin sonuna ayarlanabilmesine bağlıdır.

Salonlar birbirine bağılı şekilde devam ediyorsa önce her salon kendi içersinde rahat bir dolaşım ve görüş sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Daha sonra salonların, birbirine eklenmesinde hedeflenen ziyaretçi yapısına göre düzenleme yapılmalıdır.

Örneğin, hedef ziyaretçi grubunun genç, yetişkin v.b. olması salon düzenlemesinde önemlidir. İnsanların sıkılmadan izleyebilme süreleri kategorik olarak değişir. Yetişkinlerde bu süre uzarken genç ziyaretçilerde daha kısadır. Buna göre birkaç salonda bir gün ışığı ile aydınlatılmış dinlenme noktaları veya benzeri alanlar oluşturulmalı ve izleyici sergi ziyaretinin sonuna kadar sıkılmadan ziyaret eylemini gerçekleştirebilmelidir.

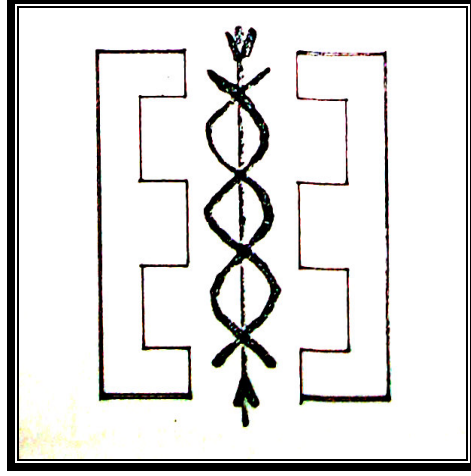
Sergilemede yönelim (dolaşım) beş başlık altında incelenebilir: (Atasoy, 1993)

- Koridor Tipi (Arter): Bu tip yönelimde dolaşım yönünün düz, zigzag, kavisli olması fark etmeksizin başka alternatif yön verilmez. Ziyaretçi sadece aynı doğrultuda gidebilir. Ziyaretçi önce gördüğü vitrini tekrar görmek isterse geriye dönüşte kargaşa çıkar. Bu tipte eserler veya vitrinler bir yönde dizilerek, ziyaretçi de bu doğrultuda yönlendirilir.

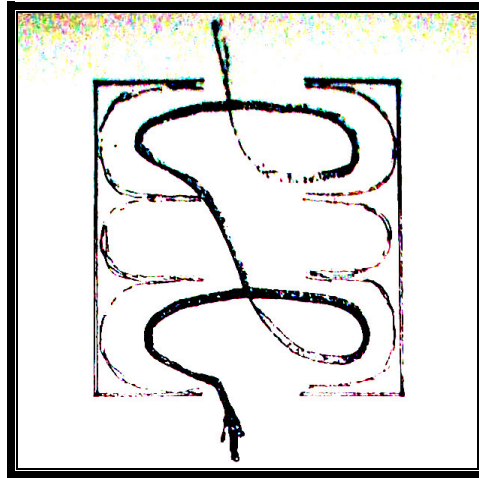
Şekil 3.3 Koridor tipi yönelim

- Tarak Tipi: Bu tip yönelimde, ana dolaşım yolu uygun bölümler halinde kesilmektedir. Ana yolun yanında ziyaretçilerin rahatlıkla dolaştığı, her biri ayrı konuya ayrılmış bölümler yer almaktadır.

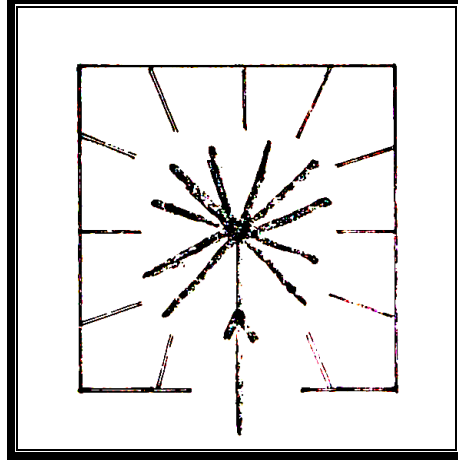
Şekil 3.4 Tarak tipi yönelim

- Zincir Tipi: Bu tipte ise, ana yol ve tarak tipi karışımına benzer birbiri ile bağlantılı ama ayrı bölümler vardır. Genelde sanat galerilerinde kullanılmaktadır. Bölüme giriş alanı kalabalık olsa da iç mekanda rahat bir dolaşım sağlamaktadır.

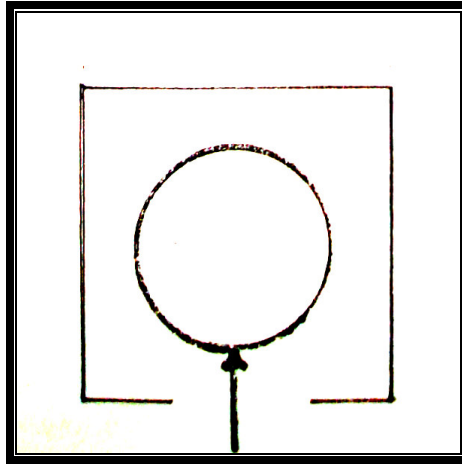
Şekil 3.5 Zincir tipi yönelim

- Yıldız Tipi: Belli bir noktadan sona ziyaretçiye alternatif yönler verebilen bir yönelim tipidir. Ancak orta alanda kalabalıklar oluşmaktadır.

Şekil 3.6 Yıldız tipi yönelim

- Blok Tipi: Serbest dolaşım yönü verir. Ziyaretçi mekan içerisinde istediği tarafa gidebilme özgürlüğüne sahiptir.

Şekil 3.7 Blok tipi yönelim

Bu yönelim tipleri ayrı ayrı veya karışık kullanılabilir. Müzenin mimarisine ve serginin senaryosuna uygun olarak bu belirlenmektedir. Yönelimin tipi, sergi tasarımını etkilemekte, aynı zamanda kullanılan sergi tipleri ve gösterim teknikleri sergi tasarımını, dolayısı ile yönelimi etkilemektedir.

- **İhtiyaçtan Kaynaklanan Değişimler:**

Bu başlık iki sergi bileşeni doğrultusunda incelenebilir. İçeriğin getirdiği ihtiyaçlar: Müzelerin uzun yaşam süreçlerinde koleksiyonlarla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili bazı gelişimler meydana gelir. Koleksiyonlardaki değişim ise sergilemelerde farklılıklar gerektirir (Mardan, 2002).

- Koleksiyon miktarı
- Koleksiyon araştırmaları
- Mekân yetersizliği
- Altyapı sorunları

- **Müze Stratejisine bağlı değişimler:**

Müzenin çalışma planlaması, hizmet stratejileri ve hedefleri doğrultusunda sergilerin belirli sürede yenilenmesi bir politika olarak benimsenebilir.

- **Müzenin bir buluşma merkezi olması:**

Müzenin bulunduğu coğrafi alan içindeki yegâne ya da az sayıdaki kültür odaklarından biri olması durumunda, yalnızca koleksiyonların çevresinde değil, aynı zamanda da hizmet ettiği toplum kesiminin genel kültür seviyesini yükseltmek, kültürel ihtiyaçlarını karşılamak üzere rol almasıyla ilişkili stratejilerden söz edilebilir. Bu noktada kitlesel ve çok paylaşımlı bir kültürel iletişim aracı olarak sergiler, müzelerin gündeminde önemli yer tutar. Sıklıkla değiştirilen, farklı noktalara değinen sergilemelerle, ziyaretçi/kullanıcı devriminin canlı kalması sağlanır.

- **Müzenin bir eğitim merkezi olması:**

Farklı ya da seçilmiş grupların, temel, genel, uzmanlaşmış eğitimlerine katkıda bulunmayı hedef edinen bir müzenin başlıca aracı sergilemeleridir. Sergilerin etkileşimsel olması, izlenmenin yanında deneysellik ve katılım sağlanması gibi kavramlar sergi tasarımlarında devreye girer. Sergilerin rehberli olması, animasyonlarla gösterimi, koleksiyon malzemesi dışındaki sunumların (dijital iletişim araçları, mekanik kurgular, maketler vb.) “kullanıma” açık olması kavramı öne çıkaran düzenlemelerdir. Bu tür stratejiler bağlamında kısa ve uzun vadede sergilerde eklemeler, değişiklikler ve uyarlamalara gidilir.

- **Müzenin koruma ve güvenlik öncelikleri:**

Müzenin başlıca sorumluluğu olan koruma ve güvenlik ihtiyaçları, sergileme süreçlerinde farklı stratejiler önerebilir. Koleksiyon malzemesinin belirli dönemlerde sergilenmesi, malzemelerin periyodik olarak değiştirilmesi sergi düzeninde de sürekli bir dönüşüm gerektirecektir.

- **Gelişmeye bağlı değişimler:**

20. yüzyılda insan neslinin uyum sınırlarını zorlayan kısalıktaki sürelerde teknolojik ve kavramsal gelişimler gündelik hayata girmiştir. “Dışarıdaki” yaşamda son derece doğal süreçlerde alışabildiğimiz teknolojilerin müzelerde bulunmaması söz konusu olamaz.

Müzelerin toplum içinde “kabul görmesi” ve “kullanılabilmesi” için bazı değişimlere gidilmesi kaçınılmazdır.

- **Teknolojik gelişimler:**

Bilgisayarlar, ekranlar, hareketli görsel malzeme, sorgu cihazları, robotlar, mekanik elektronik her türlü sergileme, güvenlik-koruma sistemleri müzenin doğal bir parçası olabilmek için sergilemelere uyarlanmalıdır.

- **Değişen modalar:**

Tasarım, estetik alanlarında olduğu gibi, tüm görsellik içeren sunumlarda, hatta dilde, müzikte belirli modalar vardır. Bunların yaşama geçirilme biçimlerinden müzeler de payını almalıdır.

Müzelerin yaşamın bir parçası olabilmeleri için dönemin estetiğine, renklerine, dokularına, iletişim tarzına uygunluğu önemlidir. Tüm bu değişimlere uygun süreler sonunda sergilemelerin yenilenmesi gerekmektedir.

- **Malzeme gelişimleri:**

Gerek estetik, gerek teknolojik anlamlarda, her konuda olduğu gibi, sergileme sistemlerinde kullanılabilecek yeni yapım malzemeleri, aydınlatma elemanları geliştirilmektedir.

Daha iyi görünen, koleksiyonu daha çok ortaya çıkarabilecek, daha yeterli koruma sağlayabilecek tüm bu gelişimler, güncel olarak izlenerek müzelere uyarlanmaya çalışılmalı, gerekli değişikliklere gidilmekten kaçınılmamalıdır.

3.3 Bölüm Sonucu

Müze sergilemesi, müze içinde oluşturulan birer parça değil, müze kimliği niteliğinde olan, ziyaretçinin müzeleri algılamasını, müzede sunulmak istenen bilginin aktarılması açısından en önemli noktasını oluşturur. İlk müze örneklerinden günümüze kadar olan süreçte, müze gelişimi ve müze sergileme sistemlerinin gelişimi, değişikliklere paralel olarak ilerlemiştir.

Bu bölümde; müze sergilemesinin gelişimini etkileyen unsurların, genel olarak ele alındığında, zamanla müze ziyaretçisinin isteklerinin, ihtiyaçlarının ve müze kimliğinin değişmesinden kaynaklandığını, değişen toplum yapısı, teknoloji vb. müze sergileme sistemlerinde zorunlu değişim ve çeşitlilik yarattığını görmekteyiz.

Müzelerin vitrini olan sergiler, bir depo görüntüsünden çıkarak etkileşimselliğin ön planda olduğu, esnek, erişilebilir bilgi aktarımı sağlayan düzenekler haline gelmiştir. Sergileme mekan tasarımında da aynı şekilde, müze sergileme sistemlerinde değişimi zorunlu kılan sebeplerden ötürü farklı yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamış, bu yaklaşımlar da müze sergileme mekan tasarımlarını etkilemeye başlayarak, 21.yy.da çok farklı mimari tasarımlar kullanılarak oluşturulan müze sergileme mekanları yaratmıştır.

4. SERGİLEME SINIFLANDIRILMASI

Bu bölümde, bir önceki bölümde ele alınan müze sergileme sistemlerinin gelişimiyle ve bu gelişimin sergileme mekan tasarımına olan etkileriyle bağlantılı olarak çeşitlilik sağlayan müze sergilemesi, buna göre oluşan müze sergileme sınıflandırılması anlatılacaktır.

4.1 Ziyaretçi Niteliğine Göre Sınıflandırılması

Serginin hitap ettiği kitleye göre sergiler, eğitici sergiler, uzmanlık sergileri ve genel sergiler olarak gruplanabilir. Eğitici ve uzmanlık sergileri, genelde toplumun belirli kesimlerine (çocuklara, gençlere, öğrencilere, akademisyenlere, özel koleksiyonerlere, vb.) bilgi aktarmayı hedef alır. Genel sergiler, toplumun genel ilgi alımlarını dikkate alarak geniş kitlelere yönelik olarak düzenlenir (Atagök, 1999).

4.2 Ortamına Göre Sınıflandırılması

Nesnelerin yer aldığı mekanların açık ve kapalı olmasına göre, sergiler, açık hava sergileri ya da kapalı sergiler (sergi salonları) olarak ikiye ayrılır. Tiyatro, arena, agora gibi kapalı bir mekanda sergilenmesi mümkün olmayan yapıtları veya yerinde sergilenmesi gereken arkeolojik buluntular gibi objeler de açık hava müzelerinde sergilenmektedir (Atagök, 1999).

4.3 Süresine Göre Sınıflandırılması

Sergiler, bulundukları mekandaki sunum sürelerine göre, sürekli, geçici ve gezici olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır (Atagök, 1999).

4.3.1 Sürekli Sergileme

Genellikle uzun süreli sergilemeler için kullanılan bir tanımdır. Söz konusu süre içinde, sergi değişmeden kalacağı için ziyaretçilerin birkaç kez sergilemeyi görmesi mümkündür.

Sürekli sergilemede dikkat edilmesi gereken iki önemli nokta vardır. Birincisi; sergileme süresi uzun olduğundan yeterli zenginlikte malzemeyi içermeli, değişik zamanlarda gelen aynı ziyaretçilere yeni keşifler ve deneyimler kazandırmalıdır. (Ambbrosse ve Crispin, 2005). Sergilenen koleksiyon içeriği doğrultusunda yardımcı sergi materyalleri (vitrin, pano, sehpa, vb. sergi elemanları) kullanılması gerekiyorsa serginin sürekli olmasından dolayı ona göre tasarımlar yapılır.

4.3.2 Geçici Sergileme

Süresi bir günden birkaç aya kadar olan sergilemeler için kullanılan bir tanımdır. Bu tür sergilemede, yer ve zaman kısıtlı olduğundan salon ve sergi elemanları tasarımı ilgi çekici, eğlendirici ve bilgi veren bir biçimde planlanmalıdır. Geçici sergiler güncel konuları

vurgulamada en iyi araçtır. Yazılı basın ve televizyonda tanıtımı yapılarak çok geniş bir kitleye ulaşabilir. Ayrıca her yeni serginin değişen sergileme tekniklerine ve atmosfere uyum sağlamasına özen gösterilmelidir.

- **Bir Kerelik Geçici Sergiler**

Bir kerelik geçici sergiler de kendi aralarında oluşturuluş biçimlerine göre bir kaç başlıkta tanımlanabilirler.

Müzenin Kendi Kapsamında Oluşturulan Bir Kerelik Geçici Sergiler: Müzeler kendi koleksiyonları arasından bazen güncel oluşumlar doğrultusunda, bazen de gündem oluşturmak amacıyla geliştirilen konularda sergi senaryoları oluşturup bu doğrultuda geçici sergiler hazırlayabilirler. Bu tarz sergi düzenlerinde müze içersinde uygun bir mekanı ayarladıktan sonra zaten müzenin kendi koleksiyonu olan objeler bilinen uygun sergileme ortamları hazırlanılarak sergilenirler.

Ulusal veya Uluslararası Düzeyde Bir Kerelik Geçici Sergiler: Ulusal düzeyde aynı tür müzelerin konuları kapsamında veya farklı tür müzelerinde ilgilenebileceği senaryolar doğrultusunda bir kerelik geçici sergiler düzenlenebilir. Örneğin 1982 yılında tüm ülke müzelerinin katılımı ile İstanbul'da Anadolu Medeniyetleri isimli bir kerelik geçici sergiler düzenlenmiştir. Bu tür geniş katımlı sergilerde müzenin kendi koleksiyonları dışındaki eserlerin, özellikle uluslararası koleksiyonların sergilenilmesinde, alınması gerekli teknik önlemlerin sergi tasarımına etkisi oldukça önemlidir. Eserlerin güvenliği ve sergileme ortamının oluşturulmasında alınması gerekli önlemler çok üst düzeydedir. Bu durum sergi tasarımı açısından önemle dikkate alınması gerekli tasarım verisini oluşturur.

- **Tekrar Eden Geçici Sergiler**

Tekrar eden geçici sergiler de kendi aralarında oluşturuluş biçimlerine göre birkaç başlıkta tanımlanabilir.

Müzenin Kendi Kapsamında Oluşturulan Tekrar Eden Geçici Sergiler: Belirli zaman aralıklarında (aylık, altı aylık, yıllık vb. periyotlarda) tekrarlanabilecek geçici sergiler müze veya galerilerin bünyelerinde oluşturulabilirler. Serginin tekrar edilme sıklığı sergileme mekanının düzenlenmesiyle birlikte daha çok sergileme materyallerinin (vitrin, pano vb.) tasarımı açısından oldukça önemlidir.

Ulusal veya uluslararası düzeyde Oluşturulan Tekrar Eden Geçici Sergiler: Genelde uluslararası katılımlarla gerçekleştirilen bienallerden veya doküman üzerine kurgusu yapılmış değişik periyotlarda gerçekleştirilen geçici sergilerden de söz edilebilir. Ölçekleri ve katılım

performansları değişebilen bu tarz geçici sergilerin oluşum koşulları sergi tasarımı açısından oldukça önemlidir.

4.3.3 Gezici Sergileme

Değişik yerlerde sergileme yapmak üzere tasarlanan sergilerdir. Sergilenen nesneler sergileme bitiminde toplanıp başka yerde yeniden kurulabilir. Genelde bir müze treni / müze kamyonu içinde dolaşarak yapılır.

Ulusal veya uluslararası ölçekte bir kerelik veya belli zaman aralıklarında düzenlenebilecek gezici sergilerde sergi tasarımı, özellikle de sergileme materyallerinin düzenlenmesi ve seçilecek koleksiyonun seyahat koşullarına uyabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu tür sergilerde normal sergi tasarımı ölçütlerine ek olarak özel konularda alınması gereken tedbirler, sergi tasarımı için önemli veriler getirir. Sergilenen nesnelerin güvenliği ve bakım-onarımı diğer sergileme türlerinden daha fazla özen ve bütçe gerektirdiğinden gezici sergilemelerin sayısı azdır.

4.4 Malzeme ve Mekan Özelliğine Göre Sınıflandırılması

Bir serginin gerçekleşebilmesi ve amaca ulaşabilmesi için en uygun sergileme yöntemlerinin seçilmesi gerekir. Sergilerde nesnelerle ilgili bilgi aktarımı üç farklı yöntemle yapılır (Atagök, 1999).

4.4.1 Otantik Sergileme

Bu sergileme yönteminde eserler, orijinal mekanında ve çevresinde, anlatım ve hikayesi olduğu gibi muhafaza edilerek sunulur. Üç farklı şekilde oluşturulur:

Tümüyle Otantik Sergileme: Eserler, tümüyle kendi orijinal çevresi içinde gösterilir. Bu yol ile eserin diğer eserler arasındaki farkı ya da bağlantısı kolayca anlaşılır.

Kısmi Otantik Sergileme: Eser, orijinal çevresiyle birlikte başka yeni bir çevreye taşınır. Yeni çevre artık onun orijinal çevresine benzer bir oluşum vermelidir.

Karışık Otantik Sergileme: Stil ve fonksiyonları aynı fakat farklı çevrelerden gelmiş eserlerin yeni oluşturulmuş çevrede sanki orijinal çevreymiş gibi sergilenme yöntemidir.

4.4.2 Dokümanlı Sergileme

Nesnelerin bulunduğu çevre yapay olarak yaratılır, hikâyesi ve konusu anlatılır. Eserler orijinaldir.

Dokümanlı sergileme yöntemi üç farklı şekilde oluşturulur:

Destek Orijinal Materyaller ile Sergileme: Sergilenen nesneleri anlatmak için, orijinal çevresi ile ilişkisini belirtmek için tanımlayıcı bilgiler verilir. Örnek olarak; bir ressamın tablolarının sergilenmesi esnasında onları yaparken kullandığı araç ve gereçlerinin de açıklayıcı destek materyal olarak aynı mekanda sergilenmesini verebiliriz.

Destek Yardımcı Materyaller ile Sergileme: Nesnenin içinde bulunduğu kompozisyon ile açıklayıcı bilgiler konularak, konunun anlatılmasıdır. Örnek olarak; tarihi bir konu resimlerle ve yazılarla sergilenirken orijinal mekana ait canlandırmaların içerisinde orijinal eserlere de yer verilmesini gösterebiliriz.

Yalın Orijinal Eserleri Sergileme: Sergileme esnasında eserlerin orijinal çevresi ile olan ilişkisi gösterilmez. Eserlerin fonksiyonları hakkında özet bilgi verilir. Detaylı bilgi verilmez. Örnek olarak; aynı sanat akımına ait eserler sergilenirken sanatçı ve yapıtlar hakkında çok az bilgi verilmesini gösterebiliriz.

4.4.3 Dokümansız Sergileme

Nesneler belli bazı kriterlere göre (kronolojik, gelişimsel vb.) sergilenirken bir konu ya da hikaye anlatılmaz.

Dokümansız sergileme yöntemi üç farklı şekilde oluşturulur:

Açıklamasız Sergileme: İlgi çekici tek eserler, estetik açıdan sergilenirken orijinal çevresi ile ilgili bilgi verilmez. Örneğin kelebek koleksiyonu, işlemeler, cam eşyalar gibi.

Katalog Açıklamalı Sergileme: Eserler numaralanır, katalog veya rehber kitapta gösterilir. Fonksiyonu hakkında bilgi verilmez. Örneğin tarihi kılıçlar veya silahlar sergisi gibi.

Etiketli Sergileme: Eserler sadece etiketlenir. Bu etiketlerde orijinal çevresi hakkında bilgi verilmez. Örneğin tarihi, artistik, teknik eserler gibi.

4.5 Sunum Tiplerine Göre Sınıflandırılması

Sunum tiplerine göre sergiler genel olarak üç başlıkta toplanmaktadır; duygu yoğunluklu, öğretici ve eğlendirici (Belcher, 1991). Sanat objeleri, genellikle de tablolar duygu ağırlıklı serginin başını oluştururlar. Bir sanat objesinin ziyaretçi üzerindeki etkisi açıkça duygulara hitap etmesidir. Bu objeler duvara minimum bilgi veren, ağız sıkı belgelerle birlikte asılırlar. Bir sanat objesi olarak, yoruma açık olması gerektiği için müdahale ya çok azdır ya da hiç yoktur. Tam tersi olarak ise bilimle ilgili olanların açıklanmaya ihtiyacı vardır. Örneğin bir buhar makinesi veya fotosentez gibi biyolojik bir olayda, objeye bakarak anlamak yeterli

değildir. Açıklayıcı bir materyal mutlaka gereklidir. Sonuçta hepsinde önemli olan iletişimdir. Gelenekler bir tarafa bırakılırsa, sanal olarak serginin elemanı olan bir objeyi, bu üç tipten birine koymak mümkündür. Serginin hangi karakter tipini veya tiplerini yansıtacağına karar vermek tasarımcıya düşecektir. Yıllarca farklı insanlar, farklı yazılarda müzelerin ne yapması gerektiğine dair fikirlerde bulunmuşlardır. Bu fikirler daha çok 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Müzeye yeni gelen bir eşyanın bilincinin eğitimle verilmesinin iyi ve faydalı olduğu düşünülmüştür.

4.5.1 Duygu Yoğunluklu Sergiler

İzleyicisinin üzerinde duygusal etkiler yaratma hedefi olan sergilerdir. İkiye ayrılırlar:

Estetik ve romantik sergiler (Belcher, 1991).

• Estetik Sergiler

Belcher'in yazısına göre, Leiden Etnoloji Müzesinin kurucusu, Dr. Peter Poti, estetik yaklaşımın mümkün olan en etkileyici tasarımla, estetik değeri olan sayısız objeyi sakın fakat tarafsız, iyi düşünülmüş bir sunum tarzıyla sergilemek istediğini belirtmektedir. Bu yaklaşım, estetik sergilerin bugün ne olduğuyla tam ilgili değildir. "Sakin fakat tarafsız yan" estetik istem için birçoklarının katılmadığı bir konudur ki bu, 1960'larda Avrupa'da geçerliliği olan bir estetik yaklaşım ve tarzıdır.

Estetik, güzelliğin kabulü teorisi olarak düşünülebilir. Genel görünüşlerine göre bazı objelerin estetik olduğu kabul edilse de müzik dinlemek, ince, zarif bir şeye dokunmak gibi başka olaylar da estetik yargılar olarak kabul edilebilir. Estetik kalite tanımına uygun olarak, 'güzel' kelimesi kabul edilebilir. Güzelin ne olduğunu yargılamak ise genellikle bir tartışma konusudur. Diğer taraftan, güzelliğin 'bakanın gözünde' olduğu da söylenmektedir ve insanlar diğer insanlara göre çekici ve dikkate değer olanı bilmek istemektedirler. Bir estetik sergide, objelerin hassas ve genel kalitelerini belirginleştirici bir sunuma ihtiyaçları vardır. Bu, duyguları harekete geçirebilecek, estetik memnuniyeti sağlayabilen bir çevre isteyebilir. Bir estetik serginin genel karakteri şöyle özetlenebilir:

1. Sunumun genel amacı, sergi için seçilen objelerin ziyaretçi tarafından güzel olarak kabul edilebilmesidir.
2. Bu amaca ulaşabilmek için, "görsel engel" minimuma indirilmeli ve grafikler, diğer açıklayıcı yardımcı elemanlar kullanılmalıdır.
3. Sunumun tasarımı, sergi karakteri ve tüm unsurlar, amaca uygundur ve estetik ortam yaratılmaktadır.

- **Romantik Sergiler**

Duygusal sergilerin diğerk bir tipi de yaratılan bir atmosfer ve mümkün olan bir tiyatral stil sunumla izleyicinin duygularını uyandıran romantik sergilerdir. En başarılı romantik sergiler, geniş bir çevreyi eğlendirmeye meyilli olanlardır. Bir "peepshow", gösteri yaklaşımı, tiyatrodaki gibi başarılı olurken en etkili yaklaşım ziyaretçilerin katılımına ve ekranın bir parçası olmasına izin veren tamamen açık diaromadır.

Bu yaklaşım, Wisconsin Milwaukee Halk Müzesi'nde başarılı sonuçlar vermiştir. Ayrıca bu İngiltere'de tiyatral bir sunum olarak da popülerite kazanmıştır.

Belcher' in yazısında, Margaret Hall, bu tip serginin ne olduğunu şu sözlerle anlatmaktadır: "Romantik bir sergide bir atmosfer, bir ülke, bir sanat stili veya bir ekran, tiyatral bir yolla yaratılır. Bu yol duygularla anlamaya yardım eder ve bilgilendirici metinlere gerek kalmaz."(Belcher. 1991) Bugün karmaşık animasyon tekniklerinin, bu tip sunumların, sakin, statik ve gerçekçi olmaları mümkündür. Hareket figürlerle tanıştırılabilir ve gerçek objelere katılımı yapımlar ilgi çekici olabilir. Bu aynı zamanda içerikten habersiz olan ziyaretçi için kafa karıştırıcı bir noktaya da varabilir. Ziyaretçi, gerçek olanla yanlış ayıramayabilir.

4.5.2 Eğitici Sergiler

Bilgi verme, eğitime öğretme amacı olan sergilerdir. Ziyaretçileri öğrenmekle meşgul olmaya teşvik ederler. Belcher'in yazısına göre, Gilman "Kişisel değişikliğin genel fikrini üç noktaya götürür. Bunlar sırasıyla başıboş, açık ve ince anlamlardır. Başıboşlukta eğitim, etkiyle aynı anlama geliyor, açık ifadesinde düzeltmeyle ve ince ifadesinde öğretmekle yapılmaktadır." (Belcher, 1991) diyerek, müze genelinde eğitimin anlamını açıklamaktadır.

Tüm sergilerin genel olarak eğitici olduğunu söylese de karakteristik olarak, eğitici sergide, eğitimsel fonksiyonlar objelerin kendisine bırakılmaz, açıklayıcı medya tarafından üstlenilir. Belcher, "Objeler sessizdir. Kendileri hakkındaki detayları, etiketler, rehberler, kılavuzlar ve kataloglar aracılığıyla söylemelidirler" diye yazmaktadır. Objelerin sessiz olduğu fikrine herkes katılmamaktadır. Bunu, yine Belcher'in yazısında, Cameron'ın, "Bir iletişim sistemi olarak müzeler, objelerin sözlü olmayan diline bağlıdır" sözünden de anlamaktayız.

1974 'te Amerika'da bir dergide, "müze ziyaretçileri nasıl öğrenir ve deneyimleri daha anlamlı hale getirmek için neler yapılabilir" konusu tartışılmaktaydı. Yazı, müzelerdeki eğitici teknoloji kullanımının ve ilerideki araştırmaların detaylarını içermekteydi. Çalışmanın sonucu olarak eğitici bir serginin tipik hazırlık aşamaları şöyle olmaktadır: (Belcher,1991)

1. Serginin amaçlarını genelleştirmek,
2. Düşünülmesi gereken grupların karakteristiklerinin tanımlanması,
3. Serginin mesajı ve öğreteceği konunun analizi,
4. Materyallerin tasarımı,
5. Bir ziyaretçi grubu örneğiyle tasarımının testi,
6. Düzeltmeler ve oluşum.

Müzelerin eğitimdeki bazı temel sorumluluklarına gelince, bunlar şöyle sıralanabilir:

1. Bilgilerin bölümlere ayrılması,
2. Bilgi patlaması,
3. Eğitimi yeterli seviyeye çıkarma gereği,
4. Müze ve izleyici arasındaki iletişimi geliştirmek gibi varılması gereken sonuçlar, iyi bir müzecilik anlayışının hedeflerindendir (İnel, 1998).

Öğrenmenin birçok yolu vardır. Bir konu veya obje hakkında, tarif yoluyla, resimle veya çizimle veya uygulamayla bilgi sahibi olunabilir. Örneğin bir eşkenar üçgen, üç birbirine eşit kenarı olan kapalı şekil olarak tarif edilebilir. Ya da bir üçgenin iç açıları toplamının 180 derece olduğundan yola çıkarak, her açısı 60 derece olan bir üçgen çizilerek öğrenilebilir. Bunların yanında, öğrenmek için daha etkili yöntemler de vardır. Örneğin bir limonun nasıl bir şey olduğunu öğrenmek için kesip, içine bakılabilir ve sıkılabilir. Bir atın nasıl bir şey olduğunu görmek için bir tay alınıp, beslenebilir. Yemek pişirmenin nasıl bir şey olduğunu öğrenmek için, yiyecekler alınıp pişirilebilir ve daha başka birçok örnek verilebilir. Bu yolla, tecrübe edinerek bir takım bilgiler edinilir. Yani bu, bir kitap okuyarak öğrenmekten daha aktif bir yöntemdir. Örneğin at hakkında kitap okuyarak, televizyon izleyerek ve benzeri yollarla edinilecek bilgiyle onu yakından görüp, besleyerek, büyüterek edinilecek bilgi karşılaştırılabilir (Miles, 1986).

4.5.3 Eğlendirici Sergiler

Müzeler 19. yüzyıldan beri, eğitici rollerinde oldukça zorlandılar. Birkaç profesyonel, müze sergilerinin eğlendirici olması gerektiğini savundu. Yıllar boyu bu tartışmalar devam etti. Müze akademisyenleri araştırma, koleksiyon yapma, objeleri koruma sorumluluğunu aldılar ve açıklayıcılığın da aynı profesyonel standartlara ve eğitici amaçlara getirilmesi gerektiğini savundular. Müzeler açıklayıcıdır, öğreticidir, eğlence amacı yoktur fakat bazı insanlar

eğlendirici bulurlarsa bu iyidir. Birçok insan için ise müzeler eğlenmek, vakit geçirmek içindir. Tabii ki birçok eğlence bilgilendirir, öğretir. Sözlükte "eğlence" memnuniyet durumu olarak geçmektedir ve "eğlence aracı" otomatik oyun makinelerinin olduğu yerler olarak gösterilmektedir. Buna paralel olarak bazı müzelerdeki basılan butonlar ve bilgisayar teknolojileri de "eğlence fuarı" olarak kullanılmaktadır.

Bir araştırmaya göre bilim merkezlerinin eğitim amacına nadiren ulaştığı gözlemlenmiştir. Buna göre "eğlence aracı" veya "eğlence fuarı" yerinde tanımlardır. Yine her zaman eğlenceli oyunlar içinde bir şeylerin öğrenilebileceği şansının olduğu psikologlar tarafından bildirilmektedir. Yaratıcı oyunlar önemlidir ve öğrenme, eğlendirici olabilmektedir.

Neden müze sergileri basitçe eğlendiremesin? İnsanlara iyi bir eğlence sağlamak değersiz bir hareket değildir. Eğer iyi yapılırsa, geniş sayıda ziyaretçi edinecekleri tecrübelerden zevk alır, ayrıca diğer sergi tipleriyle de ilgilenirler. Cevap, müzenin tanımında ve objelerini açıklamak için gerekli olan ihtiyaçlarda yatmaktadır. Örneğin, müze olmadığı halde, Disneyland, ziyaretçilere istediğini vermeyi başarmıştır (Belcher, 1991).

Eğlence sektörü çalışanları, İngiltere'de "genel halk"ın sonraki birkaç yılda değişmesi olası kesimlerini belirlemişlerdir. Nüfusun dört yaştan altındaki kısmı giderek artmaktadır ve genç aileler müze ziyaretçileri profilinde giderek daha göze çarpan bir yer alacaktır. Liverpool Müzesi-Doğa Tarihi Merkezi'ndeki ve Victoria ve Albert'deki resim çizme günleri gibi bütün ailenin hoşlanabileceği etkinlikler sunmak müzelerde son derece yaygın bir uygulama olmuştur. Gelecekte çok küçük çocuklar, anne babaları ve öğretmenleri için etkinliklerin ve özel fiziksel sunumların tasarlanması gerekecektir (Hooper, 1999).

4.6 Bölüm Sonucu

Müze sergileme sınıflandırması, çok çeşitli ihtiyaçlar, ziyaretçi istekleri, bilgi aktarımındaki tercihler, müze kimliğinin ve planlamasının getirdiği birçok etkenden vb. dolayı değişmektedir. Bu bölümde, müzelerde sergileme sınıflandırmasının hangi etkenlerden ve hangi kriterler sebebiyle oluştuğunu, aynı zamanda diğer bölümlerde irdelenen ziyaretçi istekleri, eğitim, bilgi aktarımı gibi amaçlar doğrultusunda kendini yenileyen, değişen müze ve müze sergileme sistemlerinin, beraberinde sergileme çeşitliliğini de sağladığı görülmektedir.

5. SERGİLEMELEDE GÖSTERİM TEKNİKLERİ

Çağdaş müzecilik çalışmaları ile gösterim teknikleri 1990'lı yıllarda hızlı bir değişim yaşamış ve bunun bir sonucu olarak yeni tekniklerin sunduğu olanaklar müzelerde kullanılmaya başlanılmıştır. Müzeyi bir fuar sergilemesinden ayıran en önemli özellik, onun sistemli ve disiplinli olarak koleksiyonları sürekli sergilemesi, yeniliklere ve araştırmalara açık olmasıdır. 1990'lı yıllarda Avrupa'da eğlence sektörüne karşı etkili bir alternatif olarak, müzelerde gösterimlere yönelik yatırımların arttığı gözlenmiştir. Bu yeni teknikler çoğunlukla bilim ve teknoloji müzelerinde kullanılmıştır. Müzelerin gösterimlerinde, ziyaretçilerin öğrenme ve eğlenmelerine yetecek bilgiyi sunabilmek gerekmektedir. Bu mantıkla geliştirilen yeni gösterim teknikleri Amerika'da, daha sonra İngiltere ve Almanya gibi teknolojinin nispeten ileri olduğu ülkelerde çoğunlukla kullanılmaya başlanmıştır.

1993 yılında Londra'da Ulusal Tarih Müzesi'nde yapılan bir araştırma ile; müzelerde sergi mekânı ile ilgili üç unsurun önemi ortaya çıkmıştır. Bunlar, ziyaretçilerin öğrenme ile ilgili davranışları, sergide karşılıklı rehber ve ziyaretçi iletişimi, sergiler hakkında duyulan ve görülenlerdir. Bu üç unsurun ziyaretçilerle doğrudan ilgili olduğunun ortaya çıkmasıyla, müzenin hedef kitlesi ziyaretçisinin önemi bir kez daha anlaşılmış ve İngiliz halkına duyurulmuştur. Bu bulgular doğrultusunda müzelerde, sunuş tekniklerini seçerken ziyaretçilerin beklentilerini gözden geçirme gereğini duymaya başlamışlardır.

Londra Bilim Müze yöneticisi Nick Baker müzelerde yeni gösterim teknolojisi kullanma nedenlerini özetlerken, "Bir müze, halka koleksiyonunu gösterirken, çeşitli iletişim unsurlarını sunabilir. Görsel ve yazılı kaynaklar yanında gösterimi etkili kılacak teknik sistemler kullanabilir. Burada bilginin aktarımında eğitim ve eğlence arasında denge, ziyaretçi lehine fayda sağlayacaktır." açıklaması ile müzelerde yeni tekniklerin kullanılmasını desteklemektedir.

Günümüzde çağdaş müzecilik kavramı içerisinde, koleksiyonların daha etkili tarzda sergilenmesi için, geleneksel yöntemler yanında, teknolojik araçlardan yararlanmak kaçınılmaz olmuştur. Müzeler, koleksiyonlarının hikâyelerini ziyaretçilerine anlatmak için, kimi zaman basit, kimi zaman da karmaşık anlatım yöntemleri kullanmaktadır. Müzelerde gösterim teknikleri çok çeşitli olmakla birlikte ancak 1998 yılında bu teknikler üzerine bir sınıflama yapılmış ve bu teknikler durağan ve dinamik gösterim teknikleri olarak iki başlık altında toplanmıştır (Erbay, 1999).

5.1 Durağan Gösterim Teknikleri

Geleneksel vitrin içi sergileme ve duvar panoları veya stand üzeri sergilemelerde sunuş, model diatomalı odalar, maketler, mankenler, çizimler, fotoğraflar, bilgi panoları gibi durağan unsurlarla da desteklenmektedir. Vitrinler, fonksiyonları ve doğaları gereği serginin önemli parçalarıdır. Çünkü objelere görsel olarak çok yakındırlar ve kurguyu oluşturmada yardımcı olmaktadır (Belcher, 1991).

Şekil 5.1 Klasik sergileme sistemlerine örnek, vitrin içi sergileme, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 5.2 Klasik sergileme sistemlerine örnek, vitrin içi sergileme, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Bu sergileme türü, dünya müzelerinde en çok kullanılan yöntemdir. Vitrin içi sergileme, müze objelerinin bir düzen doğrultusunda önceden hazırlanmış vitrinlerin arkasına yerleştirilmesidir. Yerleştirmede objelerin durumu, bulundukları bölgeler ya da ortak özellikleri temel alınarak bir düzenleme yapılmaktadır. Objeleri tanıtan etiketler de eserlerin yanında yer almaktadır.

Stand üzeri sergileme ise, büyük çaptaki eserlerin tek başlarına sergilenmesinde kullanılan bir tekniktir. Yine eserlerin yanında onları tanıtan etiketler yer almaktadır. Gerek vitrin içi sergileme, gerekse stand üzeri sergileme, etiket bilgileri yanında modeller, dioromalı odalar, maketler, mankenler, çizimler, fotoğraflar, bilgi panoları gibi durağan unsurlarla desteklenebilir. Bu sergileme türü geleneksel gösterim teknikleri bulunan müzelerin çoğunluğunda mevcuttur.

Zamanla müzelerdeki vitrin tasarımlarında değişimler ortaya çıkmıştır. Standart cam bölmeler ve kabinler yerlerini estetik görünümde düzenlenmiş renkli ve kullanışlı vitrinlere bırakmıştır. Müze salonlarında amaca uygun, aynı anda yer, duvar ve tavana asılı vitrinler kullanılmaya başlanmıştır.

Geliştirilen değişik sergileme düzeninde, vitrinlerdeki sunuş biçimi, insanların beğenisine hitap edecek şekilde düzenlenmiştir. Eserlerin sağlıklı korunmasını sağlayabilmek için vitrin içlerinde bu tür önlemler alma yoluna gidilmiş, vitrin tasarımlarında köşe bağlantıları ortaya çıkmıştır. Londra'daki Doğa Tarihi Müzesi'nde olduğu gibi, sergilenen objeye göre vitrinler geliştirilmiştir.

Bu arada, müze vitrin tasarımı ile ilgilenen şirketler kurulmuştur. Örneğin İngiltere'de bir şirket, sergi salonları ve vitrin tasarımları konusunda yeni teknolojik gelişmeler üzerinde çalışmaktadır. Başka bir şirket vitrin tasarım sistemini üretmiş, hatta geliştirdikleri INCA çerçevesiz vitrin tipi ile müzecilik alanında dünya çapında seslerini duyurmuşlar ve ödül kazanmışlardır.

Şekil 5.3 Klasik sergileme sistemlerine örnek, vitrin içi sergileme, (<http://www.clicksystems.co.uk>)

Geleneksel gösterim tekniklerinde anlatımı kuvvetlendirmek ve her yaşta izleyici kitlesinin ilgisini uyandırabilmek için diaromalı gösterimler, maketler, mankenler ve mummyalı gösterimlerden de yararlanılabilmektedir (Erbay, 1999).

• Diaromalı Gösterimler

Kısmen resim, kısmen modellerle düzenlenmiş gösterim teknikleridir. Genellikle ön planda modeller, arka planda ise dev boyutlu bir duvar resmi yer almaktadır. Diaromalar, askerlik, doğa tarihi ve jeoloji müzelerinde anlatımı etkili kılmak için kullanılmaktadır (Erbay, 1998). Harbiye Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı müze dâhilindeki Çanakkale Savaşı Salonu'na ziyaretçilere Çanakkale Savaşı'nın anlatılabileceği bir diorama ve bu diorama ile beraber sunulacak bir multivizyon gösterimi projesi hazırlamıştır. Yapılan diaromanın 6 metre genişliği, 8 metre derinliği toplam 30 metrekarelik bir taban alanı vardır. Arka planda 8 metrekarelik bir yağlıboya resim yer almaktadır.

Şekil 5.4 Harbiye Askeri Müze, Çanakkale Savaşının anlatıldığı diaromalı gösterim, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

• Maketler

Statik gösterimli sergilerde anlatımı kuvvetlendirmek için kullanılmaktadır. Maketle anlatımda çeşitli yerleşim yerleri, bina ve araçların ölçekli kopyaları yapılmaktadır. Robin Hood Gösteri Merkezi'nde, Robin Hood Kalesi'nin maketi, Leicester Şehir Müzesi'nde şehrin maketi, Hamburg Şehir Müzesi'nde eski Hamburg'un görüntüsü, Harbiye'deki Askeri Müze'deki Müze ve Kültür Sitesi maketleri örnek verilebilir (Erbay, 1998).

Şekil 5.5 Napoli Kalesi Kent Sergisinde bulunan maketli gösterimler, Napoli, İtalya, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

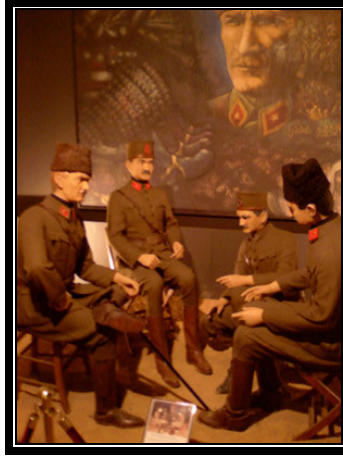
Şekil 5.6 Matera Kent sergisinde bulunan, farklı şehir dokusunu gösteren maketli gösterim, Matera, İtalya, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

• Mankenler ve Mumyalar

Gösterimde sıklıkla kullanılmaktadırlar. Bunlar insan ya da hayvanlara benzetilerek çok farklı malzemeden yapılmış ve kaplanmış gösteri malzemeleridir. Mankenler kimi zaman kalıp alma tekniği ile gerçekleştirilmektedir. Leicester Etnografya Müzesi, Londra Planetaryum Müzesi, Londra Askeri Müzesi'nde mankenlerle ilgili örneklerle çokça rastlanabilir. Mumyalar, mankenlerin özel balmumundan yapılmış gün ışığında sergilenemeyen çeşitleridir. Madam Tausseau mumyalar müzesi bu alanda bilinen en popüler örnektir. Ziyaretçinin müzeyi anlamasına yardımcı görsel, işitsel teknikler ile katılımda bulundukları zaman, daha kolay öğrenebildiklerinden yola çıkarak dinamik gösterim teknikleri gelişmiştir. Dinamik gösterim teknikleri kimi zaman tek başına kimi zaman da diğer tekniklerle birlikte kullanılabilir.

Şekil 5.7 Londra Madam Tausseau Müzesi sergisinde bulunan manken ve mumya gösterimleri, (www.madame-tussauds.co.uk)

Şekil 5.8 Harbiye Askeri Müzesi Sergisinde bulunan manken gösterimleri, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

5.2 Dinamik Gösterim Teknikleri (Güncel Gösterim Teknikleri)

20. yy. başlarında müzelerdeki tanıtım elemanları vitrinler içindeki objeleri etiketler aracılığıyla ve gruplara toplu tanıtım dersleri ile sunma düzeninden ibaret olmuş, böyle bir düzenleme de konu hakkında bilgisi olmayan ziyaretçiler için müzeleri anlaşılabilir, yorucu ve sıkıcı kılmıştır. Müzenin, bilgilendirme amacının yetersiz kaldığı anlaşıldıkça iletişim endişesi ile sınıflandırma, daha açıklayıcı etiketler, şemalar, tanıtım levhaları ve iletişim teknolojisi araçları olarak radyo-kulaklık sistemleri, düğme basmalı sistemler kullanılmaya başlanmış ve teknolojik araçlardan yararlanılarak, Dinamik Gösterim Teknikleri olarak adlandırdığımız tekniklerle sergileme yapılmaya başlanmıştır.

Dinamik gösterim teknikleri, sesli yönlendiriciler, film, video ve slayt gösterileri, hareketli modeller, canlı yorumcular, bilgisayar destekli sergiler, simülatörlü sergiler, interaktif (etkileşimli) gösterimler, video diskleri ve dramalar olarak adlandırılabilirler (Erbay, 1999).

Ziyaretçi müzelerde dinamik gösterim tekniklerinden hoşlanmaktadır, çünkü bunlar zorunlu olmayan bir eğitim sürecinin parçasıdır. Ayrıca bunlardan toplumsal bir olay olarak da zevk alınabilir. Açıkçası insanlar müze ziyaretinde toplumsal etkileşime de değer vermektedirler. Müze ziyaretçilerinin çoğunluğu dinamik gösterilere ilgi göstermekte ve karşılık vermektedirler.

Etkileşimli (İnteraktif) gösterim tekniklerini altı ana başlık altında toplayabiliriz: (Erbay, 1999)

5.2.1 Dokunmatik ve Etkileşimli (İnteraktif) Gösterim Tekniği

Son 20 yıldır büyük bir hızla gelişen teknoloji ile birlikte bilgisayarlar ve bilgisayar teknolojileriyle çalışan ürünler, hayatımızın her alanına girmiş durumdadırlar. Bu birliktelik, yeni tasarım alanlarının tanımlanmasını gerekli kılmaktadır. Günümüzde bilgisayarlar, kullanıcıyla ve bulundukları çevreyle etkileşimli olarak çalışmaya başlamışlardır.

Bu etkileşim özellikle bilgisayarda, ekran üzerinden bilgi akışı ile sağlanır. Cihaz ile kullanıcı arasındaki etkileşim (interaktivite), ekrandaki bilginin değerlendirilmesi, bunlara müdahale edilmesi, karşılığında da cihazdan ya da programdan görsel yanıtlar alınması ile olur. Kullanıcı ve cihaz ya da program arasındaki bu etkileşimin verimli, akıcı ve keyifli olabilmesi için ürün tasarımı, grafik tasarımı, mimarlık, video, sinema gibi çok sayıda farklı tasarım ve sanat alanının pratiklerini bir arada buluşmaktadır.

Etkileşim (interaktif) terimi, kullanıcının ve/veya tüketicinin yaptığı etkilere otomatik tepkiler veren tasarım nesnelerini nitelemektedir. Büyük oranda bilgisayar teknolojisi ile bağlantılı

gibi görünse de, kökeni çok daha eskilere uzanmaktadır. Örneğin, daha milat yıllarında İskenderiyeli Heron, interaktif denilecek otomasyonlar tasarlıyordu. Bunlar, yanına yaklaşıldığında kendiliğinden açılan tapınak kapısı türünden teknik buluşlardı. Ondan 12 yüzyıl sonra Cezere'nin "Kitabü'l Hıyal" indeki otomasyonların bir kesiminin de interaktif olduğu söylenebilir. Çok daha sonraları, erken 20. yüzyılda ortaya çıkan fotoselli otomatik kapı açma düzenekleri için de aynı sözler yinelenebilir. Ancak, gerçek aktivite tabii ki, dijital teknolojinin icadı ile bağlantılı olmuştur. Onun sayesinde, eski hantal mekanik donatılar kalkıp, otomatik tepki verme mekanizmaları alabildiğine çeşitlenmiştir (Altın, 2004).

Etkileşimli (interaktif) yöntemde, elektronik aygıtlar ve kullanıcılar arasında bağlantı sağlayan arayüz ev network teknolojileri, hayal gücünü ve yaratıcılığı kışkırtan interaktif bir çevre oluşturmaktadır. Etkileşimli (interaktif) yöntem, bireysel alanı kamusal alandan ayırmaktadır. Elektronik teknolojilerle donatılmış bir iç mekânda, kullanıcı, kendisi tarafından kontrol edilebilen, işlemsel ve etkileşimli sürekliliği olan, her zaman ulaşılabilir alanlar yaratabilmektedir. Böylece bilgi, güç ve kontrolü kullanıcının kendisinde olan kişisel mekânına taşınmaktadır.

Çeşitli tanımlar arasından Miles (1986) tarafından etkileşimli (interaktif) gösterim tekniklerinin kullanıldığı sergiler hakkında yapılan tanım en kabul edilendir; "İnteraktif sergiler, tasarımcının, ziyaretçinin cevabına göre sunumunu değiştirebileceği sergilerdir". Bu tanımdaki önemli faktör, sunumda etkili olan ziyaretçinin cevabıdır. Yalnızca bir butona basıp, hareketi başlatmak etkileşim (interaktif) değildir. Ziyaretçiyi birbiriyle ilgili bir seri aktivitenin içine sokan sergi, etkileşimli (interaktif) olarak tanımlanabilir. İyi bir örnek olarak, bir ziyaretçi ve bilgisayar programı arasındaki diyalog gösterilebilir. Çoğu etkileşimli (interaktif) sergi, bir kişi ve bir sergi arasında olmaktadır, genel olarak bir grup izleyici için tasarlanmamaktadır (Belcher,1991).

Dokunmatik sistemlerde düğmelere basarak konu ile ilgili sayısız hizmet alınabilmektedir. Bilgi verilirken kişinin yönlendirilmesi, daha fazla bilgi seçeneği yanında, katılımcının kullanılan makine ile hoşça vakit geçirmesini de sağlamaktadır. Bir müzede camlı bölmenin ardındaki obje ile iletişim kurmak oldukça zor olabilir. Oysa düzenleme aracılığı ile anlatımın teknolojik aletlerle de desteklenmesi halinde sergileme çok daha eğlenceli hale gelebilmektedir. Bu gösterimler sergilemede bulunamayan objeleri de gösterme ya da yeni objeler yaratmaya yardımcı olabilmektedir. Bilgisayar teknolojisinin müzelerde yarattığı imkânlar göz ardı edilir gibi değildir.

Şekil 5.9 İnteraktif bir sergileme örneği, elektrik akımının oluşumunu gösteren bir düzenek, Santral İstanbul Sergisi, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 5.10 Dokunmatik bir sergileme örneği, elektrik akımının oluşumunu gösteren bir düzenek, Santral İstanbul Sergisi, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Bu gösterim tekniği içine simülatörleri de katabiliriz. Simülatörler müzelerde kullanılan görüntü ve ses efektlerinin oluşturduğu teknik düzeneklerdir. Müzelerde görsel ve işitsel sistemler, özellikle kulaklıklar ya da telefon düzeneğiyle yaygın olarak kullanılmaktadır. Müzelerin girişinden başlamak üzere pek çok bölümde; ziyaretçiler tarafından alınan kulaklıklar aracılığıyla sergilenen eserler hakkında sözlü anlatım yapılabilir. Verici ve alıcı esasına dayanan teknik donanım sistemli bu yöntem, daha çok küçük alanlarda tercih edilmektedir. Hamburg Arkeoloji Müzesi İşlam Tarihi Bölümü, bu tür görsel ve işitsel sistemlerle donatılmış örneklerdendir.

şekil 5.11 Müzelerde kullanılan işitsel sistemler, kulaklıklılı dinleme cihazı, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

şekil 5.12 Müzelerde kullanılan işitsel sistemler, kulaklıklılı dinleme cihazı, Napoli Kalesi Kent Sergisi, Napoli, İtalya, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 5.13 Gaudi Müzesi'nde kullanılan işitsel ve görsel gösterim yöntemi, Barselona, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Güncel gösterim tekniklerinin uygulandığı müzelerde bilgi verilirken ziyaretçilerin eşyalara bakıp etiketleri okumasından çok, düğmelere basıp bir kolu çevirmesi de istenebilir. Dokunmatik ve etkileşimli sistemler olarak adlandırılan bu tekniklerle ses, video ve bilgisayar sistemleri birleştirilebilmektedir. Sabit resim ve metinlere ek olarak, hareketli resimler ve sesi de içeren sunuşlar, ziyaretçiye ulaşabileceği birden fazla erişim kolaylığı sunmaktadır. Bilgisayar teknikleri pahalı uygulamalar olsa da, müzelerde özellikle tarihsel konuların nakledilmesinde kullanılmaktadır. Londra Doğa Tarihi Müzesi'ndeki dokunmatik ve etkileşimli aletler, Londra Askeri Müzede dokunmatik sistemle çalışan bilgi panoları bu alanda önemli örneklerdir.

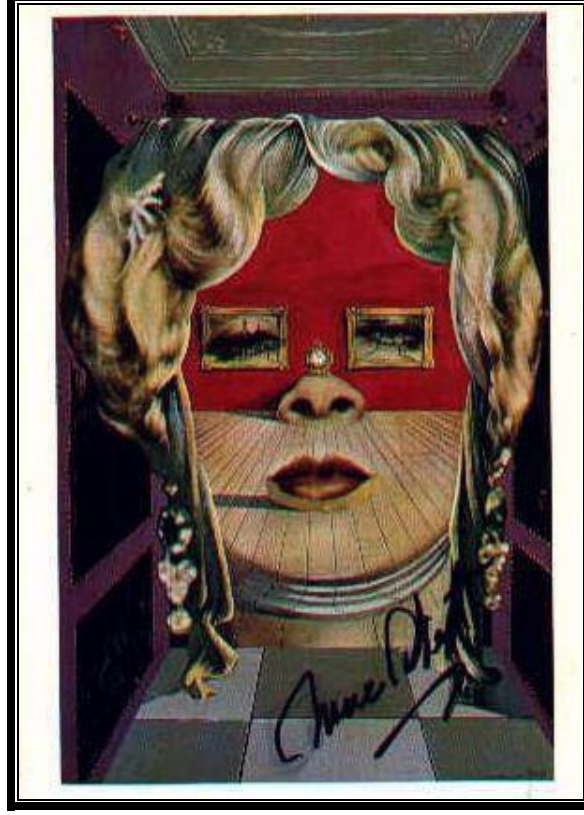

Şekil 5.14 Doğal Tarih Müzesi /Natural History Museum, dokunmatik aletlerin kullanıldığı sergi gösterimleri, (www.nhm.ac.uk)

Bilim merkezlerinde uygulanan etkileşimli sergiler, insanların aktif fiziksel katılımdan hoşlandıklarını ve tek ya da grup içinde araştırmaya ve deneye katılmaya hevesli olduklarını göstermektedir. Fiziksel katılım yorumcularla ya da göstericilerle ilişkiye girmeye neden olur, sorular sormaya başlar ve iletişim sürer gider. O anda gerçekleşen ve ziyaretçinin tepkisine bağlı olarak informal ve yapılandırılmamış öğrenme gerçekleşebilir (Hooper, 1999).

Bu gösterim tekniğinin, kullanıldığı müzelere başka bir örnek olarak, İspanya Figueras Salvador Dali Müzesi'ni verebiliriz. Bu müze, etkileşimli yöntemleri kullanarak, eğlendirerek öğretme konusunda en başarılı müzelerden biridir. Mesela, müze avlusunun ortasında 40'lı yıllara ait siyah bir Cadillac durmaktadır. Aracın yanındaki deliğe para attığınızda içinde yağmur yağmakta, ziyaretçi izlediği gösteriye katılmakta, yönlendirebilmektedir. İzleyicinin şaşırarak uzun uzun izlediği bu eserde sanatın eğlenerek de öğrenileceğinin hoş bir kanıtıdır. Müzenin çıkışına doğru ilerlediğinizde bir ses gelir derinlerden. "Surrealizmoo ... surrealizmoooo" diye Dali büyük bir perdeden seslenmektedir. Teatro Museo'nun ana salonun diğer duvarındaki merdivenlerden çıkınca, Mae West salonuna girilir. Kırmızı bir duvar, ortada kırmızı bir koltuk, iki adet siyah beyaz kent fotoğrafı kırmızı duvara asılıdır. Sağda sarı püsküllü bir zafer takı, en sağda duvarın dibinde ise insanların yığın yığın çıktığı

bir merdivenden oluşan garip bir yerleştirme görülür. Basamaklardan yükseldiğinizde en yüksek noktada havada asılı duran dev bir mercek karşılırsınız. Mercekte yansıyan görüntü ise 30'lu yılların ünlü Hollywood yıldızı Mae West'in yüzü olmaktadır. Müze içinde gezinize devam ettiğinizde Dali'nin müzecilik yanının da çok başarılı olduğu anlaşılmaktadır (Kudsioğlu, 2002).

Şekil 5.15 Figueras Salvador Dali Müzesi, Mae West'in yüzünün mercek aracılığı ile yansıması, İspanya, (www.movietreasures.com)

5.2.2 Slaytlı Gösterim Tekniği

Uzun yıllar müzelerde slayt yönteminden yararlanılmıştır. Slayt yöntemli gösteri tekniğinde en basit düzende bir projektör, bir kaset çalar veya konuşmacı tarafından bilgiler aktarılmaktadır. Bu sistemin 1990'lı yıllarda geliştirilmesi ile hareketli, bir anda yirmiden fazla projeksiyon makinesinin çalıştırıldığı yeni aletler geliştirilmiş ve bu aletler özellikle Gökbilimi Müzelerinde/Planetaryumlarda kullanılmıştır. Londra Planetaryumu ve Hamburg Planetaryumu en bilinen örneklerdir.

Görsel-işitsel sistemler başlığı altında çeşitli tipte materyaller ve sunumlar vardır. Bunun başlangıcı slaytlara dayanmaktadır. Slayt sistemi, elektronik teknolojiden yararlanılarak kullanılan ilk sistemdir ve hala geniş ölçüde kullanılmaktadır. Son yıllarda, teknolojiye

ilerlemeler oldukça önemli boyutlar kazanmıştır ve günümüzde bu tip bir sunum mikro-bilgisayarlarla kontrol edilebilmektedir. Gerçekten mikro-bilgisayarlar, sahne arkasında geniş ölçüde kullanılarak bir sergi aracı olma özelliğinde yerini almıştır (Belcher, 1991).

Expo 2005'te Nagakute Japan Pavyon'unda The Earth Vision adlı gösterimi, müze sergilemesi olmasa bile güzel bir örnek olarak verebiliriz.

Şekil 5.16 Londra Gökbilimi Müzesi/London Planetarium, birden fazla projeksiyon makinesinin oluşturduğu Dünya Görüntüsü, Londra

5.2.3 Hareketli Mankenler, Robotlar

Hareketli mankenli gösterim tekniğinde, amaca uygun ifade ve hareketler gösteren mankenler kullanılmaktadır. Bunların gerçeğe uygun görünmesini sağlamak için ses ve görüntü efektlerinden yararlanılarak bilgi aktarılmaktadır.

Yarı hareketli mankenler, boyun-bacak ya da kollarının içlerindeki mekanizma sistemi ile gerçeğe uygun bir şekilde hareket ettiren, gerçek boyutta elektronik modellerdir. Bu modeller, elektronik aletler yardımıyla belli hareketler yapabilmektedirler. Hareketli mankenlerin üzerleri yumuşak plastikle kaplanarak gerçeğe yakın bir etki sağlanabilmektedir. Bu örneklerle büyük çaptaki sergilerde rastlanmaktadır.

Görsel ve işitsel etkilerle gerçek yaşam koşullarını taklit eden bir makine aracılığıyla çalışan maket ya da mankenlerin kullanıldığı gösterimler ise, Animatronik yöntem denilen, hareket, ışık ve ses efektleri ile bütünleşen görüntü tasarımlarından oluşmaktadır. Bunlara örnek, Londra'da Ulusal Müze'de ve Bilim Müzesi'nde kullanılan robot dinozorlar, kolları ve vücutları hareketli sözel fonksiyonlu mankenlerdir.

Gösterim tekniği olarak robotların müzelerde kullanılması ise, 1997 yılında gündeme gelmiştir. Rhino ve Minerva adında iki prototip rehber robot üretilmiştir. Washington Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği tarafından oluşturulan hareketli robotlar müze ve üniversite işbirliğini göstermesi açısından da önemlidir. Bu robotların özelliği ilk kez Tur rehberi olarak düşünölmüş olmasıdır. Projenin gerçekleşmesi sonucunda robotlar özellikle çocuk ziyaretçilerin büyük ilgisini toplamıştır.

Şekil 5.17 Londra'da Bilim Müzesi'nde kullanılan robot dinozorlar,
(www.sciencemuseum.org.uk)

Şekil 5.18 Milano Tasarım Haftası/ Design Week Sergisinde, Milano Saraylarındaki Eski Yaşamı Anlatmak için Kullanılan Hareketli Robot, Milano, 2007, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Hareketli mankenlerin kullanıldığı gösterim tekniğine örnek olarak, deneyimci ve canlandırma müzelerinden olan, Dover’ın Eski Kent Hapishanesi’ni verebiliriz. Bu tür müzelerde objeler değil mekan, ışık, renk, ses, görüntü ve benzeri öğeler sergilenir. Belli bir mizansene dayandırılan bir konuyla teknolojiyi de kullanarak izleyicide ilgi, merak, heyecan gibi duygular harekete geçirilir.

Dover Belediye binasının altında bulunan eski kent hapishanesi ve mahkeme salonu tamamen restore edilmiş ve 19. yüzyıl Victorian dönemini canlandıran bir müzeye dönüştürülmüştür. Gruplar halinde içeriye alınan ziyaretçiler, bir senaryo doğrultusunda karanlık k.koridorlardan geçirilerek mahkeme salonuna götürülürler. Burada, 1868 yılında Dover Priory Tren İstasyonu’nda patronunu öldürmekle suçlanan Thomas Wells’ in duruşması yapılır ve sanık mahkûm edilir. Geçmişte gerçekten yaşanmış olan bu olayın ardından, ziyaretçi grubu mahkûmun konulduğu hapishane bölümüne geçerek, ses ve ışık efektleri arasında, orijinalinde 60 adet olduğu bilinen hücreleri tek tek dolaşır. Burada her hücrede bir mahkûm tiplmesi ile

karşılaşır. Animasyon ve audio visuel tekniklerle onların acı dolu hayat öyküleri, zorlu günlük yaşamları ve sürprizlerle dolu konuşmaları, izleyiciye dramatize edilerek aktarılır.

Böyle bir gösteride, kendisini geçmişte hiç beklemediği bir zaman kesiti içinde bulan izleyici şaşkınlık içindedir. Çıkış kapısına yönelirken gittiği yerin müze mi, yoksa deneme sahnesi mi olduğuna bir türlü karar veremez.

5.2.4 Taşıyıcı Aletler

İnsan taşıyan araçlar; ziyaretçileri düzenlemeler arasında gezdiren vagon, tren, kabin, araba veya araçlar gezdiren düzenlemelerdir. Son zamanlarda gelişen teknolojiyle birlikte, tarihi alanlarda kullanımları artmıştır. İnsan taşıyıcı araçlar fuar alanı taşıyıcılarından yola çıkarak geliştirilmiştir. Müze binaları arası ulaşımda ya da bina içi katlar arası gezilerde kullanılmaktadır. Bu tür taşıyıcı araçlardan yararlanarak, daha çok sergileme alanının görülmesi sağlanmaktadır. Böylece müzeyi gezmek yorucu olmamakta ve geziler daha kısa zamanda tamamlanabilmektedir. Robin Hood Müzesi'nde taşıma kabini, Oxford Story'de vagon tipi taşıma aracı, Madame Tussaud'da ise araba tipi taşıtıcılar kullanılmaktadır (Erbay. 1998).

Başka bir örnek olarak, İspanya Deniz Canlıları Müzesi'ni verebiliriz. İspanya- Barselona'da Akvaryum adı ile bilinen bu yer. Aslında deniz canlıları müzesi olarak hazırlanmış dev akvaryumlardan oluşan sergilemenin yapıldığı eğitici bir müzedir. Öncelikle çeşitli denizlerden gelen canlılara ait akvaryumları, bilgilendirme panoları dahilinde inceleyip, cam bir tüp içinde okyanus dibine seyahat edebildiğiniz muhteşem görüntülü Müzenin en ilginç yanı, hazırlanan bir havuz içindeki canlılara dokunabilmenizdir.

5.2.5 Drama

Yorumlayıcı tiyatro yöntemi, müzelerde kullanılan en doğal ve en yaygın sunuş tekniğidir. İzleyiciye ulaşabilmenin bir yolu da, onları bu gösterinin içinde rol alacak şekilde görevlendirerek müze etkinliklerinde katılımcı olmalarını sağlamaktır. Bu yöntemde sunucu rehberi belirlenmiş bir müze objesinin başında objenin olduğu yüzyıla ait kıyafetiyle durmakta ve ziyaretçi geldiğinde devreye girerek gösterisine başlamaktadır. Gösterimi amaçlanan obje ile ilgili açıklamalar yapmakta ve ziyaretçilerin sorularını yanıtlamaktadır. Müzelerde görev yapan rehberlerden, ziyaretçiye gezi boyunca eşlik etmek yerine, tanıttığı objenin yanında bulunmasıyla ayrılmaktadır. Başka bir yorumlayıcı tiyatro uygulaması da, birkaç kişilik çalışma grubu ile objeler ve olaylarla kurgulanan tarihsel bir dekor önünde izleyici grubuna yönelik önceden planlanmış çalışmalardır. Bu yöntemle müzeyi gezmek tiyatral bir anlatım kazanmaktadır.

Müzelerde yorumlayıcı tiyatro eğitim uzmanları, bağlı oldukları müzenin temsil ettiği bilim, sanat, arkeoloji ve daha birçok özgün alana ilişkin bilgi sahibi kişiler tarafından yürütülmektedir. Özel niteliklere sahip tiyatrocular, rehberler, dramacılar, müzeciler, eğitmenler, kısa oyunlarla geçmişten imgesel ya da gerçekçi karakterleri canlandırır, ziyaretçilerle ve diğer oyuncularla doğaçlama konuşarak iletişim kurarlar.

Müzelerde yorumlayıcı tiyatro sıklıkla Açık hava Müzeleriyle kullanım alanı bulmuştur. Tarihi evlerin korunmasından sorumlu olan kişilerin yanında evleri gezdiren rehberlerin çalışmalarıyla oluşmuş bir gezi yöntemidir.

Tarihsel karakterleri oynayan aktörlerin kullanılması son yıllarda ziyaretçilerin bazı müzeler hakkındaki algılamalarında devrim yaratmıştır. Müzelerde sergilere uygun küçük sahneler oynanır ve bazen yalnızca ziyaretçileri selamlayıp sergilenen eserler hakkında bilgi verirler. Kuzey Amerika’da bu sergileme oldukça popülerdir ve yaşayan tarih olarak adlandırılmaktadır. Bazen ziyaretçiler de tarihi kostümlerle geçmişten bazı sahneleri canlandırabilmektedir.

Yorumlayıcı tiyatro yöntemi Amerika’da farklı müze grupları içinde de yaygın olarak kullanılmıştır. 1971 yılında Amerika’da Minnesota Bilim Müzesi (The Science Museum of Minnesota) yorumlama tekniği olarak bu çalışmaları kullanmıştır. Bu müzede monologlar ve ziyaretçinin ilgisini çekebilecek konuşmalar hazırlanmış ve ziyaretçiye sunulmuştur. Yorumlayıcı tiyatro müzelerde seyirci çekebilmek üzere düzenlenmiştir. Bu ilk çabalar, seyirci tarafından beğeni ile karşılanmış ve böylece ilk kez profesyonel anlamda müze tiyatrosu, müzecilik alanında kullanılmıştır. Bu ilk gösteriler Darwin ve karısının evrim teorisini tartışmaları gibi bilgi verici konular üzerinde gerçekleşmiştir. Yorumlayıcı tiyatro etkinliklerinin konuları önceleri özellikle müzede çocuk ziyaretçilere yönelik olmuştur. Bu çalışmalar 1984 yılında Minnesota Bilim Müzesi içinde tiyatro bölümünün kurulması ile daha da geliştirilmiştir. Fakat zaman içinde bu müzede oluşan tiyatro bölümü, diğer müzeler için genelleme göstermemiştir. Müzelerde yapılacak çalışmanın daha amatör bir tiyatro tarzında gerçekleşmesi, belki de müze ziyaretçileri ve onların katılımını sağlamak açısından daha da uygun sunum oluşturmuştur (Erbay, 2000).

Yorumlayıcı tiyatro en çok tarih müzelerinde kullanılmaktadır. Tarihte önemli rol oynamış kişiler için oluşturulan müze-terde, o kişilerin yaşayış tarzının, ziyaretçiye anlatılmasında, yorumlayıcı tiyatrodan sıklıkla yararlanır. Bilim müzesinde araçların ve teknolojinin gelişimi bu tür dramatizasyonlarla canlandırıp, oyunlaştırarak, daha kalıcı öğrenme sağlayabilir.

Her müzenin bir hikâyesi vardır. Bu anlamda yorumlayıcı tiyatro, müze koleksiyonlarının ziyaretçilere daha iyi anlatılması için bir araçtır.

Yorumcu, grup ya da bireysel olarak, bir müze objesinin başında, nesnenin olduğu yüzyıla ait kıyafetiyle ve nesnenin özelliklerini gösteren bir açıklama yapar ziyaretçilerin sorularını yanıtlar. Ziyaretçi merkezli bu yöntemle, müze eserler ve onlarla ilgili konular tiyatral bir anlatım şeklinde sunulur.

Bazı müzelerde bu amaçla kurulmuş tiyatrolar bulunmaktadır. Londra İmaj Müzesi'nden sunucu rehber örneği, Hamburg Etnografya Müzesi drama gösterisi, Londra Bilim Müzesi drama gösterisi olarak verilebilir. Canlandırma yöntemi yorumlayıcı tiyatronun başka bir çeşididir. Canlandırmada o özgün kıyafetleri içinde insanlar, mobilyalar, dekorasyon ve eserler bina içinde ortak bir bütünlüğe ulaştırılmaktadır. Hareketli modeller yardımıyla üç boyutlu canlandırmaya gidilmektedir. Böylece geçmiş zamanlardaki yaşam hakkında görsel olarak fikir vermek, tarihi olayları tasvir etmek mümkün olmaktadır (Erbay, 1998).

Şekil 5.19 Müzelerde drama yönteminin kullanımı, (www.spectrumdrama.com)

Şekil 5.20 Müzelerde drama yönteminin kullanımı, (www.spectrumdrama.com)

Bu yöntemin Amerika'da ilk uygulayıcıları Amerikan Ulusal Tarih Müzesi, Boston Bilim Müzesi, Franklin Enstitüsü, Singapur Bilim Merkezi, Walters Sanat Galerisi, Pittsburg Çocuk Müzesi ve Bolly Aquarium olmuştur. Kanada İnsanlık Tarihi Müzesi yorumlayıcı tiyatro programını başarı ile uygulamış müzelerdendir. Bu müze düzenli bir tiyatroya; programa ve kadroya sahiptir. Kanada Çocuk Müzesi çocuk izleyiciler için gölge oyunları, kuklalar kullanmıştır. Özellikle okul tatillerinde, yaz sezonu boyunca, okul çağındaki genç seyirci kitlesine yönelmiştir. Dekorlar arasında şarkı, dans ve oyunlarla süslenen çalışmalar sergilenmiştir. Hatta geçici sergiler için bazı oyunlar dahi yazılmıştır. Kanada Çocuk Müzesi, bu tür etkinlikleri müze dışı gezici oyunlarla da müzeye gelemeyenlerin ayağına götürmüştür. Böylece müze tiyatrosu, eğitim programları içinde müze ve okul işbirliğini sağlamıştır (Erbay, 2000).

Bilgiyi paylaşmak için oyundan başka dramatik yollar da vardır. Müze tiyatral sunumunda, kukla şovları ve galeri karakterine göre doğaçlamalar da yer almaktadır. Sunumu yapanlar, genellikle profesyonel tiyatrocular veya ziyaretçi iletişimiyle ilgilenen müze personelleridir. Tiyatro aktiviteleri ve amaçlarıyla eğitimdeki drama arasında büyük farklar vardır. Drama pratisyeni Brian Way, "Dramadaki Gelişmeler" isimli kitabında çocuklara ve öğretmenlere şöyle seslenmektedir: "Dramayı, farklı yetenekleri, farklı yargıları ve büsbütün farklı sonuçları olan farklı bir aktivite olarak düşünün. Amaç, dramayı değil, insanları geliştirmektir". Bu, drama geliştirilemez demek değildir. Başarılı olması için gerekli yetenekler var fakat bu bir üretimin sonucu olmaktan çok sürece bağlıdır. Yani profesyonel bir oyun kabiliyetinin dramada yeri yoktur (Blais, 1997).

Bu alanda gerekli iki eylem vardır:

Eğitimde Drama (Drama In Education-DIE), Eğitimde Tiyatro (Theatre İn Education-TIE). Birçok müze tiyatro programı, iki formun pratiğini de içermektedir.

DIE genellikle çocukları ziyaretçiye ihtiyaç duymadan bir sınıf statüsünde eğitmektedir. Müzede çocuklar, objeleri orijinal yerlerinden uzakta görmektedirler ve bu objelerin ait olduğu sosyal ortamı anlatabilmek için drama kullanmaktadırlar.

New York' da, The Hudson River Müzesi 1993–1994 okul programlarında drama eğitimini kullanmışlardır. Farklı koleksiyonlardan alınmış objeleri kullanarak "benim görünmez kutum" isimli bir alıştırma, sergide iletişime yardım etmek için kullanılmıştır. Alıştırmada çocuklar, görünmeyen kutulardan obje toplamak için hayal güçlerini kullanmışlar ve objeleri kullanarak modellemeye başlamışlardır. Bu, hangi objelerin ne için kullanıldığını ve insanların bunları

niçin biriktirdiğini ve bir müzenin bunları nasıl sergilediği hakkında bir tartışma yaratmıştır. Hughes'un yazısında yer alan, Susan Stenberg'in "Sanatın Katılımı" isimli yazısında, Huntington Sanat Galerisi'ndeki çalışmanın detayları anlatılmaktadır. Bir grup insan, gazeteci rolünü alırlar ve tabloda yer alan figürlerle bir röportaj yaparlar. "Kim, ne, nerede ve niçin" soruları sorulur. Boyamadaki karakterlerin ve gazetecilerin arasındaki fikir alışverişi drama hikâyesi için bir "başlık" ile sonuçlanır. Stenberg'in açıkladığı gibi, katılımcıları içeren bu aktivite, yeni fikirlere ve kavramlara cevaplar arayarak problemleri çözer.

Bilim Müzesi, sergileri açıklamak için yaratıcı drama kullanımında, ikinci ve altıncı sınıftakiler için 'Dramatik Bilim' isimli saatler süren bir çalışmayı önermektedir. Bu çalışma sürpriz bir şekilde dünyanın her yerinde müzeler tarafından yürütülmektedir ancak genellikle başka isimlerle tarif edilmektedir. Çünkü aktiviteler, sunumdan çok oyuna yöneliktir. Bu formda bir müze tiyatrosu birçok disiplin için daha uygun olabilir ve bazı konularda daha çok performans tabanlı tiyatrodan mümkün olabilecek daha toplu bir açıklamaya izin verir (Hughes, 1998).

Müzelerde drama yöntemine örnek olarak, ilkimizde yapılmış bir sergiyi de verebiliriz. Tarih Vakfı'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. yıl kutlamaları kapsamında, İstanbul Darphane Binalarında düzenlediği "Üç Kuşak Cumhuriyet ve Aile Albümleri" sergileri, drama yöntemini başarılı bir şekilde kullanmıştır. Serginin amacı, "Türkiye'nin, bilim, kültür ve sanat insanlarının ülkenin dünü, bugünü ve yarını üzerinde düşünce ve eser üreterek, geleceğin biçimlendirilmesine dönük bir katkı bulunabilecekleri bir ortam yaratmak" idi (Gölükgöz, 1998). Amaç, bu projenin, durağan değil, dinamik ve sürekli gelişen yönünü göstermektir.

Bunun yanında serginin en önemli özelliği tasarımcısı tarafından 20 ayrı sahne ve 17 aile albümü olarak sunulmasıydı. 75 yıllık bir serüvenin farklı sahnelerle sunulması, drama uygulamalarını kolaylaştırmış ve başarılı bir sunum olmuştur.

5.2.6 Ayna Yöntemi

Ayna yönteminde, farklı düzenekte iki oda oluşturulmaktadır ve bir konunun iki farklı yönü ziyaretçiye en kısa ve etkileyici şekilde aktarılmaktadır. Bir ışık kaynağı ve ayna yardımıyla, iki görüntü art arda oluşturulmaktadır. Bu teknikte, cam bir perde arkasından görülen model ve ışık kaynağı kaydırıldığında camdan yansıyarak görünen model peş peşe farklı iki görüntü olarak sunulmaktadır. Belirli aralıklarla farklı bu iki görüntü ekrana birbiri ardınca gelmektedir. Londra Bilim Müzesi'nde görülen bir örnekte, birinci odada 1800 yıllarında bir ofis, ikinci odada ise 1900 yıllarında bir ofis yer almaktadır. Böylece, gelişen teknolojiyle

aletlerin değişmesi gözlenebilmektedir. Örneğin telefon ve faks ikinci odada yer almaktadır, birinci odada ise bu gelişmiş aletler görülmemektedir. Teknolojik değişim sürecinin yeni bir anlatımla sergilenmesi, izleyene kıyaslama yapma olanağı tanımaktadır.

Değişen ve dönen paneller yardımıyla farklı görüntüler resim dizileri olarak sunulabilmektedir. Bu paneller aracılığıyla gösterime sunulan eserin ya da yörenin değişimi aşama aşama resimlerle anlatılmaktadır. Bu tür gösterimle mekânsal kazanım da sağlanmaktadır. Bunun bugün çeşitli örneklerini reklam panolarında görmek mümkündür. Örneğin, Rüsselsheim Müzesi'nde bir düğme yardımıyla, şhrin geğirdiği dönüşüm LO ayrı panelde yansıtılmaktadır.

5.3 Bölüm Sonucu

Bu bölümde irdelenen müze sergileme yöntemlerinde gösterim teknikleri başlığı altında, klasik gösterim tekniklerinin artık yerini dinamik (güncel) gösterim tekniklerine bırakmaya başladığı görülmektedir. Diğer başlıklar altında müze, müze sergileme sistemleri, sergileme mekanları ve tasarımında geğmişten günümüze olan gelişim ve değişim, bu başlık altında ise bu ilerlemeyle bağlantılı olarak değişen, tercih edilen gösterim tekniklerini incelenmiştir.

Günümüzde iletişim teknolojilerindeki gelişmeler yaşam standartlarımızı değiştirirken, yoğunluklu olarak müze mimarisi ve sergileme yöntemlerine de bu gelişmeler yansımaktadır. Teknolojinin görme, işitme, algılama ve öğrenme üzerindeki güçlü ve çarpıcı etkisi müzeleri sergileme yöntemlerini de bu etki alanı içerisine almıştır.

20. y.y. başından günümüze uzanan süreçte, müze sergilemelerini gerçekleştirirken, gösterim teknikleri olarak edilgin (pasif) yerine etkin (aktif) ve etkileşimli (interaktif) bir çalışma yapılmasının gereği kabul edilmiştir. Bunun sonucu olarak müzeler, dinamik (güncel) gösterim tekniklerinin kullanımına yönelik yatırımlarını fazlalaştırmış, ziyaretçinin bilgiye ulaşmasını, geleneksel yöntemlerin yanında, teknolojik araçlardan yararlanarak eğlenceli bir şekilde sağlamayı hedef almışlardır.

Yapılan araştırmada, iletişim teknolojileri, mimari değişimler ve bunların birbiriyle etkileşimi sonucunda, günümüz müze sergileme sistemlerinde ses, ışık ve görüntüye dayalı dinamik (güncel) yöntemlerin ne derece etkili olduğu gözlenebilmektedir.

6. MÜZE SERGİLEME YÖNTEMLERİNDE GÜNCEL GÖSTERİM TEKNİKLERİ VE MİMARİ TASARIM İLİŞKİSİ

Günümüzde Müzecilik, artık bilinen klasik müze anlayışının sınırlarını aşarak XX' inci yüzyıl teknolojisinin, hatta XXI' inci yüzyıl için planlanan veya teknolojinin yenilik ve olanaklarından yararlanma yoluna gitmiştir. Özellikle görmek, işitmek ve algılamak gibi öğrenmenin ana faktörleri üzerindeki, teknolojinin güçlü ve çarpıcı etkisi kısa surede müzeleri de bu etki alanı içerisine almış, salt sergileme ve yazılı bilgilendirmelerin yanı sıra yeni sistemler arayışına sokmuştur. Güncel gösterim teknikleri örnek olarak gösterebileceğimiz sinevizyon, Multivizyon, Videovizyon gösterileri, Spherics Projection gibi ses, ışık ve görüntüye dayalı sistemler hep bu arayışın verimli sonuçları olmuşlardır (Eralp, 1994).

Sergi ve müze mekânı tasarımında uzman Ralph Appelblum, “Vitrinlerin kırılması, Sergiler Uzanyor ve Dokunuyor” (Breaking out of the Display Case, Exhibits Reach Out and Touch) adlı makalesinde konuyla ilgili görüşlerini sunmaktadır. Appelblum’ a göre (www.questia.com), müzeler artık, geçmişte bu yapılara gitmeyenleri çekebilmek ve çabuk biten dikkat süreleri ile meşhur genç nesli burada tutabilmek için kendilerini nasıl sunabileceklerini tekrar gözden geçirmektedirler. Yeni müzeler, ilgi çekici özellikli konulara yönelmektedir ve bilgisayar, multimedya düzenekler, interaktif gösteriler gibi yeni iletişim ortamlarını kullanılmaktadır. Güncel Gösterim teknikleri olarak sınıfladığımız bu teknikler, Appelblum’un dediği gibi, sergileri vitrinden çıkarıp, esnek ve sınırsız mekanlara taşımaktadır.

Bu bölümde, diğer bölümlerin devamı ve bir sentezi olarak, tezin ana kurgusunu oluşturan güncel gösterim tekniklerini ve bu tekniklerin kullanımının sergileme mekanlarında yarattığı değişiklik ve yenilikleri, mimari açıdan ilişkisi, bunların örnek müzeler üzerinden irdelemesi yapılacaktır.

6.1 Sergileme Sistemlerinde Güncel Gösterim Tekniklerinin Kullanımı

Son yıllarda müzede izleyicilerin daha aktif ve fiziksel olarak daha katılımcı olması beklenmektedir. Pasif ziyaretçi dönemi geçmiş, aktif “tüketici” veya “müşteri” çağı başlamıştır. Müşteri de, müzeden iyi bir hizmet beklemektedir. 1990 yıllarında daha iyi hizmet için müzeler, teknoloji ile birlikte, kitlesel iletişim araçlarını kullanmaya başlamışlardır (F. Erbay, 2002).

Şekil 6.1 Müze Sergilemesinde Kullanılan Sinevizyon Gösterisi,
(www.sciencemuseum.org.uk)

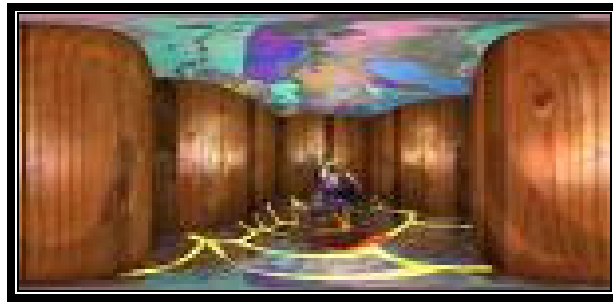
Şekil 6.2 The Earth Vision slaytlı uzay gösterisi, Japan Pavyonu, Nagakute of Expo 2005,
(<http://futurefeeder.com>)

Müzelerde kısa sürede benimsenerek uygulanmasına başlanılan bu yeni gösterim yöntemleri

hiç şüphesiz, müzelerde sergilenen eser faktörü ile sergilenenleri izleyen insan arasındaki diyalogu kolaylaştırmaktadırlar. Diğer yanda ise, müzenin ait olduğu toplumun genç ve gelecek kuşaklarının görerek, işiterek ve olayları bizzat yaşayarak algılamaya dayalı bir eğitimle geçmişle bağlantı kurmalarında, milli birlik ve beraberlik duygularını güçlendirmelerinde büyük bir etken olmaktadır. Ayrıca toplumların, birbirleri ile içli dışlı oldukları, kıtalararası mesafelerin çok kısaldığı yüzyılımızda dünya insanlarına verilecek çok yönlü, eğitici ve öğretici nitelikteki mesajlar için hiç de azımsanmayacak yararlar sağladıkları da muhakkaktır.

XX' inci yüzyılın başlarından itibaren teknolojik gelişmelere paralel olarak uygulanmaya başlayan ses, ışık ve görüntüye dayalı bu yeni modeller dünyanın birçok yerindeki anıt yapılar, müzelerde, milli parklarda büyük çaplı toplantı ve gösterilerde, ulusal ve uluslararası fuar ve festivallerde amaca uygun olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır. 1950'li yıllarından itibaren bilgi çıkışlarının programlanmaya başlaması, farklı oluşumların ses ve ışıkla birlikte verilmesi bu alanda elektronik sistemlerin bir hayli fazla kullanılmasını sağlamıştır. Ne var ki, bu yeni uygulamalar başlangıçta uygulayıcı kurumların bütçelerine döneme göre çok yüklü maliyetler getirmiş, bir takım olumsuz görüşlerin ve şiddetli tenkitlerin hedefi olmuştur. Ancak ilk uygulamalar sonrası, anlatımın çekiciliği, olayların vurgulanmasında elde edilen güçlü psikolojik alan, eğitim, öğretim ve bilinçlendirmede belirlenen hedefin aşılması bütün bu olumsuzluk ve tepkileri etkisiz bırakmıştır.

Hatta o kadar ki, başlangıçta sisteme karşı çıkanlar bu kez teknolojinin her gelişme aşamasında sistemin yeni gelişmelere göre reorganizasyonunu istemişler ve sonuçta bugün birçok gelişmiş ülke müzelerinde büyük ilgi ve hayranlıkla izlenen sistem ve programlar ortaya çıkmıştır. Modelin en gelişmiş örneği Fransa, Paris'de Port de Villet ve Japonya Osaka'daki Spheric Projection' lar olarak gösterilebilir (Eralp, 1994).

Şekil 6.3 Spherics Projection, ses, ışık ve görüntüye dayalı sistemler, Osaka, (<http://futurefeeder.com>)

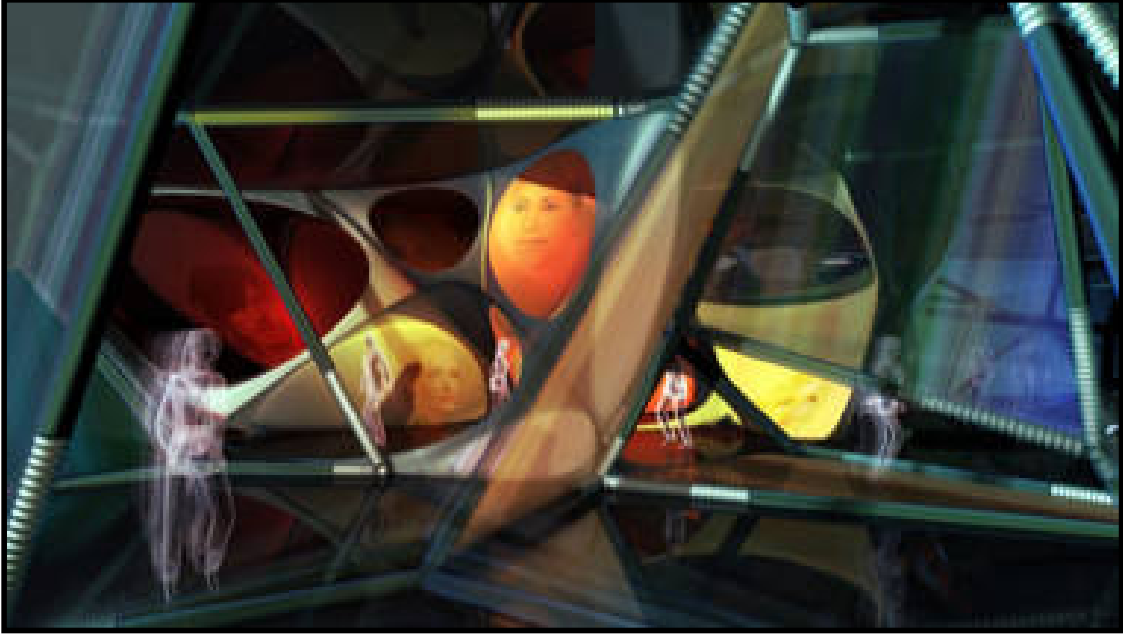
Dünya müzeleri ileri teknoloji ürünü olan gösterim tekniklerini kullanırken seçici davranmıştır. Tarihi ve sanat tarihi ile ilgili müzelerde koruma amaçlı teknoloji kullanırken, Doğal tarih müzelerinde, bilim müzelerinde ya da gösteri ve tanıtım amacı ile oluşturulan kültür kuruluşlarında çoğunlukla sergileme ve bilgi verme esaslı gelişmiş teknolojinin kullanıldığı görülür. İngiltere’ de bulunan Nothtingham, Birmingham Kalesi, Buckingham Sarayı, koruma ağırlıklı, yine Londra’da bulunan Mumyalar Müzesi (Madamme Tousseau), Doğal Tarih Müzesi (Natural History Museum), Londra Bilim Müzesi (Science Museum) bilgi verme amacı ile teknolojik getirilerin başrol oynadığı güncel gösterim tekniklerinin kullanıldığı müzelere örnek verilebilir (Erbay, 2002).

Şekil 6.4 Londra Bilim Müzesi/London Science Museum Sergi Mekanı, (www.sciencemuseum.org.uk)

Şekil 6.5 Londra Bilim Müzesi, Digitopolis Sergisi Mekanı, (www.sciencemuseum.org.uk)

Şekil 6.6 Sayısal Pavyon (Digital Pavilion), Seul, (gallery.pasty.com/dmahoney)

6.2 Güncel Gösterim Tekniklerinin Kullanımının Sergi Mekanı Tasarımı ve Mekan Biçimlenmesine Etkileri ve Örnek Müzelerde İrdeleme

Gelişen teknoloji karşısında değişim gösteren sergileme mekânları hakkında Pearson (1994), "Sergiler ortamlar olmalıdır, sadece objeler değil" açıklamasını yapmıştır. Bu açıklamadan da anlaşıldığı üzere teknolojinin kullanıldığı güncel gösterim teknikleri, müze ve sergileme sistemlerinde algılamının yükseldiği bir değişim sağlamaktadır. Pearson, "Objeler vitrinlerden çıkmalıdır. Bunun yerine interaktif teknolojinin tüm olanakları, dokunmatik ekranlar ve modeller vb. kullanılarak ziyaretçinin serginin kendisi ile aktif iletişim kurması sağlanmalıdır." (Pearson,1994) açıklamasıyla, geçmişte müze mimarisinin ve sergi tasarımının fikirlerin alınıp verilmesini engelleyen, sergilenenlerle ziyaretçiler arasında belli bir mesafe bırakan bir düzenekte oluşturulduğunu artık bu mesafenin fiziksel ve duygusal olarak yıkılması gerektiğini belirtmektedir.

Appelblum gibi, müze ve sergi tasarımı konusunda uzmanlaşan Burdick Group, bir serginin tasarımında artık mimarlar, endüstriyel tasarımcılar, iç mimarlar ve grafikerlerle birlikte multimedya uzmanlarının da direkt katılımı olduğunu belirtmektedirler. "Sergiler baştan sona okunan kitaplar değildirler. İnsanlar birçok yol arasından kendilerinininkini seçip, sergiyi kendi adımlarıyla gezebilmelidirler" diyen Susan Burdick, yeni kurgunun bulmacamsı bir havayla, insanlara bir anda birden çok seçenek sunan bir düzenleme olduğunu vurgulamaktadır (Pearson, 1994).

Güncel gösterim tekniklerinin kullanımı açık bir şekilde sergi tasarımı ve mekân etkilemektedir. Sergilemede değişen bu anlayış planlamaya yansımıştır. Bir çok yeni müzede planlama anlayışı bir giriş mekânı ve birbirine açılan çizgisel düzendeki sergileme mekânlarından çıkıp, bir giriş mekânından birçok yöne saçılma imkanı veren bir düzenlemeye ve alışıldık şemalar yerine alternatif planlamalara dönüşmüştür. Birçok yöne dağılımı sağlayan, blok, yıldız gibi sergi yönelim (dolaşım) tipleri tercih edilmeye başlanmıştır.

Güncel gösterim teknikleri özel hazırlanmış düzenekler gerektirmektedir. Bu düzenekler dinamik gösteri odaları olarak adlandırılmaktadır. Güncel gösterim tekniklerinin kullanımı, mekân tasarımında da değişikliğe yol açmıştır. Bu teknikler için gerekli olan yeni düzenlemeler, yeni müze tasarımlarında dikkate alınmaya başlamış, mevcut müze yapılarında ise ek mekânlar üretilerek, alternatif planlamalarla çözüm üretilmeye başlanmıştır. Bu mekanlar müzeler içinde yerlerini almışlardır.

Bu bölümde, sergi yönelim tipleri, güncel gösterim teknikleri ve mekân biçimlenişi açısından çeşitli örnek müze yapıları incelenerek, güncel gösterim tekniklerinin bahsettiğimiz ölçütler açısından müze-sergileme mekânı ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Örnek müze seçiminde, eski müze yapıları (saray müze), dönüştürülmüş müze yapıları ve yeni tasarım müze yapıları tercih edilmiş, böylece farklı tipteki müze yapılarında güncel gösterim tekniklerinin kullanımı ve bunun için gerekli sergileme mekanlarının müze içinde nasıl yer aldığı gösterilmeye çalışılmıştır.

İncelenen örnek müzeler;

1. Uffizi Müzesi, Floransa
2. Tate Modern Müzesi, Londra
3. Doğa Tarihi Müzesi/Natural History Museum, Londra
4. Rock and Roll Müzesi/Rock and Roll Hall of Fame and Museum, Cleveland
5. Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi/National Museum of Natural Science, Tayvan
6. Bilbao Guggenheim Müzesi, İspanya
7. Bilim Kurgu Müzesi/The Science Fiction Museum and Hall of Fame, Seattle
8. İstanbul Teknik Üniversitesi-İTÜ Bilim Merkezi, İstanbul

6.2.1 Uffizi Müzesi/Musei Galleria degli Uffizi, Floransa

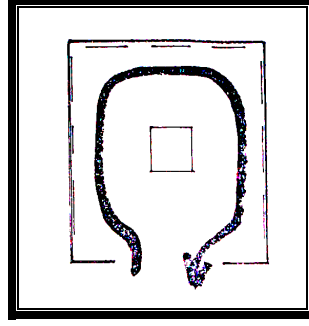
Floransa'daki Uffizi Müzesi, saray müzelere bir örnektir. 1737'de Floransalı Medici ailesinin koleksiyonlarının sergilenmeye başlamasıyla başlayan müze kimliği günümüze kadar devam etmiştir. Bu sergileme örneğinde sergi tasarımı mevcut mekan kullanılmış, koridor tipi yönlenme sağlanarak klasik sergileme yapılmıştır. Gösterim tekniği olarak klasik yöntem tercih edilmesi mekan tasarımında değişikliğe sebep olmamış, mevcut mekanın kullanımı yeterli görülmüştür. Güncel gösterim tekniklerinden yararlanılsa bile, bu tekniklerin kullanımı yine mevcut sergileme alanlarında gerçekleştirilmektedir.

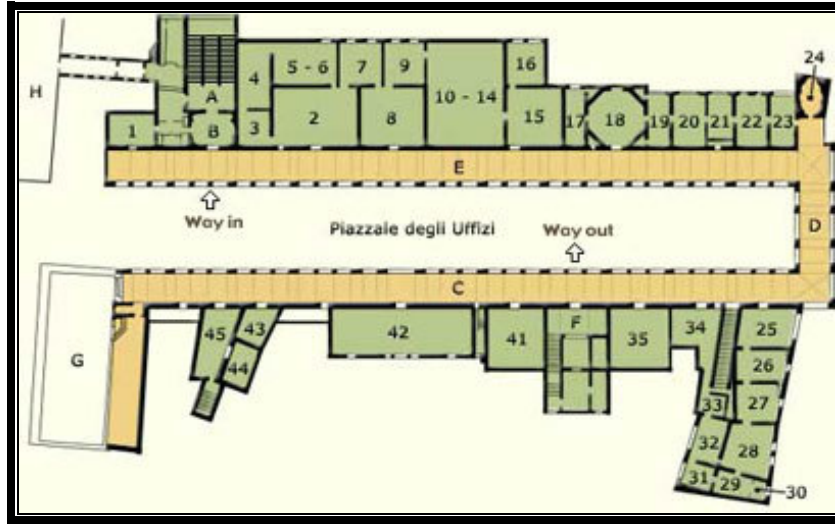
Şekil 6.7 Uffizi Müzesi, Floransa (www.aboutflorence.com)

Şekil 6.8 Uffizi Müzesi, Floransa (www.italyguides.it)

Şekil 6.9 Uffizi Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Koridor Tipi

Şekil 6.10 Uffizi Müzesi Plan Şeması, (www.aboutflorence.com)

Şekil 6.11 Uffizi Müzesi Sergileme Mekanı, (www.freewebs.com)

6.2.2 Tate Modern Müzesi/Tate Modern, Londra

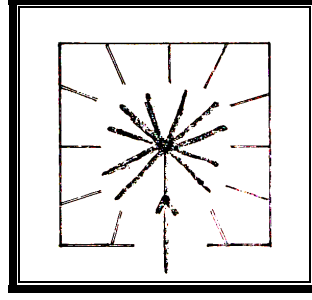
Londra’da eski bir elektrik santralının İsviçre’li mimarlar, Herzog ve De Meuron tarafından 2000 yılında müzeye dönüştürülmesiyle Tate Modern, yeniden işlevlendirilerek müzeye çevrilen sanayi yapılarının başarılı bir örneği olmuştur. Mevcut mekanların genişliği ve rahatlığı, burada oluşturulan sergileme mekanlarının esnek, ziyaretçinin istekleri doğrultusunda rota kurgulaması oluşturmasına imkan veren ve güncel gösterim tekniklerinin kullanılmasına olanak sağlayan bir zemin hazırlamıştır.

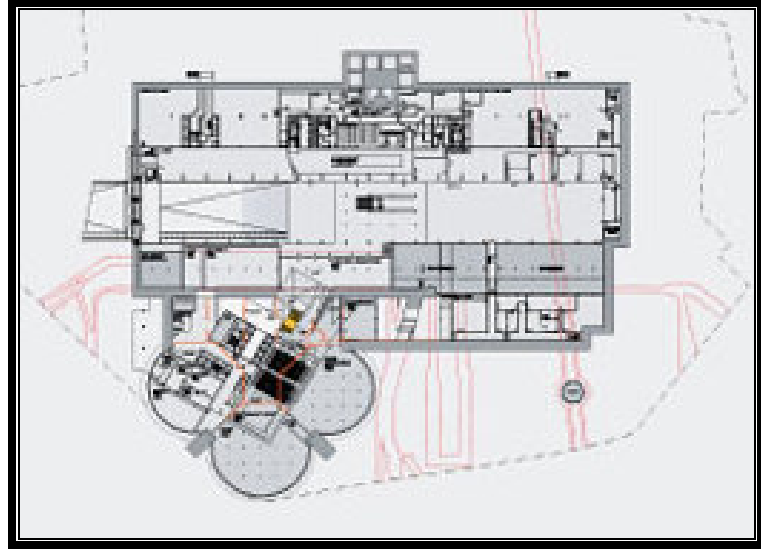
Şekil 6.12 Tate Modern Müzesi, Londra, (www.house.ofdoom.com)

Şekil 6.13 Tate Modern Müzesi Sergileme Mekanı, (www.roadsofstone.com)

Şekil 6.14 Tate Modern Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi

Şekil 6.15 Tate Modern Müzesi Plan Şeması, (www.tate.org.uk)

Şekil 6.16 Tate Modern Müzesi Sergileme Mekanı, (www.davids-world.com)

6.2.3 Doğa Tarihi Müzesi/Natural History Museum, Londra

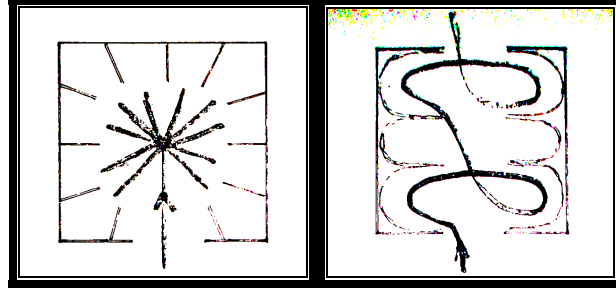
Londra Doğa Tarih Müzesi, güncel gösterim tekniklerinin tarihsel konuların anlatılmasında kullanıldığı müzelere örnek olarak gösterilebilir. Londra Doğa Tarihi Müzesi'ndeki sergileme mekanlarında dokunmatik ve etkileşimli aletler çok sık olarak kullanılmaktadır. Çocuk ziyaretçilerin yoğun olarak görüldüğü bu müzede, eğitim için güncel gösterim teknikleriyle, ses, ışık ve görüntünün bir arada sunulması yapıldığı anlatımlar, özellikle dinazorların hareketli maketleri, eğitim ve bilgi aktarımında bu tekniklerin ne kadar başarılı olduğunu göstermektedir. Farklı sergi yönelim tiplerinin kullanıldığı (yıldız ve zincir tipi) bu müzede, sergilemeler, mevcut mekanlarda ve bunlara dağılımı sağlayan büyük bir ana sergi mekanında yapılmaktadır.

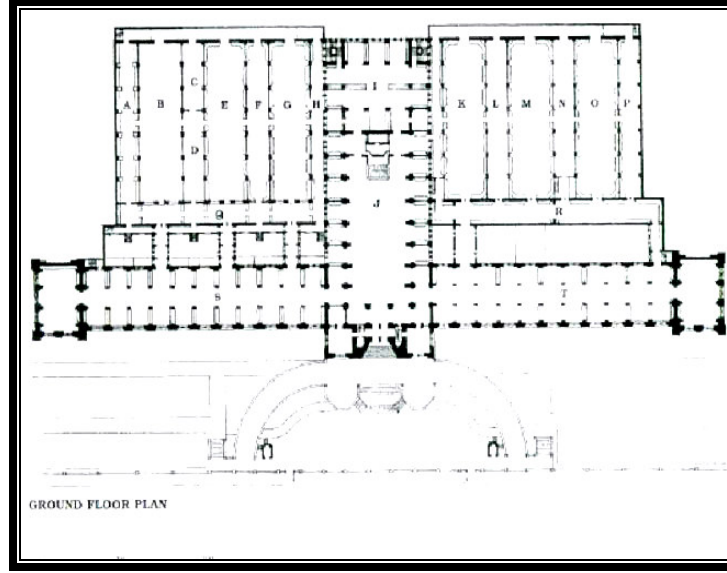
Şekil 6.17 Doğa Tarihi Müzesi, Londra, (www.commonswikimedia.org)

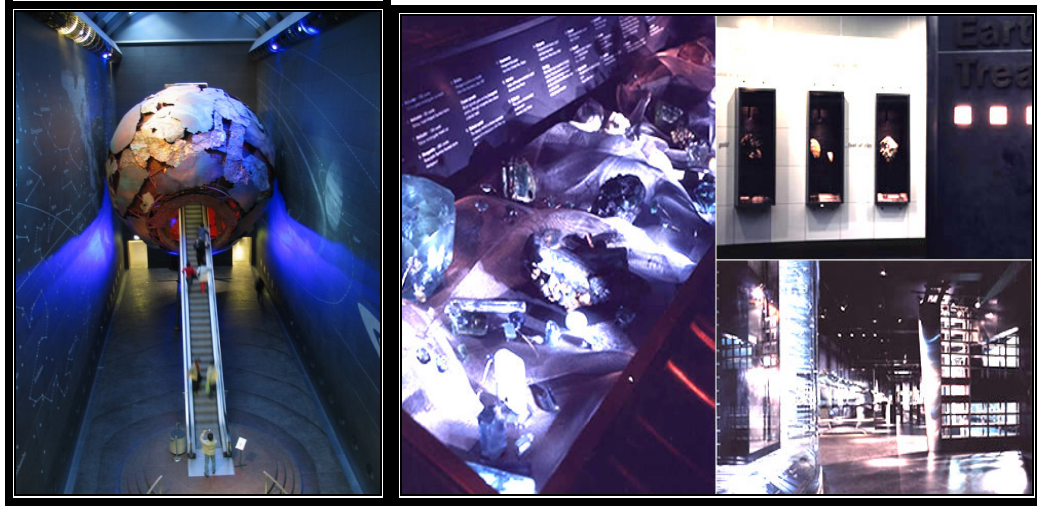
Şekil 6.18 Doğa Tarihi Müzesi Sergileme Mekanı, (www.uniquevenuesoflondon.co.uk)

Şekil 6.19 Doğa Tarihi Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız ve Zincir Tipi

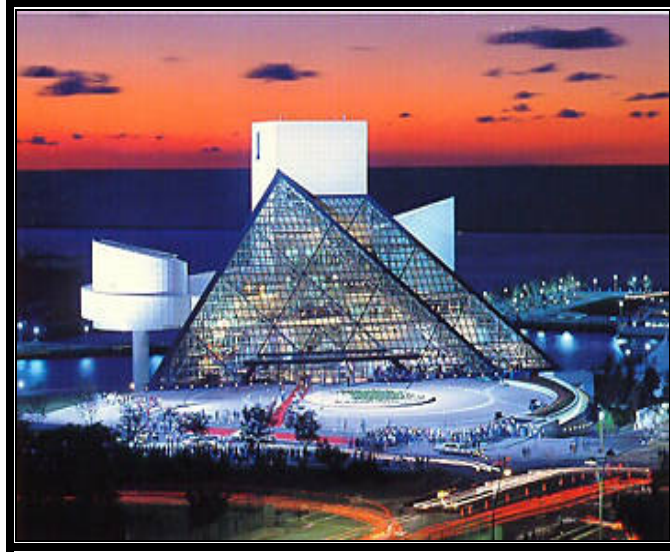
Şekil 6.20 Doğa Tarihi Müzesi Plan Şeması, (www.essential-architecture.com)

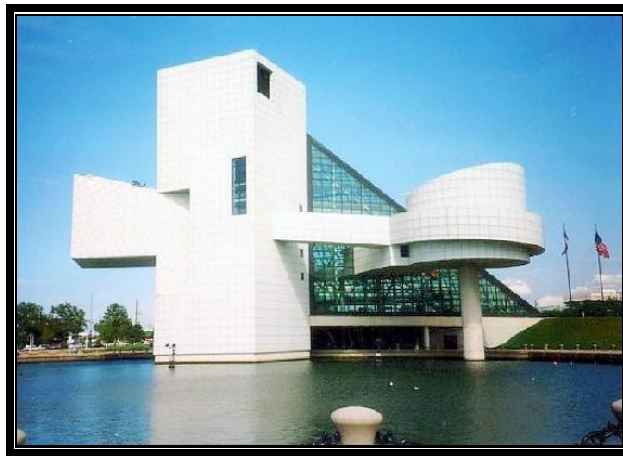
Şekil 6.21 Doğa Tarihi Müzesi Sergileme Mekanları, (www.nhm.ac.uk)

6.2.4 Rock and Roll Müzesi/Rock and Roll Hall of Fame and Museum, Cleveland

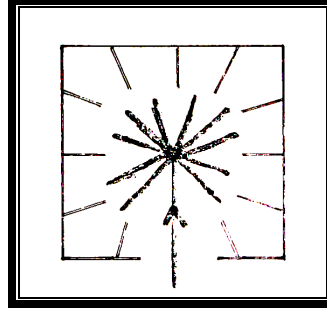
Son on yıl içinde teknolojinin en üst düzeyde kullanıldığı, yeni anlayışla düzenlenen, güncel gösterim tekniklerinin kullanıldığı müzelere örnek olarak, 1995'te Cleveland'da Burdick Group&Partners tarafından tasarlanan Rock and Roll Hall of Fame and Museum'u örnek verebilir. Bu müze'de giriş mekânından saçılan iç mekan kurgusunun benimsenmiştir. Sergi mekanında iletişim ve bilgi vermek amacıyla multimedya gösterimler, çok ekranlı video projeksiyonları, video ağacı gibi özel tasarımlar, dokunmatik ekranlar ve etkileşimli bir ses arşivi kullanılmıştır. Kullanılan bu gösterimler, planlamada farklı mekanlar oluşturmuştur.

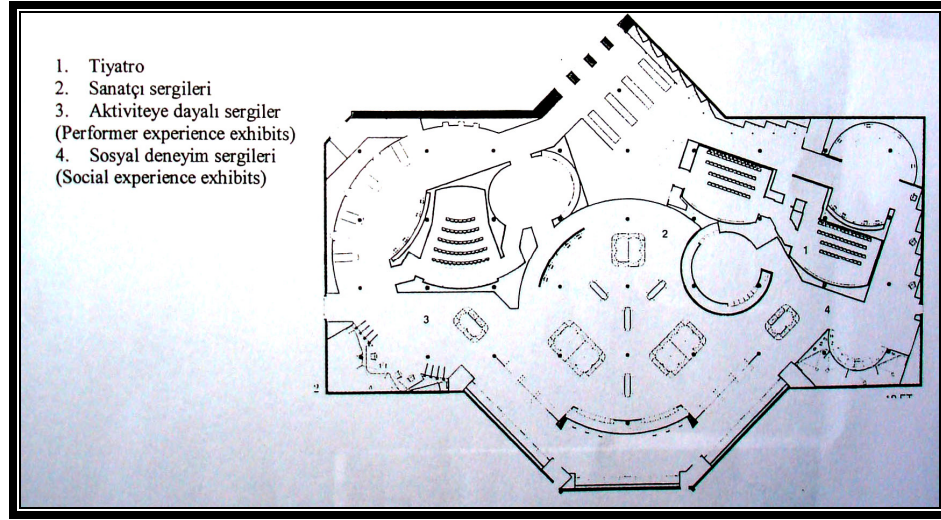
Şekil 6.22 Rock and Roll Müzesi, Cheveland, (www.rockhall.com)

Şekil 6.23 Rock and Roll Müzesi, Cheveland, (www.rockhall.com)

Şekil 6.24 Rock and Roll Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi

Şekil 6.25 Rock and Roll Müzesi Plan Şeması, (www.essential-architecture.com)

Şekil 6.26 Rock and Roll Müzesi Sergileme Mekanları, (www.rockhall.com)

6.2.5 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi/National Museum of Natural Science, Tayvan

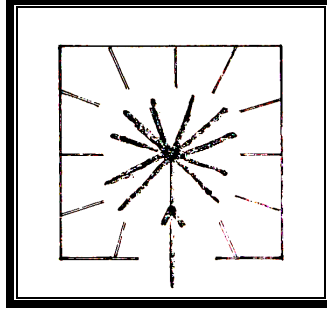
İletişim teknolojilerindeki gelişmelerin günümüz mimarının tasarımlarında ne kadar etkili olduğunu gösteren bir örnek olarak, 1993'te MET Stüdyo tarafından tasarlanan, alternatif bir sergileme anlayışını yansıtan National Museum of Natural Science-Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi'nin multimedya tiyatrosunu verebiliriz. “The Environment Theatre” MET Stüdyo tarafından tasarlanan bu multimedya sunum mekânı, kare bir mekânın ortasına yerleştirilen eliptik bir izleme platformu, bunu çevreleyen dev ekranlar ve yüzer platformun altına yerleştirilen bilgisayar ve elektronik düzeneklerden oluşmaktadır. Lazer ve ışık efektleri, dönen ekranlar, audio-video teknolojilerinin bilgisayar ile koreografisinin yapıldığı bir düzenekle izleyiciye sunduğu bilginin akıllardan silinmesi imkansız görünmektedir. Müze yöneticileri yeni teknolojiler sayesinde izleyici ile maksimum etkileşim sağlandığını belirtmektedirler.

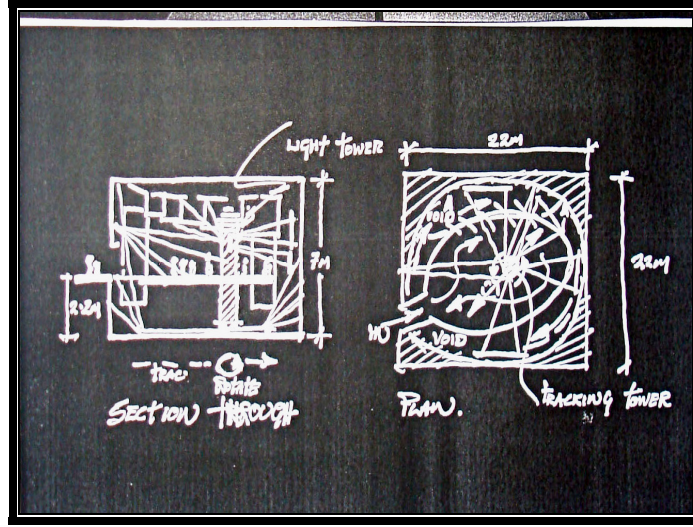
Şekil 6.27 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi, Tayvan, (www.nmns.edu.tw)

Şekil 6.28 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi Sergileme Mekânı, Tayvan, (www.nmns.edu.tw)

Şekil 6.29 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi

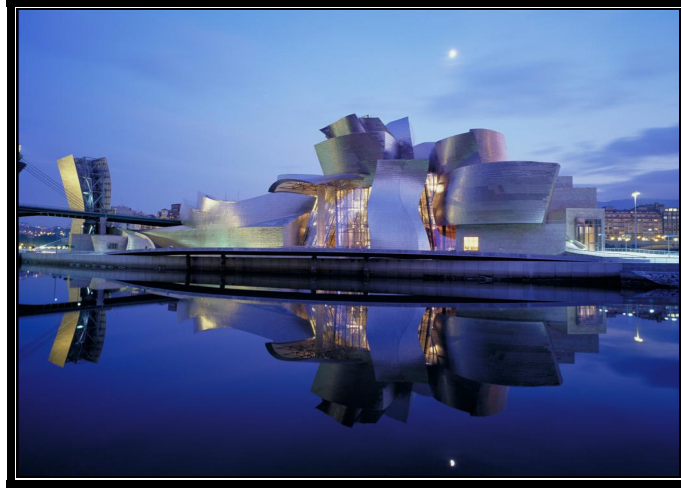
Şekil 6.30 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi, Multimedya Tiyatro Plan Şeması

Şekil 6.31 Ulusal Doğa Bilimleri Müzesi Multimedya Tiyatro, (www.nmns.edu.tw)

6.2.6 Bilbao Guggenheim Müzesi/ Bilbao Guggenheim Museum, İspanya

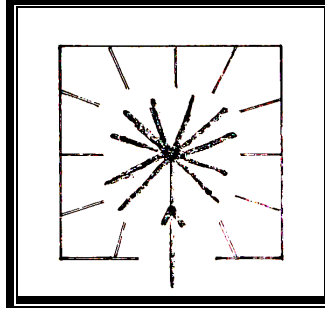
Frank O. Gehry'nin, İspanya, Bilbao'da bulunan, (1991–1997) yılları arasında gerçekleştirdiği Modern Müze binası olan Bilbao Guggenheim Müzesi, çarpıcı ve özgün formu ile keskin bir özellik göstermektedir. Bu Müze, İspanya'da ultra modern bir form içinde adeta bir simge rolü oynamaktadır. Guggenheim, sanatın klasikleşmiş bir dizi kutu gibi odalardan izlenmesi anlayışından sıyrılarak, eğri duvarları, eğimli zeminleri ile yapıtları zorla kabul ettirmediği, keşfedildiği bir organik mekanlar birleşimi sunmaktadır. İç mekan kurgusu, sergi mekanları, sergileme yöntemleri göz önüne alındığında günümüzdeki müzeler arasında farklı bir yere sahip olmaktadır. Bu müzede, teknolojinin hem mimari tasarımında, hem sergi tasarımında kullanılmış olduğunu görmekteyiz.

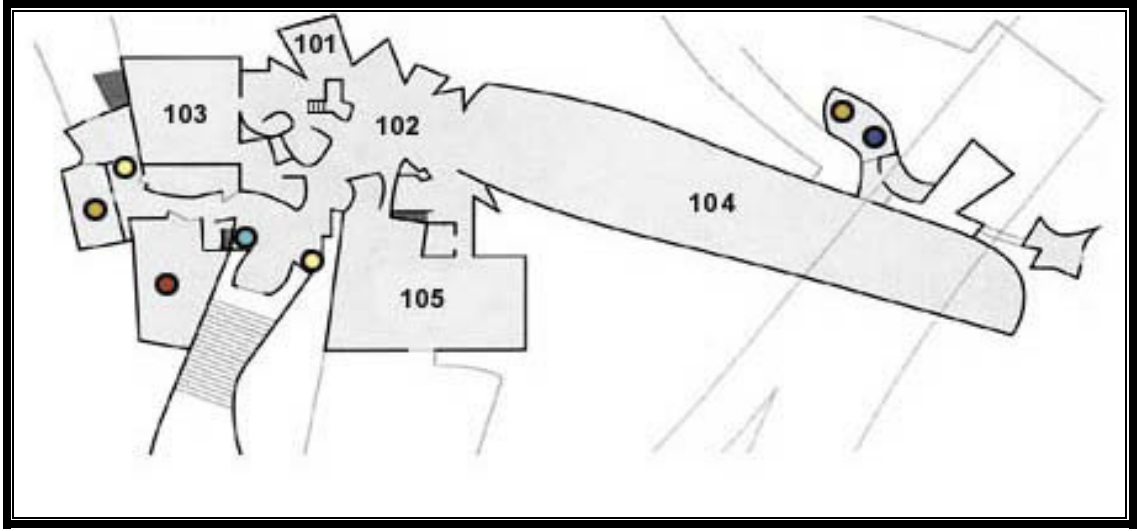
Şekil 6.32 Bilbao Guggenheim Müzesi, İspanya (www. arcchicago.blogspot.com)

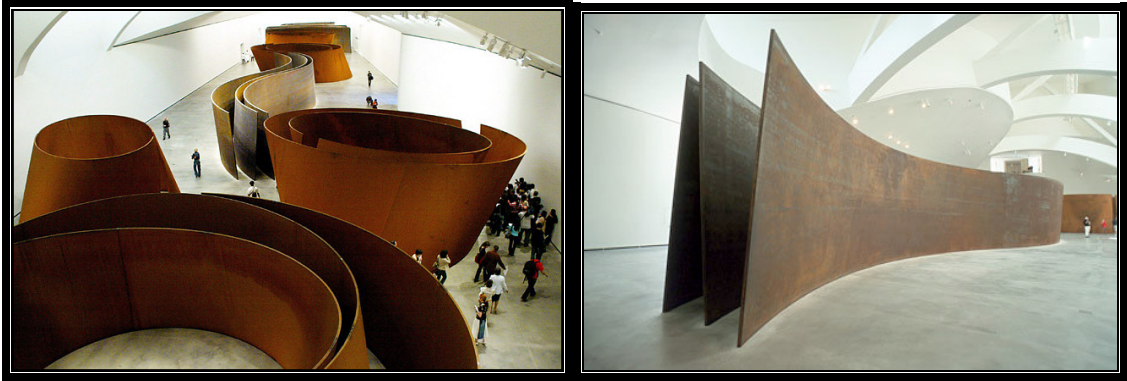
Şekil 6.33 Bilbao Guggenheim Müzesi, İspanya (www.guggenheim-bilbao.es)

Şekil 6.34 Bilbao Guggenheim Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi

Şekil 6.35 Bilbao Guggenheim Müzesi Plan Şeması, (www.students.sbc.edu)

Şekil 6.36 Bilbao Guggenheim Müzesi Sergileme Mekanları, (www.guggenheim-bilbao.es)

6.2.7 Bilim Kurgu Müzesi/ The Science Fiction Museum and Hall of Fame, Seattle

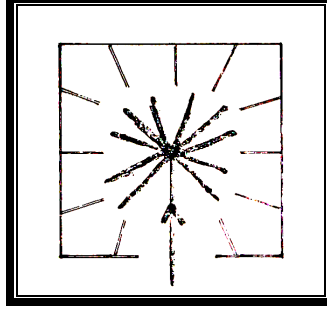
Frank O. Gehry'nin tasarladığı ve 2000 yılında Seattle'da açılan Bilim Kurgu Müzesi/The Science Fiction Museum and Hall of Fame ,yine aynı mimarın eseri olan Bilbao Guggenheim Müzesi gibi özgün formu dışında, iç mekan kurgusu, sergi mekanları ve sergileme yöntemleri ile günümüz müzeleri arasında önemli bir yere sahiptir. Sergilemelerinde kullanılan hareketli, aynı anda görüntü sağlayan yirmiden fazla projeksiyon makinesi, bilişim teknolojisinin tüm olanaklarından yararlanılarak kullanılan birçok yöntem görülmektedir. Güncel gösterim teknikleri içinde saydığımız bu yöntemlerin kullanılması ile müze sergi alanlarında ek mekanlar, gösteri odaları oluşturulmuştur. Her türlü teknolojik aracın kullanıldığı gösterim tekniklerine rastlamamızın mümkün olduğu bu müze, hem dış mekan hem iç mekanda farklı tasarımlara rastlamak mümkündür.

Şekil 6.37 Bilim Kurgu Müzesi, Seattle (www.analogsf.com)

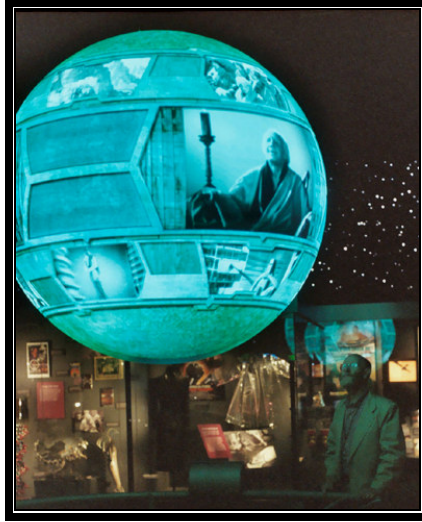
Şekil 6.38 Bilim Kurgu Müzesi Sergileme Mekanları, (www.empsfm.org)

Şekil 6.39 Bilim Kurgu Müzesi Sergi Yönelim Şeması, Yıldız Tipi

Şekil 6.40 Bilim Kurgu Müzesi Sergileme Mekanları, (www.empsfm.org)

Şekil 6.41 Bilim Kurgu Müzesi Sergileme Mekanları, (www.images.businessweek.com)

6.2.8 İstanbul Teknik Üniversitesi-İTÜ Bilim Merkezi, İstanbul

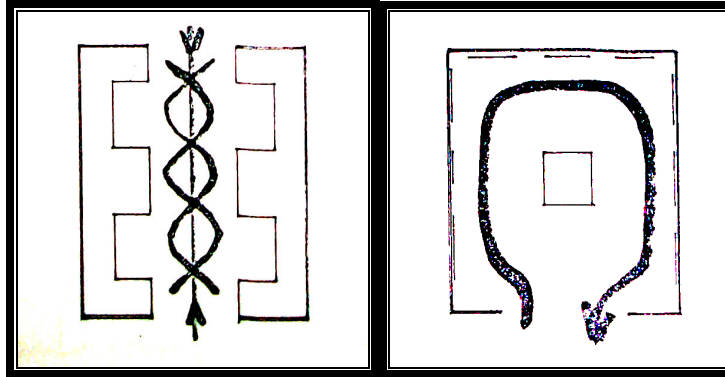
İstanbul Teknik Üniversite'si tarafından 2007 Kasım ayında, 6-16 yaş grubu için açılan İTÜ Bilim Merkezi, ülkemizde güncel gösterim tekniklerinin kullanıldığı sergilemelere örnek olarak verilebilir. Bir eğitim merkezi olarak açılan İTÜ Bilim Merkezi, optik yansıma, mekanik, enerji, matematik, DNA, uzay, uçak, titreşim, dalga, ses ve fizik ile ilgili birçok teoriyi uygulama yoluyla öğreten 120 adet eğitici birimden oluşmakta, gençlere merak ve hayal ettikleri ile nasıl ve nedenlerine ilişkin çözümler sunmaktadır. Sergilemelerde kullanılan güncel gösterim teknikleri ile geçlerin, 70'i aşkın etkileşimli gösteri birimi, zaman tüneli, deprem etkileşimli sergisi, beyin sergisi, uzay bölümü ve daha birçok eğlence birimiyle bilimin şaşırtıcı yüzüyle karşı karşıya gelerek deneme yoluyla öğrenme yeteneklerini geliştirmeleri hedef alınmıştır. Merkez, mevcut olan bir bina içinde yer aldığından, sergilemeler için gerekli olan mekanlar, bu mevcut alan içinde bulunmaktadır. Sergilemede, tarak ve koridor tipi yönelim kullanılmış ve sergileme mekanı, giriş mekanından sonra doğrusal olarak ilerleyen bir aks üzerinde oluşturulmuştur.

Şekil 6.42 İTÜ Bilim Merkezi, İstanbul, 2008, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 6.43 İTÜ Bilim Merkezi Sergileme Mekanları, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 6.44 İTÜ Bilim Merkezi Sergi Yönelim Şeması, Tarak ve Koridor Tipi

Şekil 6.45 İTÜ Bilim Merkezi Sergileme Mekanları, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 6.46 İTÜ Bilim Merkezi Sergileme Mekanları, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

Şekil 6.47 İTÜ Bilim Merkezi Sergileme Mekanları, (M.Deniz fotoğraf arşivi)

6.3 Bölüm Sonucu

Tezin konu başlığı olan bu bölümde, XXI. Yy.da müzelerin, sergilemesinde ziyaretçi-müze ilişkisini en üst düzeye çıkaracak, ziyaretçiye bilgiyi ulaştırmak, eğlendirerek öğretmek için kullanılan güncel gösterim tekniklerinin, teknolojinin tüm olanaklarından sonuna kadar yararlanmak için sınırlarını kaldırdığını, her gelişim ve değişime açık olduğunu görmekteyiz.

Artık müze sergilemelerinde, klasik tip sergileme yöntemleri, gösterim teknikleri yerine, hayal gücü zorlayıcı nitelikte, farklı, alternatif yöntemler kullanılmaktadır. Bu alternatifler doğrudan müze sergileme mekan tasarımı da etkili olmaya başlamış, müzelerin bu yöndeki eğilimi, ister istemez sergi mekanlarında farklılıkları yanında getirmiştir. Müze yapıları bu ihtiyacı karşılamak için ya bünyelerine ek mekanlar katmışlar ya da yeni tasarımlara doğru kaymışlardır. Örnek müzelerde de görüldüğü gibi, değişen mekan tasarımlarıyla paralel olarak sergileme yönelimleri değişmeye başlamış, klasik koridor tipi sergi yönelimleri yerine, özgür dolaşıma, rota kurgulamasına olanak tanıyan yıldız tip yönelimler tercih edilmeye ve bu yönde mimari tasarımlara gidilmeye başlanmıştır. Farklılaşan mekan kurguları ve sergi sistemleri, eski ve yeni tip müze sergi mekanlarında güncel gösterim tekniklerinin kullanımının ne tür değişikliklere sahne olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

7. SONUÇ

Müzeler, kültür ve uygarlık örneklerinin bir sistem içinde sergilendiği mekanlardır. Müzelerde sergilenen eserlerin verdiği etki, serginin konusu ve sergi alanının mekansal düzeni ile yakından ilgilidir. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağıyla birlikte müzelerde sergileme düzeni ve tasarımında büyük değişimler yaşanmıştır. 1990'lardan bu yana aktif, katılımcı sergileme dönemi diye tanımlanabilecek bir çizgiye gelinmiştir. Çünkü toplumların bilim, sanat v.b. sosyo-kültürel değişim ve gelişimlere bağlı olarak her geçen gün alışkanlıkları değişmektedir. Toplumdaki tüm kurumlar gibi müzeler de değişen bu beklentilere cevap verebilmek üzere kendilerini yenilemeleri gerektiğinden dolayı, sergileme yöntemleri de değişmektedir.

İtalyan müzeolog Antonella Huber "60'lı yıllara ait müzeler sessizce hayranlık duyan bir toplum için tasarlanmışlardı. Oysa 1980 sonrası müze nesli eğitici bilgi isteyen kitle için oldu" derken toplumların değişen yapısının sergileme düzenine olan etkisini vurgulamaktadır.

Müzeler, sistemli ve disiplinli olarak koleksiyonlarını sergilerken yeniliklere de açıktır. Son yıllardaki teknolojik gelişmelerle birlikte müzelerde yeni gösterim tekniklerine yer verilmeye başlanmıştır. Hayatın her alanında olduğu gibi, müzelerde de teknolojik araçlardan yararlanmak kaçınılmaz olmuştur. Artık müzelerin ziyaretçilerin eğlenme ve öğrenmelerine yetecek bilgiyi sunabilmesi gereklidir. Gösterim teknikleri de bu bilgi aktarımını en doğru şekilde sağlayabilmek için değişime ve gelişime uğramaya başlamıştır.

"Bir müze çağdaş araçları ne oranda kullanırsa, halk ile kuracağı iletişim o denli başarılı olur." (Huber, 1996). Yeni müze anlayışında önemli olan objeyi sergilemek değil, sergilenen obje ile izleyici arasındaki iletişimi kurabilmektir. Ziyaretçiye bilgilendirme buradaki esas amaçtır. Bilgilendirirken eğlendirmek de ikinci amaç olabilir. Bunun içinde, müzelerde kullanılan gösterim teknikleri değişip, gelişmekte, ziyaretçiyle iletişimin esas alındığı, güncel gösterim teknikleri müzelerde daha fazla yer almaya başlamaktadır.

Müzede aranan esas şey, kalıcı bilgi için insanların kendi kendilerini eğitebildikleri bir ortamdır. İletişim teknolojilerinin ve öğrenme yöntemlerinin tüm olanaklarını kullanmaya başlayan müzeler daha çok küçük yaştaki müze ziyaretçilerini bu mekanlara çekmeye başlamışlardır. Müzeler artık sadece entelektüel ve konularında uzman kişilerin gezip bilgilerini arttırdıkları, diğerlerinin de kendilerini böyle hissetmek için gezdikleri yerler olmaktan çıkıp her düzeyden insanın sergilenen objelerle rahatça iletişim kurabildiği ve bilgilendiği, merak uyandıran ve bazen de eğlenceli mekanlara dönüşmüştür.

Günümüz müzelerinde, bilişim teknolojisinin tüm imkanlarını sunan, güncel gösterim tekniklerinin kullanımının sergi tasarımına ve sergi mekanına olan etkileri ve müzelerdeki planlama anlayışının; giriş mekânı ve birbirine açılan çizgisel düzendeki sergileme mekânlarından çıkıp, giriş mekânından birçok yöne dağılımı sağlayan, blok, yıldız gibi sergi yönelim (dolaşım) tiplerinin tasarımlarda tercih edilmeye başlanıldığı görülmektedir. Bu tür bir planlamanın sunduğu gezi rotaları ile bireysel öğrenmenin esas alındığı özel köşeler tasarlanmakta, müze ziyaretçisi için fiziksel mekandan ayrı, bireysel mekanlar oluşturulmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, 20. y.y. başından günümüze uzanan süreçte, eğitici bir role sahip olan müzelerde edilgin (pasif) yerine etkin (aktif) bir çalışma yapılmasının gereği, müzelerin klasik sergileme mekanlarından, alternatif, ziyaretçinin aktif katılımcı olduğu sergi mekanlarına geçtiği, bunun sonucunda eğitim ve bilgi aktarımı konusunda, müze-ziyaretçi ilişkisinde büyük bir gelişim ve değişim yaşandığı anlatılmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma, günümüzde müzelerin, eğici kimliği, ziyaretçi tercihleri, küreselleşme ortamında kültürlerarası alışverişi sağlayan konumundan dolayı önemli bir yere sahip olduğunu, ayrıca tasarımcıların, güncel gösterim tekniklerini ve kullanımını bilmelerinin, müze sergi tasarımı açısından önemini göstererek, sergileme mekânı-sergi gösterim tekniği ilişkisine bir veri hazırlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Akmehmet, M., (2002), “Çağdaş Müze Mimarisi Bağlamında Tümel Mekan Kavramının İrdelenmesi”, M.S.Ü.-F.B.Ü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,2002
- Altın, E., (2004), “İnteraktif Mimarlık ya da Zaruri Etkileşim”, Arredamento Mimarlık, 1:84
- Ambrose, T., Paina, C., (1995), “Museums Basics”, Third Edition London ICOM and Routledge, 6, Londra
- Atagök, T., (1993), “Kültür ve Toplum”, 1. Müzecilik Semineri Bildirileri, 14-15 Ekim 1993, İstanbul
- Atagök, T., (1994), “Çağdaş Müzecilik Uygulamaları İçin Müzecilik Eğitimi”, 2. Müzecilik Semineri Bildirileri, 19-23 Eylül 1994, İstanbul
- Atagök, T., (1999), “Sanat Metropoller ve Müzeleri”, Arredamento Mimarlık, 5:90
- Atagök, T., (2000), “Sergi Mekanlarından Sanat Mekanlarına”, Mimarlık, 4:292
- Atagök, T., (1999), “Yeniden Müzeciliği Düşünmek”, Y.T.Ü Basım Yayın Merkezi, İstanbul, 71-72
- Atasoy, S., (1983), “Dünya’da Müzeciliğin Gelişimi”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, 6:1472-1473, İstanbul
- Atasoy, S., (1992), “Türkiye’de Müzecilik”, Tasarım, 30:114
- Atasoy, S., (1993), “Müzecilik Y. Lisans Yayınlanmamış Ders Notları”, Y.T.Ü., 1993, İstanbul
- Atasoy, S., (1998), “Bir Kentin Sosyal ve Ekonomik Yaşamında Müzeler”, 4. Müzecilik Semineri Bildirileri, 16-17 Eylül 1998, İstanbul
- Aydınğün, Ş., (2004), “Dünya Müzelerinde Çağdaş Uygulamalar”, 7. Müzecilik Semineri Bildirileri, 24-26 Kasım 2004, İstanbul
- Bakırküre, G., (1992), “Çağdaş Kültür ve Mimari Bağlamında Müze Mimarisi ve Müzecilik Kavramının İrdelenmesi”, M.S.Ü.-F.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Blais, J., (1997), “Theatre in Museum Education”, Exhibition in Museums, 58-190, Manchester
- Belcher, M., (1991), “Types of Museum Exhibition”, Exhibition in Museums, 58-190, Manchester
- Çayırılı, Z., (1996), “Müze Tasarımı ve Sergi Mekanları Üzerine Bir İnceleme ve Değerlendirme”, Y.T.Ü-F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Eralp, N., (1994), “Müzelerde Ses, Işık ve Görüntüye Dayalı Uygulamalar”, 2. Müzecilik Semineri Bildirileri, 19-23 Eylül 1994, İstanbul
- Erbay, M., (1999), “Müzelerde Gösterim Teknikleri, Yeni Gelişmeler”, Arredamento Mimarlık, 6:131-135
- Erbay, M., (2000), “Yorumlayıcı Tiyatronun Müzedeki Rolü”, 5. Müzecilik Semineri Bildirileri, 20-22 Kasım 2000, İstanbul
- Erbay, F., (2002), “Müze Erişebilirliğinde Tanıtım ve Reklamın Önemi”, 6. Müzecilik Semineri Bildirileri, 25-27 Eylül 2002, İstanbul
- Erbay, M., (2002), “Gelişen Teknoloji Karşısında Müzelerin Değişen Konumu”, 6. Müzecilik Semineri Bildirileri, 25-27 Eylül 2002, İstanbul

- Gölkükgöz, Y., (1998), “Üç Kuşak Cumhuriyet”, Önsöz, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- Huber, A., (1994), “Müzecilik Üzerine Bir Söyleşi”, Arredamento Mimarlık, 6:66-71
- Huber, A., (1996), “İtalyan Müzeografi Geleneği”, Arredamento Mimarlık, 8:51-67,
- Hooper, E., (1996), “Museum Education”, The Educational Role of the Museums, Reprinted, Routledge, 232, London
- Hooper, E.,(1997), ”Müze ve Galeri Eğitimi”, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 30-37, Ankara
- Hooper, E., (1999), “Müze ve Galerilerdeki Değişiklikler”, Müze ve Galeri Eğitimi, 92-100, London
- Hughes, C., (1998), “Creative Drama in Museums”, Museum Theatre, Portsmouth, 77-80
- İnel, B., (1998), “Yurtdışı Müzelerinde Gösterim Teknikleri-Yeni Gelişmeler”, Arredamento Mimarlık, 6:131-132
- İnel, B., (2000), “Çağdaş Müzeciliğin Temel Yapısı”, 5. Müzecilik Semineri Bildirileri, 20-22 Kasım 2000, İstanbul
- Kudsioğlu, S.F., (2002), “Çağdaş Müzecilik Uygulamaları ve Müzelerde Sergileme Yöntemleri”, 7. Müzecilik Semineri Bildirileri, 24-26 Kasım 2004, İstanbul
- Mardan, B., (2002), “Mevcut Müze Sergilemelerinin Çağdaş Müzecilik Kriterlerine Göre Yeniden Düzenlenmesi”, 6. Müzecilik Semineri Bildirileri, 25-27 Eylül 2002, İstanbul
- Miles, R., (1986), “Educational Exhibits”, The Design Of Educational Exhibits, 32-37
- Özsel, F., (2002), “ Müzenin Sanallığı, Sanallığın Müzesi”, Mimarist, 4:92-96
- Pearson, C., (1994), “Breaking out of the Display Case”, Architectural Record, 9:28
- Sönmez, Z., (1994), “Avrupa’da Uygulanan Bazı Örneklerle Çağdaş Müzecilik ve Serbest Sergileme Tekniklerine Bir Bakış”, 2. Müzecilik Semineri Bildirileri, 19-23 Eylül 1994, İstanbul
- Turner, J., (1996), “Museum Architecture”, The Dictionary of Art, London, Macmillan Publishers Limited, 22:292, London
- Yumrukçuoğlu, İ., (1996), “Dolmabahçe Sarayının Saray Müze Olarak Yeniden Düzenlenmesi Konusunda Örnekler”, Y.T.Ü.-S.B.E.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

INTERNET KAYNAKLARI

- [1]www.sfmoma.org, erişim haziran-aralık 2007
- [2]www.admuseum.org/museum, erişim nisan 2007
- [3]www.24hourmuseum.org.uk, erişim nisan-temmuz 2007
- [4]www.bassmuseum.co.uk, kasım 2007
- [5]www.guggenheim.org, erişim kasım 2007
- [6]www.heritagemuseum.org/html_En/index.html, erişim nisan 2007
- [7]www.louvre.fr, erişim haziran 2007

- [8]www.greatbuildings.com/buildings, erişim şubat-ekim 2007
- [9]www.mimarist.org, erişim ocak-temmuz 2007
- [10]http://icom.museum, erişim nisan 2007
- [11]www.icom-italia.org, erişim haziran-temmuz 2007
- [12]http://xenia.media.mit.edu erişim nisan 2007
- [13]www.mimarlarodası.org.tr, erişim şubat-nisan 2007
- [14]www.arkitera.com, erişim şubat-ekim 2007
- [12]www.rockhall.com, erişim kasım-aralık 2007
- [13] http://www.analogsf.com/information/museum.shtml, erişim aralık2007, ocak 2008
- [14] http://preview.videosystems.com/mag/video_unique_pictures, erişim ekim 2007
- [15]http://xenia.media.mit.edu erişim nisan 2007
- [16]www.aec.it, erişim nisan 2007
- [17]www.rmkmuseum.org.tr, erişim ekim 2007
- [18]www.virtualmuseum.nl, erişim mart 2007
- [19] www.interactivearchitecture.org, erişim ekim-aralık 2007
- [20] www.interactivearchitecture.org, erişim ekim-aralık 2007

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	11.01.1979	
Doğum yeri	İstanbul	
Lise	1993-1997	Sezai Türkeş-Fevzi Akaya Anadolu Teknik Lisesi
Lisans	1997-2004	Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Yüksek Lisans	2004-2008	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık AnaBilim Dalı, Mimari Tasarım Programı

Çalıştığı kurumlar

2001-2004	Mita Mim. Müh. Ltd. Şti, İstanbul
2004-2005	Orma Müh. Şti, İstanbul
2005- devam ediyor	IMP-İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi, İstanbul